

Kati Karvonen

YLEISEN KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖ

Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen välisen yhteistyön kehittäminen

YLEISEN KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖ

Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen välisen yhteistyön kehittäminen

Kati Karvonen
Opinnäytetyö
Kevät 2018
Kirjasto- ja tietopalvelun
tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalvelun tutkinto-ohjelma

Tekijä(t): Kati Karvonen

Opinnäytetyön nimi: Yleisen kirjaston ja koulun yhteistyö: Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen yhteistyön kehittäminen

Työn ohjaaja: Teija Harju

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2018

Sivumäärä: 81 + 20

Opinnäytetyöni tavoitteena on kehittää Oulunsalon aluekirjaston ja alueen koulujen, kolmen peruskoulun ja lukion, yhteistyötä. Työssä selvitetään, millaista kirjaston ja koulun yhteistyötä Oulunsalossa tehdään ja mitä mieltä eri osapuolet, kirjaston työntekijät ja koulujen opettajat, ovat yhteistyöstä. Työssä nostetaan myös esille asiat, jotka nähdään yhteistyön vaikutuksina, hyötyinä ja haasteina. Lisäksi selvitetään eri osapuolten yhteistyöhön kohdistuvia toiveita ja kehitysehdotuksia, joita voidaan hyödyntää, jotta yhteistyö palvelisi jatkossa vieläkin paremmin eri osapuolia. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Oulunsalon aluekirjasto.

Tutkimukseni teoreettiseen viitekehykseen kuuluu olennaisesti tieto yleisen kirjaston ja koulun yhteistyöstä. Tähän liittyen selvitetään yhteistyön perusteita ja esitellään erilaisia yhteistyön toteuttamistapoja ja osa-alueita. Tärkeimmiksi osa-alueiksi on määritelty kirjastonkäytön ja tiedonhallinnan opetus, mediakasvataminen ja lukemaan innostaminen. Myös yhteistyön menetelmiä käydään läpi: miten esimerkiksi opettaa tiedonhallintataitoja, mediakasvattaa tai innostaa koululaisia lukemaan.

Tutkimuksessani yhdistyy kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimusote. Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoin pyritään kokonaiskuvan luomiseen tutkittavasta asiasta: Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen yhteistyöstä. Tutkimusmenetelmänä puolestaan käytettiin kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmää, kyselytutkimusta. Verkkokyselyt suunnattiin sekä Oulunsalon aluekirjaston että koulujen henkilökunnalle. Kyselyillä selvitettiin yhteistyöhön liittyviä muuttujia: yhteistyön keinoja, vaikutuksia, osapuolten mielipiteitä ja toiveita. Aineistoa analysoitiin siitä näkökulmasta, mitä se kertoo kirjaston ja koulujen tämänhetkisestä yhteistyöstä ja osapuolten toiveista. Kyselyiden tulokset muodostavat työn tutkimusosan.

Kyselytulosten pohjalta voidaan todeta, että Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen yhteistyö on monipuolista ja toimivaa ja siihen ollaan pääosin tyytyväisiä. Kyselytuloksissa nousi kuitenkin esiin joitain kehittämiskohteita: muun muassa yhteydenpitoa ja yhteistyön yhdessä suunnittelua saisi olla enemmän ja etenkin mediakasvatusta toivottiin molempien osapuolten vastauksissa lisää. Lukemaan innostamisen keinojen monipuolistamista voitaisiin myös harkita Oulunsalossa. Johtopäätöksissä esitetään tulokset tiivistetysti ja tuodaan esiin mahdollisia keinoja yhteistyön parantamiseksi. Opinnäytetyöni saavutti tavoitteensa: se nosti esiin Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen toiveita yhteistyön parantamiseksi. Näitä toiveita kuunnellen ja niiden eteen työskennellen kirjaston ja koulun yhteistyötä on mahdollista kehittää entistäkin toimivammaksi.

Asiasanat: yleiset kirjastot, koulut, yhteistyö, kirjastonkäyttö, tiedonhallinta, medialukutaito, lukutaito

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Library and Information Services

Author(s): Kati Karvonen

Title of thesis: Cooperation between Public Library and School: Case Oulunsalo Library and Schools

Supervisor(s): Teija Harju

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2018

Number of pages: 81 + 20

The aim of this thesis is to develop cooperation between Oulunsalo library and the schools – three comprehensive schools and one general upper secondary school. The study deals with what kind of cooperation there is in Oulunsalo and how the parties, library personnel and school teachers, see this cooperation. The thesis discusses the effects, benefits and challenges of the cooperation. Furthermore, the purpose of the thesis is to focus on the hopes and proposals of the parties regarding development of the cooperation. These can be used to improve the cooperation better than previously. The thesis is commissioned by Oulunsalo library.

The important part of the theoretical background is the knowledge of cooperation between public library and school. This consists of the basis, realization and areas of the cooperation. The most important areas are library use and information management education, media education and reading motivation. This section also discusses the methods: how to teach information management, media education or inspire pupils to read.

The research methods of this thesis comprise both qualitative and quantitative approaches. As a qualitative study, the aim is to create a general overview of the cooperation between Oulunsalo library and the schools. On the other hand, the research method is quantitative, i.e. a survey. Online surveys were targeted to both Oulunsalo library personnel and school teachers. By means of surveys the methods and effects of the cooperation and the opinions and hopes of responders were explored. Results were analyzed by focusing on what issues emerge regarding the current cooperation and hopes of parties.

As a summary of these survey results it can be said that the cooperation between Oulunsalo library and the schools is versatile and active. Survey respondents were mainly satisfied with the cooperation. However, there is room for development; for example, communication and planning together could be increased. Moreover, both parties wished for more media education in the future. It would be also a good idea to think about how to make methods of reading inspiration more versatile. At the end of the thesis there is a summary of the survey results and some methods to improve the cooperation. All in all, the thesis reached its aim: it did raise the hopes and opinions of parties to improve the cooperation. By listening and working for these hopes it is possible to enhance the cooperation between Oulunsalo library and the schools.

Keywords:

public libraries, schools, cooperation, library use, information management, media literacy, literacy

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	YLEISEN KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖ SUOMESSA.....	9
2.1	Yhteistyön lähtökohtia ja perusteita	9
2.1.1	<i>Kirjastolaki, Yleisten kirjastojen laatusuositus ja OPS</i>	9
2.1.2	<i>Mediakasvatus: medialukutaito, monilukutaito ja mediataidot</i>	11
2.1.3	<i>Lukemaan innostaminen</i>	13
2.2	Yhteistyön toteuttamistapoja	15
2.2.1	<i>Oulun kaupungin Kirjastoreitti</i>	16
2.2.2	<i>Muiden kaupunkien toimintamalleja</i>	17
2.2.3	<i>Koulukirjasto yleisen kirjaston yhteistyökumppanina</i>	20
2.3	Yhteistyön osa-alueet.....	22
2.3.1	<i>Kirjastonkäytön ja tiedonhallinnan opettaminen</i>	22
2.3.2	<i>Mediakasvattaminen</i>	23
2.3.3	<i>Lukemaan innostaminen: kirjavinkkaus, lukudiplomi ja muita keinoja</i>	26
3	TOIMEKSIANTAJA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	29
3.1	<i>Oulunsalo ja Oulunsalon aluekirjasto</i>	29
3.2	<i>Oulunsalon koulut</i>	30
4	TUTKIMUSASETELMA JA -MENETELMÄ.....	31
4.1	<i>Tutkimuskysymykset</i>	31
4.2	<i>Metodit ja aineisto</i>	31
4.3	<i>Kyselytutkimuksen toteutus</i>	32
5	TUTKIMUSTULOKSET	35
5.1	Tämänhetkinen yhteistyö	37
5.1.1	<i>Yhteistyön käytännöt</i>	37
5.1.2	<i>Yhteistyön osa-alueet</i>	42
5.2	Yhteistyön vaikutukset.....	47
5.2.1	<i>Vaikutus oppilaiden kirjastonkäyttöön ja tiedonhallinnan taitoihin</i>	49
5.2.2	<i>Vaikutus oppilaiden mediataitoihin</i>	50
5.2.3	<i>Vaikutus oppilaiden lukutottumuksiin</i>	51
5.3	Yhteistyön kehittäminen	51
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	61

7	POHDINTA.....	68
	LÄHTEET	72
	LIITTEET	82

1 JOHDANTO

Kirjastoilla ja kouluilla on yhteiskunnassamme yhteinen tehtävä: sivistäminen. Sivistystehtävän myötä ne ohjaavat kansalaisia elinikäiseen oppimiseen sekä aktiivisuuteen ja osallistumiseen tietoyhteiskunnassa. Ne opastavat tiedon lähteille ja pyrkivät tukemaan lukuharrastusta – ensin herättämällä sen ja sitten ylläpitämällä sitä. Olennaisena tavoitteena on demokratian toteutuminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. (Sinko 2000, 29.)

Yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi on hyvin järkevää, että yleinen kirjasto ja koulu tekevät yhteistyötä. Yhteistoiminnalla ne saavat resurssit käyttöön tehokkaammin. Yhteistyössä korostuvat myös kummankin ammattikunnan erityistaidot, joista yhteisen toiminnan kautta pääsevät osallisiksi kumpikin osapuoli: kirjasto pedagogisista taidoista ja koulu tiedonhankinnan taidoista. (Dromberg 2000, 10–12.) Keskeisiä yhteistyöalueita ovat olleet perinteisesti lasten ja nuorten opastaminen kirjaston käyttöön, tiedonhallintataitojen opetus ja lukuharrastuksen herättäminen ja syventäminen (Sinko 2000, 15). Nykyään erikseen voisi mainita myös mediakasvatuksen, joka kytkeytyy nähdäkseeni kirjastossa tiedonhallinnan opetukseen.

Tutkin opinnäytetyössäni Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen välistä yhteistyötä. Oulunsalossa toimii kolme peruskoulua ja lukio, joissa on yhteensä reilut 1900 oppilasta ja opiskelijaa. Koko Oulunsalossa oli vuoden 2017 lopussa 10 158 asukasta. Periaatteessa noin 20 % Oulunsalon asukkaista tulee siis kirjaston asiakkaiksi suoraan kouluyhteistyön kautta. Koululaisista muodostuva asiakasryhmä on sen verran iso, että kirjaston ja koulun yhteistyötä Oulunsalossa kannattaa tutkia.

Opinnäytetyössäni selvitin, millaista kirjaston ja koulujen yhteistyötä Oulunsalossa tehdään ja mitä mieltä eri osapuolet, kirjaston työntekijät ja koulujen opettajat, ovat yhteistyöstä. Tutkin, mitkä nähdään yhteistyön vaikutuksina, hyötyinä ja haasteina. Lisäksi selvitin eri osapuolten yhteistyöhön kohdistuvia toiveita, joita voidaan hyödyntää tulevaisuudessa yhteistyön kehittämiseksi. Toisaalta opinnäytetyöni toi myös esiin yleisesti kirjaston ja koulun yhteistyötä Suomessa: lähtökohtia ja perusteita, eri muotoja ja menetelmiä.

Tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen keskeisen perustan muodostaa tieto yleisen kirjaston ja koulun yhteistyöstä, josta luon kokonaiskuvaa. Selvitän yhteistyön perusteita ja esittelen erilaisia yhteistyön toteuttamistapoja ja osa-alueita. Käyn läpi yhteistyön menetelmiä: miten esimerkiksi

opettaa tiedonhallintataitoja, mediakasvattaa tai innostaa koululaisia lukemaan. Eräs olennainen käsite, jota työssäni avaan, onkin mediakasvatus ja siihen liittyvät käsitteet medialukutaito, monilukutaito ja mediataidot. Mitä nämä käsitteet tarkoittavat, ja miten nämä liittyvät kirjastoon, koululaisiin ja nykyajan yhteiskuntaan?

Tutkimuksessani yhdistyy kvalitatiivinen (laadullinen) ja kvantitatiivinen (määrällinen) tutkimusote. Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoin pyrin kokonaiskuvan luomiseen tutkittavasta asiasta: Oulunsalon kirjaston ja koulujen yhteistyöstä. Koska kirjaston ja koulun yhteistyön tutkimisen tavoitteena on ymmärtää toimintaa, kyseessä on tapaustutkimus. Tavoitteena ei siis ole todentaa alussa määritettyjä hypoteeseja tai luoda yleispätevää teoriaa, mikä taas on olennaista kvantitatiivisessa tutkimuksessa.

Tutkimuksessani on kuitenkin myös selkeä kvantitatiivinen ote: käytin kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmää, kyselytutkimusta. Kyselyt toteutin pääosin verkkokyselyinä, ja suuntasin ne Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen henkilökunnalle (liite 1 ja liite 2). Kyselyissä selvitin yhteistyöhön liittyviä muuttujia: yhteistyön keinoja, vaikutuksia, osapuolten mielipiteitä ja toiveita. Kyselytuloksia analysoin siitä näkökulmasta, mitä ne kertovat kirjaston ja koulujen tämänhetkisestä yhteistyöstä. Erityisesti mielenkiinnon kohteena olivat tietenkin osapuolten näkemykset yhteistyön toimivuudesta, hyödyistä, haasteista ja vaikutuksista esimerkiksi oppilaiden kirjastonkäyttöön tai lukutottumuksiin. Aineisto toi esiin myös osapuolten toiveita. Tämän myötä työ nostaa esille kehittämis ehdotuksia, joita voidaan hyödyntää, jotta yhteistyö palvelisi jatkossa vieläkin paremmin eri osapuolia.

2 YLEISEN KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖ SUOMESSA

Yleisellä kirjastolla ja koululla on Suomessa pitkät yhteistyöperinteet. Perusteita yhteistyölle on löydettävissä kirjaston ja koulun toimintaa ohjaavista säädöksistä ja dokumenteista, ja yhteistyön tärkeyttä voidaan perustella myös mediakasvattamisen ja lukemaan innostamisen näkökulmasta. Kirjaston ja koulun yhteistoimintaan on kehitetty eri kaupungeissa erilaisia toimintamalleja, kuten Oulun kaupungin *Kirjastoreitti*. Koulukirjastolla on oma roolinsa yleisen kirjaston tärkeänä yhteistyökumppanina. Yleisen kirjaston ja koulun yhteistyössä voidaan nähdä kolme keskeistä kohdetta: kirjastonkäytön ja tiedonhallintataitojen opettaminen, mediakasvattaminen ja lukemaan innostaminen.

2.1 Yhteistyön lähtökohtia ja perusteita

Yleisen kirjaston ja koulun yhteistyötä voidaan perustella monesta näkökulmasta. Sekä yleisen kirjaston että koulujen toimintaa määrittävistä ja ohjaavista dokumenteista on löydettävissä perusteita kirjaston ja koulun yhteistyölle. Tällaisia keskeisiä dokumentteja ovat kirjastolaki, Yleisten kirjastojen laatusuositus ja valtakunnalliset perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmat.

Lukemaan innostaminen ja mediakasvatus ovat myös perustavanlaatuisia syitä kirjaston ja koulun yhteistyölle. Lukemaan innostaminen on kirjaston perinteinen tehtävä. Mustikkamäen (2014, 5) mukaan yksi kirjaston tärkeistä tehtävistä nykyään on tarjota mediakasvatusta eri ikäryhmille: lapsille, nuorille ja aikuisille. Koulujen opetussuunnitelmissa voimakkaasti painottuva monilukutaito liittyy olennaisesti myös kirjaston tarjoamaan mediakasvatukseen: tavoitteena on vahvistaa monilukutaitoa ja mediasisältöjen käyttöä.

2.1.1 *Kirjastolaki, Yleisten kirjastojen laatusuositus ja OPS*

Kirjastolain mukaan yleisen kirjaston tehtävänä on muun muassa edistää lukemista ja kirjallisuutta, ”tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon” sekä ”edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua”. Pykälässä 11 mainitaan tahoja, joiden kanssa yleinen kirjasto voi tehdä yhteistyötä hoitaakseen laissa määritellyjä tehtäviään. Näitä mahdollisia yhteistyökumppaneita ovat muun muassa päiväkodit, koulut ja oppilaitokset.

(Laki yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492, 6 §, 11 §.) Yksi peruste kirjaston ja koulun yhteistyölle tulee siis kirjastolaista.

Yleisten kirjastojen laatusuosituksessa on käsitelty muun muassa kirjastopalveluiden tavoitteita, yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa sekä kirjaston yhteiskunnallista vastuuta. Julkaisun mukaan kirjastopalveluilla voidaan vaikuttaa kansalaisten sivistyksellisten oikeuksien toteutumiseen, tiedolliseen tasa-arvoisuuteen ja yksilön ja yhteisön hyvinvointiin. Kirjastot nähdään tärkeinä tiedon ja kulttuurin saatavuuden mahdollistajina. Kirjastot voivat ehkäistä tiedollista syrjäytymistä ja digitaalista informaatiokuilua. Näiden saavuttamiseksi kirjaston on toimittava yhteistyössä muun muassa koulutoimen kanssa. Kirjastolla on yhteiskunnallinen vastuu ”turvata kansalaisten tasa-arvoisuus tiedon, sivistyksen ja kulttuurin sekä uusien kansalaistaitojen saatavuuden suhteen”. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 17, 66.)

Yleisten kirjastojen laatusuositus nostaa esiin myös kirjaston ja koulun yhteistyön konketisoiden sen tavoitteen: tavoitteena on houkutella koululaisia lukemaan ja käyttämään kirjaston palveluita. Lapset ja nuoret halutaan saada kirjaston asiakkaiksi. Tärkeää onkin sisällyttää kirjastonkäyttö ja tiedonhallintataitojen opetus kunnan opetussuunnitelmaan. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 42.)

Myös Opetushallituksen valtakunnallisesta vuoden 2014 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista (POPS) on luettavissa perustelut kirjaston ja koulun yhteistyölle. Koulun toimintakulttuuriin liittyvän Vuorovaikutus ja monipuolinen työskentely –periaatteen kohdalla kirjoitetaan näin:

”Koulutyössä hyödynnetään suunnitelmallisesti eri työtapoja ja oppimisympäristöjä ja työskentelyä pyritään säännöllisesti viemään ulos luokahuoneesta. Luodaan mahdollisuuksia projektimaiseen työskentelyyn ja kokonaisuuksien opiskeluun sekä yhteistyöhön koulun sisällä ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Koulun aikuisten keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus ympäröivän yhteiskunnan kanssa tukevat oppilaiden kasvua hyvään vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön.” (Opetushallitus 2014, 27.)

Oppimisympäristöjen taas kerrotaan Perusopetuksen OPS:ssa tarkoittavan ”tiloja ja paikkoja sekä yhteisöjä ja toimintakäytäntöjä, joissa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat”. Myös opiskelussa käytettävien välineiden, palveluiden ja materiaalien katsotaan kuuluvan oppimisympäristöön. Tärkeää on, että oppimisympäristöt tukevat ”yksilön ja yhteisön kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta”. (Opetushallitus 2014, 29.)

Ajatus oppimisympäristöistä mahdollistaa siis omalta osaltaan yhteistyön koulun ulkopuolisten yhteisöjen kanssa. Tarkoituksena onkin, että oppilaat oppivat myös koulun ulkopuolella. Tällaisina mahdollisina koulun ulkopuolisina oppimisympäristöinä tuodaan POPS:ssa esiin muun muassa kirjastot, liikunta-, taide- ja luontokeskukset sekä museot. (Opetushallitus 2014, 29.)

Kirjasto mainitaan perusopetuksen opetussuunnitelmassa useassa kohtaa eri vuosiluokkien tavoitteiden kohdalla. Lapset tutustuvat lähikirjastoon ja kirjastopalveluihin. Tarkoituksena on laajentaa oppimisympäristöjä, tutustua erilaisiin aineistoihin eri oppiaineiden yhteydessä ja hyödyntää kirjaston aineistoja koulutöissä. Tavoitteena on saada oppilaista aktiivisia, itsenäisiä kirjastonkäyttäjiä ja kannustaa heitä luku-harrastuksen pariin. (Opetushallitus 2014, 104, 107–108, 113, 119, 163–164, 166, 175, 189.)

Myös vuoden 2015 lukion opetussuunnitelman perusteissa (LOPS) mainitaan kirjasto, mutta ei yhtä tarkasti eritellen kuin perusopetuksen opetussuunnitelmassa. Kirjasto mainitaan yhtenä lukiolaisten opiskelu-ympäristönä. Yhteistyön kirjaston kanssa nähdään tukevan opiskelijoiden monilukutaidon kehittymistä. (Opetushallitus 2015, 15, 39.)

2.1.2 Mediakasvatus: medialukutaito, monilukutaito ja mediataidot

2000-luvulla nimensä vakiinnuttanut mediakasvatus on monimuotoinen käsite, jonka määrittelemisen yksioikoisesti ei ole helppoa. Mediakasvatus on pyrkimystä vaikuttaa yksilön median käyttöön ja mediataitoihin: opettaa käyttämään kohtuullisesti ja kriittisesti erilaisia medioita. Sana media ei tarkoita vain joukkotiedotusvälineitä – televisiota, lehdistöä, radiota ja internetiä – vaan sillä viitataan myös teknologiaan, sisältöihin ja erilaisiin kulttuureihin, joissa erilaisia tekstejä ja merkityksiä välitetään. Mediakasvatuksessa eivät ole keskiössä tietokoneet, tekniikka tai teknologia, vaan olennaista on muun muassa kehittää taitoa nähdä arvot ja intressit, jotka vaikuttavat mediatekstien taustalla. Tarkoitus on rohkaista pohtivaan ajatteluun ja asioiden tarkasteluun eri näkökulmista, omien mielipiteiden selkeään esittämiseen, sosiaaliseen kanssakäymiseen ja aktiiviseen vuoropuheluun. (Sallmén 2009, 9–10; Mustikkamäki 2014, 5; Kirjastot.fi 2017a, viitattu 14.11.2017.)

Miksi kirjasto sitten on kirjaston ja koulun yhteistyössä tärkeä mediakasvattaja? Kirjastolla ja koululla on yhteinen tavoite: mediakasvatuksen tarjoaminen ja tätä kautta monilukutaidon vahvistami-

nen. Kirjaston tehtävä mediakasvattajana pohjaa kirjaston perinteisiin tehtäviin, eli lukuharrastuksen tukemiseen ja lukemisen edistämiseen. (Mustikkamäki 2014, 5.) Kirjastossa jo vuosia toteutetut kirjastonkäytön opastukset, tiedonhaun opetukset ja kirjavinkkaukset voidaan nähdä eräänlaisina mediakasvatuksen muotoina (Sallmén 2009, 11–12). Kirjastolla onkin oivalliset edellytykset toimia mediakasvattajana kirjaston ja koulun yhteistyössä: ”Kirjasto on täynnä mediaa, tietoa ja elämyksiä, kirjastoon pääsy on demokraattisen vapaa kaikille ja se tukee ajatusta elinikäisestä oppimisesta ja vahvistaa kansalaistaitoja” (Heinonen 2014, 23). Olennaista on tietenkin sekin, että kirjastosta löytyy henkilöitä, joilla on tietämystä ja osaamista.

Mediakasvatuksen yhteydessä puhutaan medialukutaidosta, monilukutaidosta ja mediataidoista. Ne ovat kaikki osa samaa kokonaisuutta – ja toisaalta myös hieman päällekkäisiä termejä. Media-lukutaito nähdään tärkeänä kansalaistaitona, jonka avulla ihminen muun muassa osaa hakea ja arvioida kriittisesti tietoa sekä saa äänensä kuuluville. Nykyajan informaatioyhteiskunnan jäsen tarvitseeikin medialukutaitoa erilaisissa rooleissa: kansalaisena, kuluttajana, työntekijänä ja opiskelijana. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013, 3; Kirjastot.fi 2017b, viitattu 14.11.2017.)

Nykyään varsinkin perusopetuksen opetussuunnitelmassa nousee voimakkaasti esiin yhtenä keskeisenä laaja-alaisena osaamiskokonaisuutena monilukutaito. Monilukutaito tarkoittaa sitä, että ihminen osaa hankkia, tulkita, tuottaa ja arvottaa erilaisia tekstejä sekä toimia tekstien kanssa erilaisissa ympäristöissä, tilanteissa ja erilaisia välineitä käyttäen. Tekstin käsite on tässä yhteydessä laaja: tulkittavat ja tuotettavat tekstit voivat olla esimerkiksi sanallisia, kuvallisia, auditiivisia, kirjoitettuja, puhuttuja, painettuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaito edistää kriittistä ajattelua ja oppimisen taitoja. Se auttaa ymmärtämään kulttuurisia viestinnän muotoja ja rakentamaan identiteettiä. (Opetushallitus 2014, 22.)

Mediataidot on käsitteenä osin päällekkäinen medialukutaito-käsitteen kanssa. Mustikkamäen (2014, 5) mukaan mediataitoihin kuuluu sisältöjen tuottaminen mediaan sekä aktiivinen toimiminen ja vaikuttaminen mediassa. Toinen määritelmä luonnehtii mediataitoja tarkemmin: ”Kyky hankkia tietoa mediasta ja medialla, lukea, eritellä ja tulkita erilaisia mediatekstejä sekä hallita mediatekniikkaa. Tällä tarkoitetaan myös kykyä ilmaista itseä sopivin medioin ja olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa.” (Ruhala, Pentikäinen & Niinistö 2010, 46.)

Medialukutaidon, ja ylipäättään uusien lukutaitojen, yhteydessä nousee usein esiin informaatiolukutaidon käsite, jossa painottuu medialukutaito-käsitteen tavoin ajatus siitä, että nykyajan tietoyhteiskunnassa ei pärjää perinteisellä luku-, kirjoitus- ja laskentataidolla. Näkökulmat eroavat kuitenkin toisistaan: Informaatiolukutaidossa korostuu erityisesti tiedonhankinta ja käyttö – tiedon lähteille pääsyn tärkeys, tiedon kriittinen arviointi sekä tiedon luominen ja jakaminen. Medialukutaidossa taas painottuu median vastaanotto ja tuottaminen. Yhden näkemyksen mukaan informaatiolukutaito sisältää ajatuksen, että informaatio on enemmän tai vähemmän tosiasioihin perustavaa, neutraalia ja puhdasta sisältöä, johon ei vaikuta mitenkään se, mihin muotoon se on laitettu, kun taas medialukutaito painottaa sisällön (informaation) ja muodon vastavuoroista vaikuttamista toisiinsa. (Sormunen & Poikela 2008, 10–11; Merilampi 2014, 139; Huysmans 2016, 8.)

Informaatiolukutaidon ja medialukutaidon suhteesta toisiinsa on monia näkemyksiä. Jotkut tutkijat näkevät informaatiolukutaidon yläkäsitteenä, jonka alakäsitteenä on muun muassa medialukutaito, jotkut pitävät käsitteitä lähes identtisinä, ja osa tutkijoista näkee informaatiolukutaidon olevan yksi mediakasvatuksen ilmiöistä. Toisaalta taas globaalisti on käytössä käsite *Media and Information Literacy* (MIL), jossa yhdistyvät sekä medialukutaito että informaatiolukutaito. (Asikainen 2009, 28; UNAOC & UNESCO 2018, viitattu 16.3.2018.)

Mediakasvatukselle – ja sen vahvistamille informaation- ja tiedonhallinnan taidoille – onkin tarvetta: on arvioitu, että maailmassa välitettävän informaation määrä kaksinkertaistuu joka toinen vuosi. Ihmisen ympärillä olevan tiedon määrä kasvaa siis koko ajan. Valtava tietomäärä ja digitaalinen maailma vaativat ihmiseltä lukutaitoja, teknistä osaamista ja välineitä. Jos näitä ei ole, on vaarana syrjäytyminen nykyajan digiyhteiskunnassa. Antamalla mediakasvatusta kirjasto tukee asiakkaidensa luku- ja kirjoitustaitoja ja auttaa kansalaisia toimimaan nykyajan yhteiskunnassa, jossa ei pärjää ilman tieto- ja viestintätekniisiä taitoja sekä mediataitoja. (Mustikkamäki 2014, 5–6; Pilppula 2015, 3.)

2.1.3 Lukemaan innostaminen

Yhtenä kirjaston ja koulun yhteistyön syynä on tietenkin kirjaston perustehtävä: lukemaan innostaminen. Se mainitaan UNESCO:n Yleisten kirjastojen julistuksessa yhtenä kirjaston keskeisenä

tehtävänä. Tähän liittyy myös toinen avaintehtävä: mielikuvituksen ja luovuuden edistäminen. (2001, 5.)

Lukemisella nähdään olevan monia hyviä vaikutuksia muun muassa lapsen kehittymiseen, hyvinvointiin ja sosiaalistumiseen. Lukukeskuksen mukaan lapselle ääneen lukeminen muun muassa kasvattaa lapsen sanavarastoa ja tukee kielellistä kehitystä. Mielikuvitus, empaattisuus ja eläytymiskyky kehittyvät tarinoiden myötä. Lapselle lukemisella nähdään olevan myös positiivinen vaikutus siihen, miten mielellään lapsi menee kouluun ja miten hän menestyy siellä. Lukeminen kehittää sosiaalisia taitoja, vähentää stressiä ja parantaa keskittymiskykyä. (Lukakeskus 2018a, viitattu 4.1.2018.)

Lukemisella on siis tutkitusti paljon hyviä vaikutuksia. Kirjaston ja koulun yhteistyönä tapahtuvalle lasten ja nuorten lukemaan innostamiselle on hyvinkin ajankohtaisia, yhteiskunnallisia syitä, joista yksi on vuoden 2015 PISA-tutkimusten tulokset. Suomalaisnuoret ovat tunnetusti menestyneet kansainvälisissä PISA-tutkimuksissa, joissa on tutkittu kolmen vuoden välein muun muassa nuorten lukutaitoa. PISA-tutkimuksissa arvioidaan, miten lukija osaa käyttää ja soveltaa lukemiaan tekstejä ja arvioida niitä. Arvioitavana on siis tiedon hyödyntäminen eri tarkoituksiin. (Vettenranta, Välijärvi, Ahonen, Hautamäki, Hiltunen, Leino, Lähteinen, Nissinen, Nissinen, Puhakka, Rautopuro & Vainikainen 2016, 15.) Tämä tietenkin on tärkeämpää kuin mekaaninen lukutaito ja taito osata lukea tarkasti ja sujuvasti.

Valitettavasti vuoden 2015 PISA-tutkimukset ovat osoittaneet suomalaisnuorten lukutaidon heikentyneen. Hyviä lukijoita on toki vielä paljon kansainvälisellä tasolla mitattuna – suomalaiset tytöt ovat edelleenkin huippulukijoita ja suomalaispoikienkin tulokset ovat itse asiassa jopa parantuneet aiemmasta – mutta huolestuttavaa on heikkojen lukijoiden määrän kasvu. Tutkimuksissa painotetaan, että nuorten olisi saavutettava vähintäänkin taso 2, eli välttävä lukutaito, jotta heillä olisi mahdollisuus selviytyä nykyajan tietoyhteiskunnassa. Valitettavasti tällä hetkellä noin 11 prosenttia suomalaisnuorista – eli joka kymmenes nuori – ei saavuta tasoa 2, eli sellaista lukutaitoa, jolla voisi jatkaa opintojaan ilman ongelmia ja osallistua aktiivisesti yhteiskuntaan. (Vettenranta ym. 2016, 27, 49.)

Huolestuttavaa on myös jo vuosikymmeniä puhututtanut sukupuolten välinen ero PISA-tutkimusten tuloksissa. Suomalaistyttöjen ja -poikien välinen ero lukutaidossa on tällä hetkellä niin suuri, että se vastaa reilun vuoden eroa koulun oppimäärän hallitsemisessa. Välttävän lukutaidon, eli tason

2, alle jäi vuoden 2015 tutkimuksissa pojista 16 prosenttia ja tytöistä 7 prosenttia. Ero on suuri. Suomalaistytöjen ja -poikien välinen ero lukutaidossa onkin tutkimuksen kärkimaiden suurimpia. Tulosten perusteella olisi tärkeää saada heikkojen lukijoiden määrä pienenemään ja vähintäänkin hyvien lukijoiden, ellei jopa huippulukijoiden, määrä lisääntymään. Nuoret pitäisi siis saada sitoutumaan lukemiseen ja lukemisen harrastamiseen. (Vettenranta ym. 2016, 38, 49, 51.)

Kirjaston ja koulun yhteistyönä tapahtuva lasten ja nuorten lukemaan innostaminen on siis yhteiskunnallisestikin hyvin tärkeää. Sillä ollaan mukana ehkäisemässä nuorten syrjäytymistä ja edesauttamassa tulevaisuutta, jossa kaikilla nuorilla olisi mahdollisuus selviytyä opinnoissaan ja osallistua yhteiskunnassa tasavertaisesti. Viimeisimmän PISA-tutkimuksen pohjalta voisikin sanoa, että erityisen tärkeää olisi löytää keinoja saada pojat innostumaan lukemisesta.

Yleisten kirjastojen laatusuosituksen mukaan kirjastolla on luonnollisesti hyvät edellytykset olla vaikuttamassa lasten ja nuorten lukutottumuksiin, koska sillä on tarjota lapsille ja nuorille monipuoliset ja laadukkaat kokoelmat (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 50). Kirjastosta löytyy myös asiantuntemusta, jotta lapset ja nuoret löytävät kiinnostavaa lukemista. Kokoelmat ja henkilökunnan osaaminen menevät tosin hukkaan, jos lapsia ja nuoria ei tavoiteta. Olennaisessa osassa lasten ja nuorten saavuttamisessa onkin kirjaston ja koulun yhteistyö. Lapset ja nuoret, jotka eivät lue, tulevat nimittäin kirjastoon yleensä vain koulunkäynnin yhteydessä (Sinko 2000, 22). Kirjaston ja koulun yhteistyön tuloksena saavutetaan paremmin lapset ja nuoret, joille kirjasto voi tarjota kokoelmansa ja asiantuntemuksensa.

2.2 Yhteistyön toteuttamistapoja

Kirjaston ja koulun yhteistyö on parhaimmillaan monipuolista ja kulloisiinkin tarpeisiin vastaavaa. Sujuvan yhteistyön kannalta on olennaista, että kirjasto ja koulu suunnittelevat yhdessä toimintaansa. Näin ne saavat myös käytettävissä olevat resurssit tehostetusti käyttöön. Suomessa onkin monissa kunnissa tehty yhteistyösuunnitelmia ja -sopimuksia kirjaston ja koulun välillä. (Dromberg 2000, 10; Jäppinen 2000, 83.) Esimerkiksi Oulussa yhteistyön runkona toimii *Kirjastoreitti*. Lisäksi kirjallisesti jäsenneltyjä yhteistyön toimintamalleja on esimerkiksi Helsingissä, Tampereella, Turussa, Kuopiossa ja Rovaniemellä.

Tässä yhteydessä on tarpeen tarkastella myös koululle palveluitaan tarjoavan koulukirjaston ja yleisen kirjaston yhteistyötä. Vaikka koulukirjastotoiminta ei kuulukaan kunnan yleisen sivistyspalvelun piiriin, on sen järjestäminen ja kehittäminen kuitenkin moniammatillista yhteistyötä, joka ulottuu koulun ulkopuolellekin. Tärkeimpänä yhteistyökumppanina toimivat kunnan kirjastoviranomaiset, eli yleinen kirjasto. (Frantsi, Kolu & Salminen 2014, 8–9.)

2.2.1 Oulun kaupungin Kirjastoreitti

Oulussa on laadittu kirjaston ja koulujen yhteistyötä tukemaan *Kirjastoreitti*-toimintamalli. *Kirjastoreitti*-yhteistyö alkoi jo vuonna 2008, ja vuosina 2012–2015 olleen valtakunnallisen Lukuinto-ohjelman osana rakentui kaupunginkirjaston alaisuudessa oleva *Kirjastoreitti*-sivusto. Oulussa on jokaisella alueella – keskisellä, pohjoisella, itäisellä ja eteläisellä – nimetty *Kirjastoreitti*-yhteyshenkilö. Lisäksi on erikseen henkilöt vastaamaan lukiosta ja koulukirjastosta. (Oulun kaupunki 2013, viitattu 16.1.2018; Oulun kaupunki 2018i, viitattu 29.1.2018.)

Kirjastoreitti on kirjattu myös Oulun kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Se tulee esiin kahdessa Oulun perusasteen opetussuunnitelman avuksi tuotetussa OPS-polussa: *Tiedonhallinnan polussa* ja *Kulttuuripolussa* (Tiedonhallinnan polku 2015, viitattu 8.5.2018; Kulttuuripolku 2015, viitattu 8.5.2018). *Kirjastoreitti* on Oulun kaupungin opetustoimen ja kaupunginkirjaston yhteistyön pedagoginen runko, jonka tehtävänä on ”tutustuttaa oppilaat kirjaston kokoelmiin ja palveluihin, edistää lukutaitoja, opettaa tiedonhakua ja tiedonhallintataitoja sekä innostaa oppilaita kirjallisuuden pariin mm. kirjallisuudiplomin avulla” (Oulun kaupunki 2015, 52).

Kirjastoreittiä kulkemalla jokainen lapsi vierailee kirjastossa, oppii hyödyntämään kirjastoa tiedonhaussa ja osallistuu kirjavinkkaukseen. *Kirjastoreitti* vie lapset ja nuoret kirjastoon vähintään neljä kertaa peruskoulun aikana. 1.-luokkalaiset tutustuvat lähikirjastoon tai kirjastoautoon, sen kokoelmiin ja kirjastossa toimimiseen. Lapsi alkaa opetella myös lainatusta aineistosta huolehtimista ja tiedon etsimistä eri lähteistä. 3.-luokkalaiset osallistuvat kirjavinkkaukseen, jonka tarkoituksena on innostaa koululaisia lukemisen pariin. 5. luokalla taas opetellaan Outi-verkkokirjaston käyttöä ja tiedonhakua. (Oulun kaupunki 2018c, viitattu 16.1.2018; Oulun kaupunki 2018d, viitattu 16.1.2018.)

Kirjastoreitti keskittyy selkeästi alakoululaisiin. Yläkoulussa kirjastossa vieraillaan kerran: 7.-luokkalaiset osallistuvat tiedonhaun opetukseen tai kirjavinkkaukseen. Lukiolaiset taas käyvät tutustumassa kirjaston tiloihin ja kokoelmiin sekä Outi-verkkokirjaston käyttöön ensimmäisenä opiskeluvuotenaan. Tosin *Kirjastoreitin* sivustolla kerrotaan, että kirjavinkkauksia voidaan järjestää pyynnöstä myös muille yläkoulun ja lukion luokka-asteille. (Oulun kaupunki 2018e, viitattu 16.1.2018; Oulun kaupunki 2018f, viitattu 16.1.2018.)

Kirjastoreitti on selkeä toimintamalli kirjaston ja koulun yhteistyölle. Itse sivusto on sisällöltään monipuolinen: siellä on runsaasti lukemaan innostamiseen ja tiedonhaun opettamiseen liittyvää tietoa ja materiaalia. Sivustolla on erikseen osiot tiedonhausta, lukemisesta ja kirjallisuudesta sekä kirjallisuussuunnitelmista. Lisäksi on yleinen osio, jossa kuvataan, miten *Kirjastoreitti* toteutuu eri-ikäisten kohdalla. Myös opettajille on oma osionsa, josta he löytävät muun muassa erilaista materiaalia ja tietoa olennaisista koulutuksista. (Oulun kaupunki 2018c, viitattu 16.1.2018.)

2.2.2 Muiden kaupunkien toimintamalleja

Myös muissa Suomen kaupungeissa on laadittu yleisen kirjaston ja koulun yhteistyöhön toimintamalleja. Valitsin tarkasteltavakseni kaupunkeja hieman eri puolilta Suomea. Valintani kohdistui Helsinkiin, Tampereeseen, Turkuun, Kuopioon ja Rovaniemeen. Valintaani vaikutti sekin, että kaupunkien koon perusteella ennako-oletukseni oli, että näissä kaupungeissa on määritelty ja kirjattu selkeästi kirjaston ja koulun välinen yhteistyö.

Helsingin kaupunginkirjaston verkkosivuilla, jotka ovat yhteiset pääkaupunkiseudun yleisten kirjastojen verkkosivut, ei mainita kouluyhteistyösopimusta, mutta kirjasto kertoo pyrkivänsä siihen, että jokainen koululainen saa ohjatun kirjastokäynnin vähintään kahdesti peruskoulunsa aikana. Kirjasto tarjoaa 3.-luokkalaisten aineistovinkkauksen ja 7.-luokkalaisten tiedonhaunopetuksen. Kirjasto voi järjestää pyydettäessä muillekin luokka-asteille kirjastokäyntejä, esimerkiksi 1.-luokkalaisten kirjastoon tutustumista ja 2.-luokkalaisten kirjavinkkausta. Toisen asteen opiskelijoita ei tässä yhteydessä mainita. Tavoitteena on lasten ja nuorten innostaminen tarinoiden, tiedon ja oppimisen pariin. Myös monilukemisen tukeminen mainitaan keskeisenä tavoitteena. (Helmet 2018a, viitattu 24.1.2018; Helmet 2018b, viitattu 24.1.2018.)

Helsingistä poiketen **Tampereella** on laadittu kirjallinen yhteistyösuunnitelma, jonka osapuoliksi mainitaan varhaiskasvatus, perusopetus, toinen aste ja kirjasto. Tavoitteet on eritelty selkeästi: lukuharrastuksen lisääminen, monilukutaidon tukeminen (tähän sisältyvät tiedonhankinta ja –hallinta sekä mediakasvatus) sekä oppimisympäristöjen ja yhteistyömuotojen kehittäminen. Myös paikallinen ja alueellinen tasa-arvoisuus palvelujen tarjonnassa ja käytössä sekä opetussuunnitelman toteuttamisen tukeminen mainitaan. (Tampereen kaupunki 2016, 3.)

Tampereella koululaiset käyvät kirjastossa yhteistyösuunnitelman mukaisesti kaikilla koululuokilla peruskoulun ajan, lukuun ottamatta 6. luokkaa. 1. ja 2. luokilla tutustutaan kirjastoon, 3.-luokkalaisille järjestetään kirjavinkkausta. 4.-luokkalaiset opettelevat tiedonhakua ja verkkokirjaston käyttöä, ja 5.-luokkalaisille tarjotaan musiikkivinkkausta. Yläkouluun siirryttyään nuoret käyvät kirjastossa vankentamassa tiedonhakutaitojaan. 8.-luokkalaisille tarjotaan genrevinkkausta ja 9.-luokkalaisille kirjallisuustietoa liittyen koulussa tehtävään kirjallisuustutkielmaan. Toisen asteen opiskelijoille on tarjolla tarpeen mukaan tiedonhaun opetusta ja erilaisia koulutuspaketteja, kuten *Kirjastopolku*-suunnistusta. (Tampereen kaupunki 2016, 7–8.)

Tampereen tavoin myös **Turussa** on selkeä kirjallinen suunnitelma koululaisten kirjastopalveluiden toteuttamiseksi. Turun kaupunginkirjasto on nimittäin yhtenä yhteistyökumppanina Turun kaupungin sivistystoimialan *Elämyspolku*-suunnitelmassa, jonka tarkoituksena on saada jokainen peruskoululainen vierailemaan noin kolme kertaa lukuvuodessa eri kulttuurilaitoksissa. Samalla *Elämyspolussa* hyödynnetään erilaisia oppimistapoja ja koulun ulkopuolisia oppimisympäristöjä. (*Elämyspolku* 2016, viitattu 24.1.2018; Turun kaupunki 2018a, viitattu 24.1.2018.)

Turun kaupunginkirjasto tarjoaa *Elämyspolussa* lähes kaikille luokka-asteille kirjastovierailuja, joiden tarkoituksena on tutustuttaa koululaisia monipuolisesti kirjastoon ja kulttuuriin. Kirjastovierailuihin kuuluu muun muassa kirja- ja sarjakuvavinkkausta, ohjeita kirjallisuustutkielman tekemiseen ja kirjastokävelyitä. *Elämyspolkuun* liittyvien palvelujen lisäksi kirjasto tarjoaa pyydettäessä tiettyyn aiheeseen liittyviä kirjastovierailuja, mediakasvatusta ja toisen asteen opiskelijoille suunnattuja tiedonhakuun keskittyviä tietokierroksia. (Turun kaupunki 2018b, viitattu 24.1.2018.)

Kuopiossa on Turun *Elämyspolun* kaltainen kulttuurikasvatussuunnitelma, *Kulttuuripolku*. *Kulttuuripolussa* peruskoululaiset pääsevät muun muassa tutustumaan erilaisiin kulttuurikohteisiin, kuten kirjastoon. Kirjasto tulee tosin esiin *Kulttuuripolussa* vain kerran: 1. luokalla koululaiset osallistuvat *Kirjastopolkuun*, jossa he tutustuvat pääkirjastoon. (Kuopion kaupunki 2018, viitattu 24.1.2018.)

Kuopiossa kirjastolla on tarjota myös *Kulttuurinpolkuun* kuulumattomia palveluita koululaisille, ja kirjasto mainitseekin kotisivuillaan tukevansa peruskoululaisten kirjastonkäytön ja tiedonhankinnan opetusta. Kovin tarkkaan kirjaston kotisivuilta ei selviä, miten usein koululaisilla on kirjastovierailuja. 3.- ja 4.-luokkalaiset tutustuvat kirjaston aineistoihin ja opettelevat käyttämään kirjaston tietokantaa. 5.- ja 6.-luokkalaisilla tiedonhaun opetteleminen näyttää kohdistuvan enemmänkin tiettyyn aiheeseen kuin tietyn kirjan löytämiseen tietokannasta. Yläkoululaiset opettelevat käyttämään verkkokirjastoa ja pääkirjaston aikuistenosastoa. Lisäksi pyydetäessä järjestetään kirjavinkkausta. Toisen asteen opiskelijoita ei tässä yhteydessä mainita. (Kuopion kaupunginkirjasto 2016, viitattu 24.1.2018.)

Myös **Rovaniemeltä** löytyy kirjaston ja koulun yhteistyösuunnitelma. *Kirjastopoluksi* nimettyä suunnitelmaa on Oulun kaupungin *Kirjastoreitin* tavoin kehitetty Lukuinto-ohjelman yhteydessä. Rovaniemen kaupunginkirjasto osallistui ohjelmaan vuosina 2013–2014. *Kirjastopolun* tarkoituksena on, että jokainen koululainen osaisi käyttää kirjastoa ja saavuttaisi laajat tiedonhankintataidot. Lisäksi tavoitteena on innostaa koululaisia lukemaan ja luoda myönteisiä kokemuksia kirjastosta. (Rovaniemen kaupunki 2018, viitattu 24.1.2018.)

Kirjastopolku johdattaa koululaiset kirjastoon Rovaniemellä kolme kertaa peruskoulun aikana. *Kirjastoleikki* kutsuu kirjastoon 1.-luokkalaiset, jotka pääsevät tutustumaan kirjastonkäyttöön. *Kirjastoseikkailu* opastaa 4.- ja 7.-luokkalaisia tiedonhankintaan, verkkokirjastoon ja yleensäkin kirjastonkäyttöön. Kirjavinkkauksia ei *Kirjastopolun* yhteydessä mainita. Epäselväksi jää myös se, tarjotaanko toisen asteen opiskelijoille palveluita. (Rovaniemen kaupunki 2018, viitattu 24.1.2018.)

Tarkastelun tuloksena huomaa, että joissain kaupungeissa on sovittu hyvinkin tarkkaan palvelut, joita koululaisille tarjotaan kouluyhteistyössä. Kirjasto on saatettu mainita yhteistyökumppanina edesauttamassa esimerkiksi kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelman tai koulujen opetussuunnitelman toteutumista. Kaikissa kirjastoissa tavoitteet ovat vähintäänkin kirjaston perustyötehtäviin liittyviä: lukemaan innostamista, kirjastonkäytön opettamista ja tiedonhankintataitojen vahvistamista.

Monessa kaupungissa kouluyhteistyö tuntuu keskittyvän vain peruskoululaisiin, mikä on harmi: ei olisi pahitteeksi kirjata suunnitelmaan myös toisen asteen opiskelijoille tarjottavat kirjastopalvelut, jotta hekin varmasti saisivat kertauksena muun muassa kirjastonkäytön ja tiedonhankinnan opetusta. Jos tämä jää vain opiskelijoiden itsensä tai opettajien aktiivisuuden varaan, on vaarana, että

yhteydenotto kirjastoon jää. Opiskelijat itse eivät välttämättä koe tarvitsevansa opastusta, ja opettajillakin aikojen sopiminen saattaa jäädä muita, kiireellisempiä asioita hoitaessa.

2.2.3 Koulukirjasto yleisen kirjaston yhteistyökumppanina

Koulukirjastotoiminta on koulussa järjestettyä, opetussuunnitelman lähtökohdista toteutettavaa pedagogisesti perusteltua kirjastopalvelua. Sitä järjestetään siis kasvatus- ja opetustyön tueksi. Koulukirjasto palvelee koulun oppilaita ja henkilökuntaa tarjoamalla monipuoliset ja nykyaikaiset kokoelmat, tietovarannot ja oppimisympäristön. (Frantsi ym. 2014, 4, 7.) Esimerkiksi Oulussa on jokaisessa kaupungin peruskoulussa koulukirjasto tai koulun yhteydessä toimiva kaupunginkirjaston toimipiste, johon hankitaan aineistoa juuri koulun oppilaita ja henkilökuntaa varten (Oulun kaupunki 2018g, viitattu 28.1.2018).

Yhdistyneiden Kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO on ottanut kantaa koulukirjastotoimintaan jo 1990-luvulla. UNESCO:n Koulukirjastojulistuksen mukaan koulukirjaston tehtävänä on tarjota tasapuolisesti kaikille kouluyhteisön jäsenille opiskelua helpottavaa aineistoa, palveluita ja välineitä. Päämääränä on saada koululaisesta itsenäinen, kriittisesti ajatteleva ja vastuullinen yhteiskunnan jäsen, joka osaa käyttää taitavasti erimuotoista tietoa ja erilaisia viestimiä. (UNESCO:n Koulukirjastojulistus 2001, 8.)

Oulussa koulukirjaston tavoitteena on innostaa oppilaita lukemaan ja tukea heidän tiedonhankintataitojaan. Tavoitteena on myös vahvistaa yleissivistystä ja avartaa maailmankuvaa. Koulukirjastotoiminta tarjoaa oppilaille aktiivisia oppimisympäristöjä ja erilaisia työtapoja. Koululaisia ohjataan elinikäiseen oppimiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen. (Oulun kaupunki 2015, 52; Oulun kaupunki 2018g, viitattu 28.1.2018.)

Oulussa koulukirjastotoiminnasta vastaava opetustoimi tekee suunnitelmallista yhteistyötä kaupunginkirjaston kanssa käyttäen pedagogisena runkona *Kirjastoreittiä*. Koulukirjastot on jaettu alueellisen mallin mukaan keskiseen, itäiseen, pohjoiseen ja eteläiseen. Jokaiselle alueelle on nimetty koulukirjaston aluevastaava ja koulukirjasto-opettajat sekä yleisen kirjaston yhdyshenkilö. (Oulun kaupunki 2015, 52; Oulun kaupunki 2018h, viitattu 29.1.2018.)

Koulukirjaston ja yleisen kirjaston yhteistyö onkin parhaimmillaan sujuvaa ja molempia osapuolia hyödyttävää. Yhteistyön osapuolet saavat uutta näkemystä ja uusia ideoita omaan toimintaansa. Ammatilliset vahvuudet ovat erilaiset, joten koulu hyötyy kirjaston puolelta kirjaston hoidon, tiedonhaun ja kirjallisuuden syvällisestä tuntemuksesta, kun taas kirjasto saa näkemystä oppimiseen, oppilaiden käsittelyyn ja pedagogiikkaan. (Lappalainen 2005, 123.)

Koulukirjaston ja yleisen kirjaston yhteistyö voi keskittyä muun muassa kokoelmatyöhön, tietokantojen käyttöön, luettelointiin ja kirjastojärjestelmään. Kun koulukirjasto ja yleinen kirjasto kehittävät yhdessä koulukirjastokokoelmaa, ne välttävät hankintojen päällekkäisyydeltä. Esimerkiksi jos lähellä olevasta yleisestä kirjastosta löytyy monipuolinen kattaus kaunokirjallisuutta, voi koulukirjasto keskittyä hankkimaan varsinaisesti koulutyössä tarvittavaa aineistoa. Lisäksi hyötyä on luonnollisesti yleisen kirjaston kirjastonhoitajien aineiston hankinnan osaamisesta: he ovat perillä siitä, mitä uutta aineistoa ilmestyy. Yleisillä kirjastoilla on käytössään maksullisia tietokantoja, joiden käyttöoikeuden koulukirjastokin voi saada sopimuksen mukaan. (Lappalainen 2005, 125; Frantsi ym. 2014, 9, 12; Lauronen 2005, 77.)

Koulukirjastossa pidetään yleisen kirjaston tapaan kokoelmarekisteriä, johon aineisto luetteloidaan. Yleinen kirjasto voi toimia yhteistyökumppanina tämän rekisterin ylläpitämisessä. Koulukirjaston aineisto voidaan myös luetteloida vain yleisen kirjaston kokoelmatietokantaan, josta se sitten näkyy sekä koulukirjaston että yleisen kirjaston asiakkaille. Yhteisen kokoelmatietokannan ylläpitäminen ja aineiston luettelointi yhteen kertaan vähentävät työmäärää koulukirjastossa. (Lauronen 2005, 84–85.)

Koulukirjaston ja yleisen kirjaston on hyvä tehdä mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä myös kirjastojärjestelmän hankinnassa, käyttöönotossa ja ylläpidossa. Yleisestä kirjastosta löytyy kirjastojärjestelmään liittyvää osaamista esimerkiksi järjestelmien vertailussa ja valinnassa. Yhteinen kirjastojärjestelmä helpottaa sekä kirjaston henkilökunnan työtä että asiakkaan kirjastonkäyttöä. Koulukirjaston aineiston luettelointi helpottuu, ja asiakas selviää yhden käyttöjärjestelmän opettelulla. (Lappalainen 2005, 124; Rissanen 2005, 115.)

Lisäksi voidaan järjestää yhdessä tiedonhaun opetusta, kirjavinkkauksia ja kirjailijatapaamisia. Yhteydenpito ja vierailut koulusta yleiseen kirjastoon ovat välttämättömiä, koska koulun henkilökunta ja oppilaat tarvitsevat myös yleistä kirjastoa: koulukirjaston kokoelma on verrattain suppea ja kirjastojen tarjoamat palvelut eroavat toisistaan. Koulusta tehdyt kirjastovierailut ja yleisen kirjaston

käyttöön kannustaminen ovat tietenkin hyödyllisiä yleisellekin kirjastolle: yleiseen kirjastoon löytävät itsenäisesti ne, jotka jo ovat kiinnostuneita kirjastosta ja lukemisesta. Ohjattujen käyntien avulla saadaan loputkin koululaiset kirjastoon. (Lappalainen 2005, 124; Frantsi ym. 2014, 5, 9, 12.)

2.3 Yhteistyön osa-alueet

Yleisen kirjaston ja koulun keskeisiä yhteistyön osa-alueita voidaan katsoa olevan kolme. Yksi keskeinen tehtävä on aktivoida oppilaita käyttämään kirjastoa ja vahvistaa heidän tiedonhallinnan taitojaan. Oppilaiden medialukutaitoa ja monilukutaitoa pyritään puolestaan vahvistamaan tarjoamalla mediakasvatusta. Kolmas keskeinen osa-alue on lukemaan innostaminen, joka onkin kirjaston perinteinen tehtävä.

Käsittelen seuraavaksi tarkemmin näitä yhteistyön osa-alueita. Tuon esiin niiden keskeisiä piirteitä ja menetelmiä. Keinoja kirjastonkäytön ja tiedonhallinnan opastukseen, mediakasvatamiseen ja lukemaan innostamiseen on nimittäin monia.

2.3.1 Kirjastonkäytön ja tiedonhallinnan opettaminen

Yleisen kirjaston ja koulun yhteistyö on painottunut voimakkaasti lukuharrastuksen edistämisen lisäksi kirjastonkäytön ja tiedonhallinnan taitojen opetukseen. Koululaisille muun muassa esitellään kirjastotilaa, luokitusjärjestelmää ja ylipäätään kirjaston toimintaa. Tiedonhallinnan taitojen opastuksessa painottuvat tiedonhaun menetelmät ja välineet, faktan ja fiktion erottaminen sekä kirjaston omien tietojärjestelmien käyttö. (Mustikkamäki 2014, 14.) Kirjasto tarjoaakin hyvän oppimisympäristön tiedonhallintataitojen opiskeluun: tieto on järjestettyinä kokonaisuuksina, luokiteltuna ja asiansanoitettuna. Tietoa voi lisäksi etsiä kirjastossa monesta erityyppisestä lähteestä, kuten kirjoista, kirjaston tietokannoista ja internetistä. (Frantsi 2005, 39.)

Tiedonhallintataitojen opettelussa on myös kyse oppimaan oppimisen harjoittelusta. Olennaista tiedonhallinnassa on tiedonhakijan aktiivinen rooli: on osattava arvioida tiedon tarve sekä tiedostettava, mitä jo tietää asiasta ja miten lähtee hakemaan lisätietoa. On pystyttävä hallitsemaan käsitteet, jotka liittyvät tiettyyn aiheeseen. Tärkeää on myös löydetyn tiedon käsittely, valikoiminen ja arvioiminen. Lähdekriittisyyden lisäksi myös plagioinnin käsitteen on oltava hallussa: lähteisiin pitää osata viitata omassa työssään asianmukaisesti. (Frantsi 2005, 38.)

Kirjastonkäytön ja tiedonhallinnan opastuksen on hyvä olla ikäluokkien mukaan suunniteltua. Anne Heinonen (2011, 14) käsittelee havainnollisesti eri ikäluokille suunnattua kirjastonkäytön ja tiedonhaun opastusta teoksessaan *Kirjastokasvatusta ja mediakasvatusta – katsaus kirjaston ja koulun yhteistyöhön*. Alakoululaisille suunnattu kirjastonkäytön opastus on usein leikillistä ja toiminnallista. Hyllyiltä voidaan esimerkiksi etsiä karanneita hiiriä ja katsoa, millaisiin kirjoihin hiiret ovat piiloutuneet. Pikkuhiljaa opastus muuttuu teoreettisemmaksi: käydään läpi kirjaston aineistotietokantaa ja verkkosivuja. Yläkoululaisten kanssa kerrataan perusasioita ja toisaalta vielä laajennetaan tietämystä.

Tiedonhallinnan opetuksessa käsitellään tiedonhankinnan prosessia ja etsitään tietoja kirjaston koelmista, tietokannoista tai internetistä. Opetukseen kuuluu sekä yksittäisiä tiedonhakujen opastuksia että tiedonhallintataitojen pohdintaa. Varsinainen tiedonhaun opetus aloitetaan kirjastoissa yleensä kolmasluokkalaisten kanssa tutustumalla kirjaston aineistotietokantaan ja sen perushakuihin. Yläkoulun luokkien tiedonhaun opetuksessa taas yleensä huomioidaan koulussa tehtävät esitelmät, projektit ja muut kirjalliset työt. (Heinonen 2011, 15.)

Heinonen (2011, 15) tuo esiin tärkeän muutoksen tiedonhaun opetuksessa: siinä missä ennen huomio kiinnittyi aineistojen paikantamiseen ja keräämiseen, nykyään painopiste saisi olla aineiston kriittisessä arvioinnissa. Myös tekijänoikeuksien pohtiminen ja viittauskäytäntöjen opettelu ovat entistä olennaisempia tiedonhallintaitoja. Heinonen käyttääkin mieluummin termiä tiedonhallintataitojen opettaminen kuin tiedonhaun opettaminen.

2.3.2 Mediakasvattaminen

Uudet lukutaidot ovat virallisesti osa kirjastojen mediakasvatusosaamista. Medialukutaito sisältää erilaisten tekstien tuottamisen (teksti, kuva, ääni, video, animaatio), tulkitsemisen ja arvottamisen taitoja. Medialukutaitoon kuuluvat myös tiedon kriittinen arviointi, tekijänoikeudet, vastuullisuus ja hyvät käytöstavat verkkoympäristössä. Monilukutaitoon kuuluu puolestaan erilaisten laitteiden, ohjelmistojen ja palveluiden käyttäminen. Kirjastojen osalta medialukutaidossa on neljä keskeistä osa-aluetta: pääsy aineistoihin, sisältöjen analysointi ja arviointi sekä omien sisältöjen tuottaminen. (Mustikkamäki 2014, 5; Mediataitokoulu 2015, viitattu 14.11.2017.)

Olennaista lasten ja nuorten mediakasvatuksessa on se, että lapset ja nuoret pääsevät itse tekemään. ”Lapset oppivat monilukutaitoja ja mediataitoja tehdessään itse sisältöjä kirjoittamalla, kuvaamalla, haastatteleamalla, näyttelemällä, lukemalla, runoilemalla ja käsikirjoittamalla” (Ikonen ym. 2015, 42). Tarinallisuus on median kasvatuksellinen voima: ”Saduilla on tärkeä pedagoginen merkitys kielen, tunne-elämän, sosiaalisten taitojen ja moraalisen ajattelun kehittäjänä. Kerrotut ja luetut tarinat ovat tärkeitä tunteiden kokemiselle, tunnistamiselle ja mielikuvituksen kehittymiselle.” (Mustonen 2010, 23.) Tärkeää on elämyksellisyys ja kokemuksellisuus. Myös koneita ja laitteita kannattaa hyödyntää oppimisen innostamiseksi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013, 3; Ikonen ym. 2015, 47.)

On tärkeää, että mediakasvatus ottaa huomioon lapsen tunne-elämän ja ajattelun kehityksen. Pienen lapsen kohdalla on olennaista valikoida selkeitä ja turvallisia sisältöjä. Kuvakirja, joka tarjoaa selkeitä virikkeitä yhteisen huomion kohteeksi, on hyvä ensimmäinen media. Kehityksen edetessä korostuu itsenäisen ja kriittisen mediasuhteen harjoittaminen. Kouluiäkäinen saattaa alkaa etsiä itsenäisesti itseään kiinnostavia mediapalveluita ja oppii siinä samassa esimerkiksi teknologisia taitoja ja vieraita kieliä. Vaikka mediankäyttö muuttuukin sitä itsenäisemmäksi, mitä isompi lapsi on, on kuitenkin tärkeää, että lapsi jakaa edelleen mediakokemuksia aikuisen kanssa. (Mustonen 2010, 23, 26.)

Kirjastojen lapsille suuntaama mediakasvatus voi olla esimerkiksi satutunti, mediatunti tai mediavinkkaus. Satutunnilla käytetään perinteistä kirjaa, kun taas mediatunnilla sisältönä ovat eri mediat, mediavälineiden sisällöt tai oman sisällön tuottaminen. Mediatunnilla voidaan esimerkiksi tehdä omia mediatarinoita, joiden kautta kehitetään pienten lasten medialukutaitoa ja mediatuottamista sekä innostetaan lapsia toimimaan median parissa. (Pälvimäki & Perälä 2010, 51.)

Jos perinteisen kirjavinkkauksen tavoitteena on herättää lasten lukuhalu ja innostus kirjaa kohtaan, on mediavinkkauksen tavoitteena puolestaan innostaa erityisesti alakouluikäisiä lapsia käyttämään erilaisia kirjaston tarjoamia mediavälineitä, kuten elokuvia ja aikakauslehtiä. Olennaista mediavinkkauksessa on myös opastaa lapsia median monipuoliseen käyttöön. Mediavinkkauksessa voidaan esimerkiksi tuottaa omia sisältöjä sosiaaliseen mediaan, oppia elokuvan lajityypeistä ja tehdä vertaisvinkkauksia. (Pälvimäki & Perälä 2010, 51.)

Yläkouluikäisten ja sitä vanhempien nuorten mediakasvattamiseen on myös runsaasti keinoja. Turussa *Lukuinto*-ohjelman yhteydessä suunnitellussa kaupungin koulujen ja kirjaston mediakasvatustohjelmassa esitellään useita menetelmiä nuorten mediakasvattamiseen. Nuoret voivat esimerkiksi toimia mediavinkkareina, jolloin he esittelevät ja arvioivat kriittisesti itseään kiinnostavia mediasisältöjä, kuten pelejä, sovelluksia, elokuvia, verkkosivustoja ja kirjoja. Digitarinoissa tehdään lyhyitä videoita, jotka koostuvat esimerkiksi kuvista, puheesta ja musiikista. Videot voivat olla hyvin erityyppisiä, kuten elämäkertoja, videopäiväkirjoja, mainoksia ja opetusvideoita. Nuoret voivat myös esimerkiksi työstää blogia sovitusta aiheesta, tehdä videovinkkauksia kirjoista tai toimia reporttereina oikeissa tilaisuuksissa. (Lukuinto 2018a; Lukuinto 2018b; Lukuinto 2018c.) Nuortenkin mediakasvatuksessa vaikuttaa olevan keskeisessä osassa itse tekeminen. Sisällön tuottamisen ja arvioimisen sekä itseilmaisun lisäksi harjaantuvat myös muun muassa eri laitteiden ja ohjelmistojen käyttötaidot sekä sosiaalinen kanssakäyminen.

Espoon Sellon kirjasto tarjoaa useita medialukutaitopajoja yläkoululaisille kouluyhteistyönä. *Vastainospajassa* pureudutaan kriittisesti mainoksiin. *Vastuullisesti sosiaalisessa mediassa* -paja keskittyy nimensäkin mukaisesti vastuulliseen sosiaalisen median käyttöön. *Mokasiko media?* -pajassa tutkitaan mediatekstejä, ja *Elokuvan lukutaito* keskittyy muun muassa elokuvan ilmaisullisiin keinoihin. (Helmet 2018c, viitattu 16.3.2018.)

Mediataitojen tukeminen on kirjaston puolelta sekä tarvittavien laitteiden ja ohjelmien että opastuksen tarjoamista. Vaikka mediakasvatuksen olisi hyvä tukeutua kirjastossa yhteen päävastuussa olevaan henkilöön, on mediakasvatustaito kuitenkin osa jokaisen työntekijän ammattitaitoa ja myös koko kirjaston yhteinen tehtävä. Mediakasvatuksesta ei siis voi vastata vain yksi henkilö, vaan se on jaettava osaamista ja yhteistyötä. (Mustikkamäki 2014, 11; Rasi 2014, 26–28.)

On tosin tuotu esiin myös se näkökulma, mitä mediakasvattajana toimiminen vaatii kirjastotyöntekijöiltä:

Kirjavinkkausbuumista selvittyämme ja juuri ja juuri sen haltuun otettua alan keskusteluun on hiipinyt mediakasvatus – ja sen myötä erilaiset verkkopalvelut, sosiaalinen media ja jatkuvasti kehittyvä laitemaailma. Diigo, Pinterest, Scoop It... uusia palveluja putkahtaa kuin sieninä sateella ja meidän pitäisi pysyä sadonkorjuussa mukana. Miten ammattitaitoa voi ylläpitää arkityön ohessa luontevasti ja miten oivaltaa mitä hyötyä kyseisistä toiminnoista on kirjastotyöhön? Asiakkaille tarjottavien atk-opastusten, digitarinapajojen ja peli-iltojen sijaan tai ainakin ohessa käytännön mediakasvatus on usein aloitettava kirjastohenkilökunnasta itsestään. (Kangas 2012, 59.)

2.3.3 Lukemaan innostaminen: kirjavinkkaus, lukudiplomi ja muita keinoja

Peruslukutaidon tukeminen, lukemaan innostaminen ja kirjallisuusharrastuksen lisääminen ja ylläpitäminen ovat edelleen kirjaston keskeisiä tehtäviä. Koululaisia voidaan innostaa kaunokirjallisuuden ja tietokirjallisuuden pariin monin eri keinoin. Kirjavinkkauksen idea on yksinkertainen: kirjaa esitellään siihen pisteeseen saakka, että kuulijan mielenkiinto kirjaa kohtaan herää ja hän haluaa lukea sen. Vinkata voi mitä vain genreä, ja vaikka vinkkaus onkin aikuisen puhetta lapselle, välittyy vinkkauksessa myös kirjavinkkarin oma lukuelämys. Kirjavinkkari on luokan edessä paitsi kirjaston edustaja myös lukevan aikuisen malli. (Heinonen 2011, 23–24.)

Kirjavinkkaus voi olla perinteisen vinkkauksen lisäksi esimerkiksi KuMuKi-vinkkausta. KuMuKi on lyhenne sanoista kuva, musiikki ja kirja, ja nimensä mukaisesti se yhdistää erilaisia elementtejä. Vinkkari on paikalla vinkattavan kirjan kanssa ja kertoo siitä suullisesti. Taustalle heijastetaan kirjaan sopivia still-kuvia tai liikkuvaa kuvaa. Musiikki tukee esitystä esimerkiksi luomalla tiettyä tunnelmaa tai havainnollistamalla kirjan teemaa. Eri elementit luovat siis vaikuttavan ja moniin aisteihin vetoavan kokonaisuuden. Visuaalisuutensa vuoksi KuMuKin voidaan nähdä sopivan erityisesti nuorille: he ovat koko ajan visuaalisuuden ja musiikin ympäröiminä, joten KuMuKi on juuri heihin vetoava menetelmä. (Hirvi 2012, 18–21.)

Kirjavinkkausta voi tehdä Mäkelän mukaan paitsi koululuokassa tai kirjastossa vierailevalle koululaisryhmälle, myös esimerkiksi koulun vanhempainillassa, jolloin tavoitetaan myös oppilaiden vanhemmat. Mäkelä tosin suosittelee, että kirjoja vinkataan lapsille erikseen ja vanhemmille kerrotaan lukemisen tärkeydestä, painottaen erityisesti lapselle ääneen lukemisen vaikutuksia. (Mäkelä 2015, 38–39.) Kouluyhteistyö voi siis lukemisen innostamisen kohdalla merkitä sitäkin, että koulun kautta kirjasto tavoittaa myös koululaisten vanhemmat. Lukemaan innostaminen ei ole vain koulun ja kirjaston tehtävä, vaan myös kodin on työskenneltävä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi.

Myös luku- ja kirjallisuudiplomit ovat keino innostaa koululaisia lukemaan – ja toisaalta myös keino ylläpitää heidän lukuharrastustaan. Diplomit ovat yleensä kirjaston ja koulun yhteistyötä. Tavallisin kirjasto tekee kirjalistat ja tarjoaa kirjoja oppilaiden käyttöön. Diplomikirjoiksi valikoidaan eri kirjallisuudenlajeja edustavia eritasoisia kirjoja eri aiheista. Diplomi taas suoritetaan koulussa luke-malla tietty määrä listalla olevia kirjoja ja tekemällä niihin liittyvät diplomitehtävät. Diplomin suori-tettuaan oppilas saa diplomitodistuksen. (Heinonen 2011, 26.)

Esimerkiksi Oulun kaupunginkirjastossa on tarjolla laadukkaita ja monipuolisia kirjallisuussidplomit. Alakoulun, yläkoulun ja lukion sidplomien lisäksi on erikseen muutamalle kohderyhmälle laaditut sidplomit, joissa on huomioitu kyseisten kohderyhmien erityispiirteet. Omppu-kirjallisuussidplomi on suunnattu oppilaille, joilla on lukivaikeuksia tai kielihäiriöitä ja jotka tarvitsevat erityistä tukea lukemiseen ja kirjoittamiseen. Suomi toisena kielenä -oppilaille on oma S2-kirjallisuussidplominsa, jossa on huomioitu muun muassa monikulttuurisuus. OIS reading diploma on taas englanninkielinen kirjallisuussidplomi ja suunnattu erityisesti Oulun kansainvälistä koulua käyville oppilaille. (Oulun kaupunki 2018k, viitattu 7.2.2018; Oulun kaupunki 2018l, viitattu 7.2.2018; Oulun kaupunki 2018m, viitattu 7.2.2018; Oulun kaupunki 2018n viitattu 7.2.2018.)

Lukemaan voidaan innostaa lukukoirankin avulla. Lukukoiratoimintaa järjestetään ympäri Suomea, ja esimerkiksi Oulun kaupunginkirjastossa sitä on järjestetty vuodesta 2014 lähtien. Lukukoiratoiminnan tavoitteena on paitsi lukemaan innostaminen myös onnistuneen lukukokemuksen luominen: koira ei arvostele eikä keskeytä. Lapsi pääsee lukemaan koiralle – tai joissain tapauksissa muulle lemmikille – omaan tahtiinsa. Koiran läsnäolo vähentää mahdollista lukemiseen liittyvää stressiä, ja lukukoiralle lukemisen katsotaankin olevan hyväksi esimerkiksi lapselle, jolla on lukemisen haasteita. (Oulun kaupunki 2018o, viitattu 16.3.2018.)

Lapsia ja nuoria voidaan kannustaa lukemaan myös erilaisten kampanjoiden, tapahtumien ja kirjailijavierailuiden avulla. Lukukeskus järjestää vuosittain *Lukuviikko*-kampanjan, jota vietetään maanlaajuisesti. *Lukuviikon* aikana koulut ja kirjastot järjestävät erilaisia tempauksia, tapahtumia ja kirjailijavierailuja. Esimerkiksi vuonna 2017 Pälkäneen yhteiskoulussa kävi *Lukuviikolla* vierailemassa kirjailija-runoilija Tuija Välipakka. Välipakka kertoi koululaisille nykyrunoudesta ja siitä, miten kuka vain voi luoda runoutta. Kirjailijavierailu oli osallistava: nuoret pääsivät kokeilemaan runon kirjoittamista ja lukemaan oman tuotoksensa. Koululla järjestettiin myös muuta toimintaa, kuten kirjallisuus- ja lukuaiheisia tehtäviä, yhteisiä lukuhetkiä, tietokilpailuja ja Pirkkalan kirjaston järjestämä kirjavinkkaus. (Knuutinen 2017, viitattu 16.3.2018; Lukukeskus 2018b, viitattu 16.3.2018.)

Kirjastot voivat järjestää omiakin hankkeita lukuharrastuksen lisäämiseksi, kuten Keravalla on tehty. Keravalla käynnistyi syksyllä 2017 *Nuoret lukemaan!* -hanke, jonka tarkoituksena on saavuttaa yläkouluikäiset nuoret, houkutella heidät kirjastoon ja lukemaan. Nuorille tarjotaan muun muassa kirjastovierailuita, erilaisia kirjallisuustapahtumia, kirjavinkkauksia ja työpajoja. Kirjasto tekee hankkeen yhteydessä yhteistyötä alueen koulujen kanssa. (Keravan kaupunki 2017, viitattu 16.3.2018.)

Työpajat ovat yksi keino innostaa koululaisia kirjallisuuden pariin. Esimerkiksi Espoon Sellon kirjasto tarjoaa yläkoululaisille monenlaisia toiminnallisia työpajoja, jotka tutustuttavat kirjallisuuteen ja ohjaavat lukemiseen. *Genretarinapajassa* nuoret tutustuvat kaunokirjallisuuden genreihin ja tuottavat omia tarinoita. *Sarjakuvapajassa* tutustutaan sarjakuvaan tekstilajina. *Kirjatraileri*-pajaa varten nuoret taas lukevat parinsa kanssa kirjan, josta he tekevät trailerin. Työpajat ovat kouluyhteistyötä, eli pajatoiminta tapahtuu koulutyön aikana. (Helmet 2018c, viitattu 16.3.2018.)

Lukemaan innostamisen mahdollisuutena voidaan mainita myös viime aikoina suosioon nousseet pakohuonepelit, joita kirjasto voi tarjota avoimesti tai vaikkapa tietyille kohdeyleisölle, kuten alueensa koulujen oppilaille. Vaikka pakohuonepelin ensisijaisena tarkoituksena ei liene lukemaan innostaminen vaan kirjastoon houkuttelu, voi senkin nähdä hyvänä, pelillisenä keinona tutustuttaa koululaisia kirjallisuuteen. Esimerkiksi Sellon kirjasto tarjoaa yläkoululaisille Kalevala-teemaista pakohuonepeliä, ja Nöykkiön kirjasto puolestaan Harry Potter -pakohuonepeliä. Nämä saattavat kaiken toiminnallisuuden ja jännittävyyden ohella houkutella tarttumaan itse kirjaankin. (Helmet 2018c, viitattu 16.3.2018; Helmet 2018d, viitattu 16.3.2018.)

Oli lukemaan innostamisen keinona sitten mikä tahansa, olennaista on, että heikkojen lukijoiden aktivoiminen on kirjaston ja koulun yhteinen haaste. Hyvät lukijat kyllä löytävät kirjansa, mutta heikot lukijat tarvitsevat ohjausta ja houkuttelua. Tässä tarvitaan kirjaston ja koulun yhteistyötä: opettajan tietämystä oppilaansa lukutaidosta ja kiinnostuksenkohteista sekä kirjastonhoitajan kirjallisuudentuntemusta. Tarjota kannattaa tilanteen mukaan selkokirjoja ja äänikirjoja. Kirjasta tehty video on myös keino houkutella itse kirjan pariin. (Sinko 2000, 22.)

3 TOIMEKSIANTAJA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Opinnäytetyöni toimeksiantaja on Oulunsalon aluekirjasto. Toimintaympäristöön kuuluvat Oulunsalon aluekirjaston lisäksi myös alueella toimivat koulut, eli Niemenrannan koulu, Oulunsalon Kirkonkylän koulu, Pitkäkankaan koulu ja Oulunsalon lukio. Alueella toimii siis kolme peruskoulua ja yksi lukio, jotka tekevät aluekirjaston kanssa yhteistyötä.

3.1 Oulunsalo ja Oulunsalon aluekirjasto

Oulunsalo, yksi Oulun kaupungin suuralueista, sijaitsee Oulun eteläisessä osassa, reilun 12 kilometrin päässä keskustasta. Oulunsalo toimi omana kuntanaan omine kirjastoineen vuoden 2012 loppuun asti. 1.1.2013 Oulunsalo yhdistyi Oulun kaupunkiin muutaman muun kunnan – Haukiputaan, Kiimingin ja Yli-lin – kanssa. Vuoden 2017 lopussa Oulunsalon suuralueella oli 10 158 asukasta ja koko Oulun kaupungissa asukkaita oli 201 810 Oulunsalo mukaan laskettuna. (Oulun kaupunki 2017d, viitattu 20.5.2018; Oulun kaupunki 2017e, viitattu 20.5.2018.)

Kuntaliitoksen myötä myös Oulunsalon kirjasto yhdistyi Oulun kaupunginkirjastoon. Nykyään Oulunsalon kirjasto toimii Oulun kaupunginkirjaston eteläisenä aluekirjastona, ja se on yksi Oulun kaupunginkirjaston toimipisteistä, joita on yhteensä 24 eri puolilla Oulun kaupunkia. Oulun kaupunginkirjasto kuuluu Outi-kirjastoihin 14 muun kaupungin- tai kunnankirjaston kanssa. Outi-kirjastoilla on yhteinen aineistotietokanta ja lainaajarekisteri. Kirjastojärjestelmänä Outi-kirjastoissa on ollut Koha vuoden 2016 tammikuusta lähtien. (Oulun kaupunki 2017a, viitattu 4.12.2017; Oulun kaupunki 2017c, viitattu 4.12.2017; Oulun kaupunki 2018j, viitattu 29.1.2018.)

Oulunsalon aluekirjasto sijaitsee kauppakeskus Kapteenin tiloissa. Kirjasto on auki kuutena päivänä viikossa, ja se tarjoaa asiakkailleen monipuolisesti aineistoja ja palveluita. Kirjastossa on muun muassa mahdollista käyttää asiakastietokoneita, tulostinta ja skanneria. Kirjastossa on hiljainen lukusali, ja myös tutkijanhuoneita ja kokoustiloja on varattavissa. Lasten- ja nuortenosaston yhteydessä on peliluola, jossa voi pelata konsolipelejä. Kirjastossa on myös varattavissa oleva taidenäyttelytila. Oulunsalon kirjasto tarjoaa tämän lisäksi tapahtumia asiakkailleen. Kerran kuussa on aikuisille lukupiiri ja lapsille satutuokio. (Oulun kaupunki 2017b, viitattu 4.12.2017; Oulun kaupunki 2018a, viitattu 16.1.2018; Oulun kaupunki 2018b, viitattu 16.1.2018.)

Tammikuussa 2018 Oulunsalon aluekirjaston kokoelman laajuus oli 49 234 teosta ja asiakkaita oli yhteensä 5299. Vuonna 2016 fyysisiä käyntejä kirjastossa oli 96 885. Samana vuonna kirjaston aineistoja lainattiin yhteensä 160 617 kertaa. (Rasinkangas, sähköpostiviesti 30.1.2018.)

3.2 Oulunsalon koulut

Vuoden 2013 kuntaliitoksen myötä syntynyt uusi Oulu on jaettu maantieteellisiin alueisiin. Oulunsalo kuuluu Oulun kaupungin eteläiseen alueeseen. Koko Oulussa on yhteensä 50 peruskoulua, joista Oulunsalossa sijaitsee kolme: Niemenrannan koulu, Oulunsalon Kirkonkylän koulu ja Pitkäkankaan koulu. (Oulun kaupunki 2017f, viitattu 4.12.2017.)

Oulunsalossa tarjoaa pelkkää esikoulu- ja alakouluopetusta kaksi koulua: Oulunsalon Kirkonkylän koulu ja Niemenrannan koulu. Kirkonkylän koulu sijaitsee Oulunsalon keskustassa, ja oppilaita siellä on yhteensä reilut 400. Niemenrannan koulu on Oulunsalon kouluista uusin: se avasi ovensa syksyllä 2012. Niemenrannan koulu sijaitsee keskustasta reilun 4 km päässä, ja oppilaita siellä on noin 300. Niemenrannan koulun sivupisteessä Salonpään koulussa, Varjakassa, opiskelee 160 oppilasta. (Oulun kaupunki 2017h, viitattu 4.12.2017; Oulun kaupunki 2017g, viitattu 4.12.2017.)

Pitkäkankaan koulu on yhtenäiskoulu, jossa on oppilaita vuosiluokilla 1–9. Alakoulun puolella on noin 300 oppilasta, ja yläkoulussa opiskelee noin 500 nuorta. Lisäksi koulussa toimii neljä pienryhmää, joustavan perusopetuksen luokka ja iltapäiväkerho. (Oulun kaupunki 2017i, viitattu 4.12.2017.)

Peruskoulujen lisäksi Oulunsalossa toimii lukio. Lukio sijaitsee ihan keskustassa Oulunsalotalossa, Oulunsalon kirjaston läheisyydessä. Lukiossa on 245 opiskelijaa. (Oulun kaupunki 2017j, viitattu 4.12.2017.)

4 TUTKIMUSASETELMA JA -MENETELMÄ

Opinnäytetyöni aiheena on Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen välinen yhteistyö ja tavoitteena tämän yhteistyön kehittäminen. Tutkimukseen kuuluvat olennaisesti tutkimuskysymykset, joihin pyrin löytämään vastaukset. Itse tutkimus on osittain kvalitatiivinen (laadullinen) ja osittain kvantitatiivinen (määrällinen): Kvalitatiivisen tutkimuksen tapaan pyrin saavuttamaan kokonaiskuvan tutkitavasta ilmiöstä. Kvantitatiivista otetta työhön tuo kyselytutkimus.

4.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tavoitteena on kehittää Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen – alakoulut, yläkoulu ja lukio – välistä yhteistyötä. Selvitän, millaista yhteistyötä Oulunsalossa tehdään, mitä mieltä eri osapuolet yhteistyöstä ovat ja mitkä nähdään yhteistyön vaikutuksina, hyötyinä ja haasteina. Lisäksi selvitän eri osapuolten yhteistyöhön kohdistuvia toiveita. Yhteistyötä voidaan kehittää näiden tulosten pohjalta entistä paremmin toimivaksi.

Määrittelemäni tutkimusongelmat ovat kysymysten muodossa seuraavat:

1. Mitä yhteistyö tällä hetkellä on?
2. Mitä vaikutuksia yhteistyöllä on?
3. Miten yhteistyötä voi kehittää?

4.2 Metodit ja aineisto

Tutkimukseni on sekä kvalitatiivinen että kvantitatiivinen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on lähtökohtana todellisen elämän kuvaaminen, tutkittavan kohteen mahdollisimman kokonaisvaltainen tarkasteleminen (Hirsjärvi ym. 2009, 161). Näin on myös tässä tutkimuksessa: pyrin selvittämään Oulunsalon kirjaston ja koulujen yhteistyötä mahdollisimman monipuolisesti ja luomaan kokonaiskuvan siitä, mitä tuo yhteistyö tällä hetkellä on ja mitä mielipiteitä ja toiveita eri osapuolilla on.

Kvalitatiivisen tutkimuksen pyrkimyksenä on ”löytää tai paljastaa tosiasioita”, ei varsinaisesti todentaa etukäteen asetettuja väittämiä, kuten kvantitatiivisessa tutkimuksessa puolestaan pyritään tekemään. Kvalitatiivisesta tutkimuksesta puuttuu myös kvantitatiivisen tutkimuksen tavoite saada

aikaiseksi yleispätevä teoria. (Hirsjärvi ym. 2009, 140–141, 161.) Siinäkin mielessä tutkimukseni ote on kvalitatiivinen: en määrittänyt alussa hypoteeseja, joita lähtisin todentamaan, eikä tarkoitukseni ollut muodostaa yleistä teoriaa yleisen kirjaston ja koulun yhteistyöstä. Koska kirjaston ja koulun yhteistyön tutkimisen tavoitteena on ymmärtää toimintaa, kyseessä on tapaustutkimus. Tapaustutkimuksessa onkin keskeistä saada yksityiskohtaista tietoa jostain yksittäisestä tapauksesta, ymmärtää sen toimintaa ja pyrkiä sen kuvailuun (Hirsjärvi ym. 2009, 134–135, 166).

Tutkimuksessani on kuitenkin myös selkeä kvantitatiivinen ote. Kanasen mukaan opinnäytetyössä voi yhdistellä erilaisia tutkimusotteita ja menetelmiä tilanteen vaatiessa. Opinnäytetyössä voi olla esimerkiksi alussa laadullinen osio, jossa selvitetään ilmiötä, minkä jälkeen laaditaan kvantitatiivisen tutkimuksen kyselylomake, jolla selvitetään ne muuttujat, joista ilmiö koostuu. (Kananen 2010, 133.) Olen tässä työssäni ensin kuvannut yleisesti yleisen kirjaston ja koulujen yhteistyötä. Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen yhteistyön tutkimiseksi käytin kyselytutkimusta. Kyselyt suuntasin kirjaston ja koulujen henkilökunnille. Kyselyillä selvitin yhteistyöhön liittyviä muuttujia: yhteistyön keinoja, vaikutuksia, osapuolten mielipiteitä ja toiveita.

4.3 Kyselytutkimuksen toteutus

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotosta käyttäen (Hirsjärvi ym. 2009, 164). Tässä tapauksessa tutkimukseni noudattaa kvalitatiivista otetta: suuntasin kyselyt vain niille kirjaston ja koulujen työntekijöille, jotka konkreettisesti osallistuvat Oulunsalossa kirjaston ja koulun yhteistyöhön. Tarkoitukseni ei olekaan tulosten myötä yleistää, millaista kirjaston ja koulun yhteistyö on: kerron vain tietyn alueen kirjaston ja koulujen yhteistyöstä.

Kyselytutkimuksen edut saivat minut valitsemaan menetelmäksi kyselyn. Kyselytutkimuksen avulla saadaan, ainakin periaatteessa, kerättyä helposti laaja tutkimusaineisto. Kysely voidaan tehdä isolle joukolle ihmisiä, ja siinä voidaan kysyä monia asioita. Menetelmänä kysely on yleensä ottaen tehokas ja vaivaton. Etuna on myös aineiston nopea käsittely tallennettavaan muotoon ja analysointi tietokoneen avulla. Tutkija voi hyödyntää kätevästi valmiita tilastollisia analyysitapoja ja raportointimuotoja. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.)

Toki kyselytutkimuksessa on haasteensa: Aineisto voi jäädä pinnalliseksi ja tutkimus teoreettisesti ohueksi. Vastajaat eivät välttämättä ole rehellisiä vastauksissaan, tai he eivät ymmärrä kysymyksiä

siten, kuin tutkija on ajatellut ne ymmärrettävän. Myös vastausten kato voi olla suuri. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.) Omalta osaltani yritin vaikuttaa vastausprosenttiin laatimalla mahdollisimman yksiselitteisiä kysymyksiä ja käyttämällä kyselyt esilukijoilla, jotka nostivat esiin mahdolliset epäselvät kohdat. Myös työn ohjaaja ja toimeksiantaja saivat kyselyt kommentoitavaksi ennen niiden toteuttamista. Kyselyt halusin toteuttaa verkkokyselyinä, koska se on mielestäni vastaajille vaivattomampaa kuin esimerkiksi paperisen kyselyn täyttäminen ja palauttaminen. Verkkokysely ehkäisee myös aikatauluongelmia, varsinkin jos on sovitettavana yhteen monen ihmisen aikataulut: jokainen vastaa silloin, kun itsellä on parhaiten aikaa.

Harkitsin tutkimusmenetelmäksi myös haastattelua, mutta koin sen tässä tapauksessa liian aikaa vieväksi. Osa tutkijoista on sitä mieltä, että puoli tuntia on liian lyhyt aika haastatteluun (Hirsjärvi ym. 2009, 206). Näin ollen, koska tutkimukseni käsittää kirjaston ja useita kouluja, olisi haastattelujen toteuttaminen ollut käytössäni olevien resurssien vuoksi mahdotonta.

Tein sekä kirjastolle että kouluille omat kyselynsä (liite 1 ja liite 2). Pääosin kysymykset olivat samat molemmille osapuolille, mutta kouluille oli yksi kysymys enemmän ("Kuinka usein keskimäärin käyt vuodessa luokkasi kanssa kirjastossa?"). Kysymysten sisällöt pyrin pitämään samanlaisina, mutta muotoilin ne kohderyhmälle sopivaksi, esimerkiksi "Menettekö luokan kanssa kirjastoon vain silloin, kun kirjasto tarjoaa jotain palveluaan?" ja "Tullaanko koulusta kirjastoon luokan kanssa vain silloin, kun kirjasto tarjoaa jotain palveluaan?".

Kyselyt tein Webropol-kyselytyökalulla, johon päädyin siksi, koska sitä oli käytetty monissa aiemmissakin opinnäytetöissä. Webropolin puolesta puhui myös sen helppokäyttöisyys: itse kyselykysymyksineen oli helppo luoda ja vastaukset sai kätevästi siirrettyä jatkokäsittelyä varten muun muassa Microsoft Excel -taulukkolaskentaohjelmaan. Lisäksi valintaan vaikutti sekin, että Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijana minulla on käyttöoikeus Webropoliin eikä erillistä rekisteröitymistä tarvinnut.

Kyselyt toteutin pääosin verkkokyselyinä. Käytännössä välitin kyselyt vastaajille niin, että otin yhteyttä sähköpostilla koulujen rehtoreihin, ja he välittivät opettajille linkin verkkokyselyyn. Kirjaston osalta laitoin linkin kyselyyn sähköpostiviestiin, jonka lähetin jokaiselle kirjaston työntekijälle. Kyselyt olivat auki 21.2.–16.3.2018. Vastauksia tuli niukasti ja vain kirjastosta ja yhdeltä kouluasteelta, joten vastausajan loputtua otin vielä yhteyttä henkilökohtaisesti joihinkin opettajiin saadakseni vastauksia enemmän ja kaikilta kouluasteilta – alakoululta, yläkoululta ja lukiosta. Näiden opettajien

yhteystiedot sain Oulunsalon aluekirjastosta. Kävin teettämässä kyselyn paperisena yhdellä koululla, ja yhdeltä koululta opettajat vastasivat verkkokyselyyn. Loppujen lopuksi sain vastauksia kaikilta kouluasteilta.

Kyselyt koostuivat sekä avoimista että monivalinta- ja arviointiasteikkokysymyksistä. Arviointiasteikkokysymyksissä käytin viisiportaista asteikkoa. Lähes kaikissa monivalintakysymyksissä oli vaihtoehtona myös *en osaa sanoa*, vaikka mietin sen poisjättämistäkin: se saattaa helposti ohjata vastaajaa siihen, että hän ei mieti tarkemmin vastaustaan – *en osaa sanoa* on helppo ratkaisu. Koin tuon vaihtoehdon kuitenkin tärkeänä: kaikilla vastaajilla ei välttämättä ole tietoa esimerkiksi siitä, onko kirjastolla ja koululla kirjallista yhteistyösuunnitelmaa. Tällöin vastaus ei voi olla *kyllä* tai *ei*. *En osaa sanoa* -vaihtoehdon käytölle on siis perusteensa.

Kyselyiden alussa oli lyhyt johdatus, jossa kerroin, mihin tarkoitukseen tuloksia käytetään ja miksi vastaukset ovat tärkeitä. Yritin motivoida vastaamaan painottamalla sitä, että kyselyn tuloksia käytetään kirjaston ja koulun yhteistyön kehittämiseen, jotta yhteistyö palvelisi entistä paremmin molempia osapuolia. Lisäksi sähköpostissa oli varsinainen saateteksti, jossa kerroin enemmän tutkimuksen taustasta ja tarkoituksesta.

Itse kyselyt koostuivat viidestä otsikoidusta osiosta: 1. vastaajan taustatiedot, 2. kirjaston ja koulun yhteistyön käytännöt, 3. kirjaston ja koulun yhteistyön osa-alueet, 4. kirjaston ja koulun yhteistyön vaikutukset ja 5. kirjaston ja koulun yhteistyön kehittäminen. Koska kirjaston ja koulun yhteistyön kehittäminen on aiheena laaja, kyselyistäkin tuli laajoja: numeroituja kysymyksiä oli lopulta kouluille 22 ja kirjastolle 21. Lisäksi joissain kysymyksissä oli erikseen avoin vastauskenttä perustelua tai tarkennusta varten. Toisaalta kyselyissä oli paljon monivalintakysymyksiä, joihin vastaaminen on suhteellisen nopeaa ja vaivatonta.

Toteuttamillani verkkokyselyillä sain siis tutkimusaineiston, joka koostuu kirjaston ja koulun yhteistyöhön liittyvistä muuttujista: yhteistyön keinoista, vaikutuksista, osapuolten mielipiteistä ja toiveista. Vastausten käsittelyyn ja analysointiin käytin sekä Webropolin omaa raportointitoimintoa että Microsoft Excel -taulukkolaskentaohjelmaa. Aineistoa lähdin tulkitsemaan siitä näkökulmasta, mitä se kertoo kirjaston ja koulujen tämänhetkisestä yhteistyöstä ja miten tuota yhteistyötä voisi kehittää.

5 TUTKIMUSTULOKSET

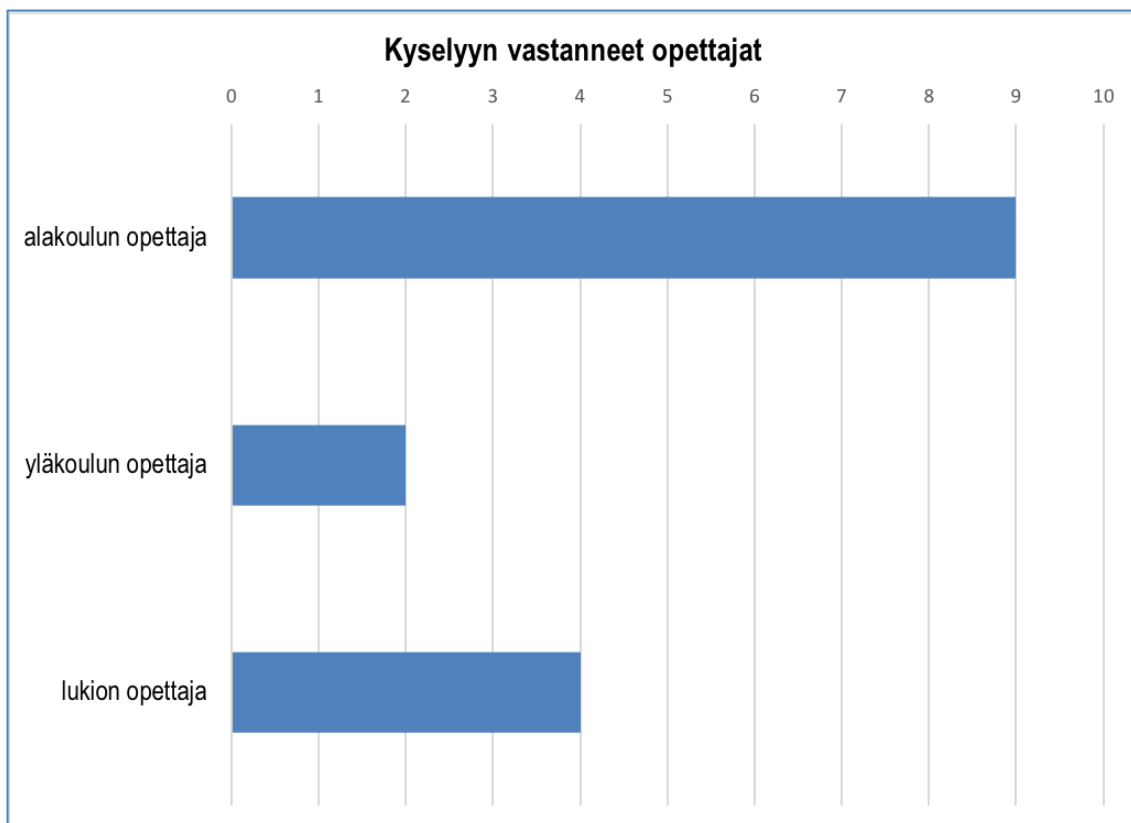
Kyselyistä saadut tutkimustulokset on jaoteltu osa-alueittain, jotta niistä saisi helpommin vastaukset kolmeen aiemmin määriteltyyn tutkimuskysymykseen, jotka ovat: Mitä yhteistyö tällä hetkellä on? Mitä vaikutuksia yhteistyöllä on? Miten yhteistyötä voi kehittää? Käsittelen joka osa-alueen kohdalla sekä kirjaston että koulujen henkilökunnan vastaukset. Ilmoitan tulokset vastausprosentteina ja vastaajien lukumäärinä. Tulkiten, vertailen ja suhteutan tuloksia toisiinsa. Käytän kysymyksistä lyhenteitä kirjasto ja koulu (esim. kirjasto1 = kysymys 1 kirjaston kyselystä). Suorien lainausten yhteydessä viitataan vastaajiin lyhenteillä KI (=kirjaston vastaaja) ja KO (=koulun vastaaja). Koska vastaajia on suhteellisen pieni joukko, en yksilöi vastaajia numeroilla. Itse kyselyt ovat opinnäytetyön liitteinä 1 ja 2.

Yhteensä kyselyihin tuli 19 vastausta. Kirjastosta vastaajia oli 4. Heidän koulutustaustansa vaihtelee kirjastoalan ammattitutkinnosta ylempään korkeakoulututkintoon. Vastaajilla on kokemusta kouluyhteistyöstä Oulunsalossa muutamasta kuukaudesta 14 vuoteen.

Kouluilta vastauksia tuli yhteensä 15, ja vastaajia oli kaikilta kouluasteilta: alakoulusta, yläkoulusta ja lukiosta. Oulunsalon koulujen internetsivujen mukaan Oulunsalon peruskouluissa ja lukiossa työskentelee kaikkiaan noin 130 luokan-, aineen- ja erityisopettajaa (Oulun kaupunki 2018p, viitattu 7.5.2018; Oulun kaupunki 2018q, viitattu 7.5.2018; Oulun kaupunki 2018r, viitattu 7.5.2018; Oulun kaupunki 2018s, viitattu 7.5.2018; Oulun kaupunki 2018t, viitattu 7.5.2018; Oulun kaupunki 2018u, viitattu 7.5.2018). Kokonaislukumäärään nähden 15 opettajan vastausmäärä on siis pieni. Toisaalta kaikki opettajat eivät kirjastolta saamieni yhteystietojen perusteella ole juurikaan mukana kirjaston ja koulun yhteistyössä. Pienestä vastausmäärästä ei voi siis suoraan vetää johtopäätöstä, etteivätkö kyselytutkimusteni tulokset olisi luotettavia. Lisäksi työni tavoitteena ei ole yleistää, vaan kuvata mahdollisimman hyvin tutkittavaa ilmiötä. Siihen nähden tulokset antavat tärkeää tietoa tutkittavasta asiasta, Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen yhteistyöstä.

Kuten kuviosta 1 käy ilmi, kyselyyn vastanneista opettajista suurin osa (60 %, 9) työskentelee alakoulussa. Toiseksi eniten vastaajia (27 %, 4) on lukiosta ja vähiten (13 %, 2) yläkoulusta. Tutkimustuloksista tulee siis esiin jollain tapaa kaikkien kouluasteiden kanta, mutta alakoulu painottuu voimakkaasti. Alakoulun opettajien suhteellisen ison vastaajamäärän uskon johtuvan siitä, että Ou-

lunsaalossa on kolme alakoulua, jolloin kouluyhteistyötä tekeviä opettajiakin löytyy joka koululta useampi. Lisäksi uskon vaikuttavan myös sen, että *Kirjastoreitissä* on tarjolla palveluita eniten juuri alakoululaisille. *Kirjastoreitti*-sivuston mukaan 1.-, 3.- ja 5.-luokkalaisille tarjotaan kirjastonkäytön opetusta, tiedonhaun opetusta ja kirjavinkkausta. Yläkoululle on merkitty vain 7.-luokkalaisten kirjavinkkaus ja tiedonhaun opetus. Lukiolle tarjotaan ainoastaan ykkösten kirjastovierailua. (Oulun kaupunki 2018c, viitattu 16.1.2018; Oulun kaupunki 2018d, viitattu 16.1.2018; Oulun kaupunki 2018e, Oulun kaupunki 2018f, viitattu 16.1.2018.)

Kuvio 1. Kyselyyn vastanneet opettajat (n=15)

Koulujen vastaajista suurin osa (53 %, 8) on luokanopettajia, mutta myös aineenopettajat ovat edustettuina (27 %, 4). Lisäksi vastaajissa on erityisopettaja, opinto-ohjaaja ja rehtori. Luokanopettajien joukossa on kaikkien luokka-asteiden opettajia. Aineenopettajista suurin osa (75 %, 3) opettaa äidinkieltä ja kirjallisuutta. Yksi opettajista on kuvataiteen ja yrittäjyyden opettaja. Äidinkielen ja kirjallisuuden opettajien iso edustus aineenopettajissa ei yllätä: kirjaston tarjoamat palvelut, kuten tiedonhaun opetus ja kirjavinkkaus, tuntuvat loogisilta yhdistää juuri äidinkielen ja kirjallisuuden opiskeluun.

5.1 Tämänhetkinen yhteistyö

Kyselyissä on kaksi osiota, joiden avulla on tarkoitus selvittää, millaista Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen välinen yhteistyö tällä hetkellä on. *Kirjaston ja koulun yhteistyön käytännöt* -osion kysymyksillä tutkitaan muun muassa, miten yhteistyö on järjestetty, onko yhteistyötä suunniteltu yhdessä ja onko asetettu yhteisiä tavoitteita. *Kirjaston ja koulun yhteistyön osa-alueet* -osiossa puolestaan kysytään yhteistyön osa-alueista ja kirjaston tarjoamista palveluista. Yhteistyön kokonaiskuvan luomisen lisäksi tarkoituksena on kartoittaa vastaajien näkemyksiä ja mielipiteitä yhteistyöhön liittyvistä asioista.

5.1.1 Yhteistyön käytännöt

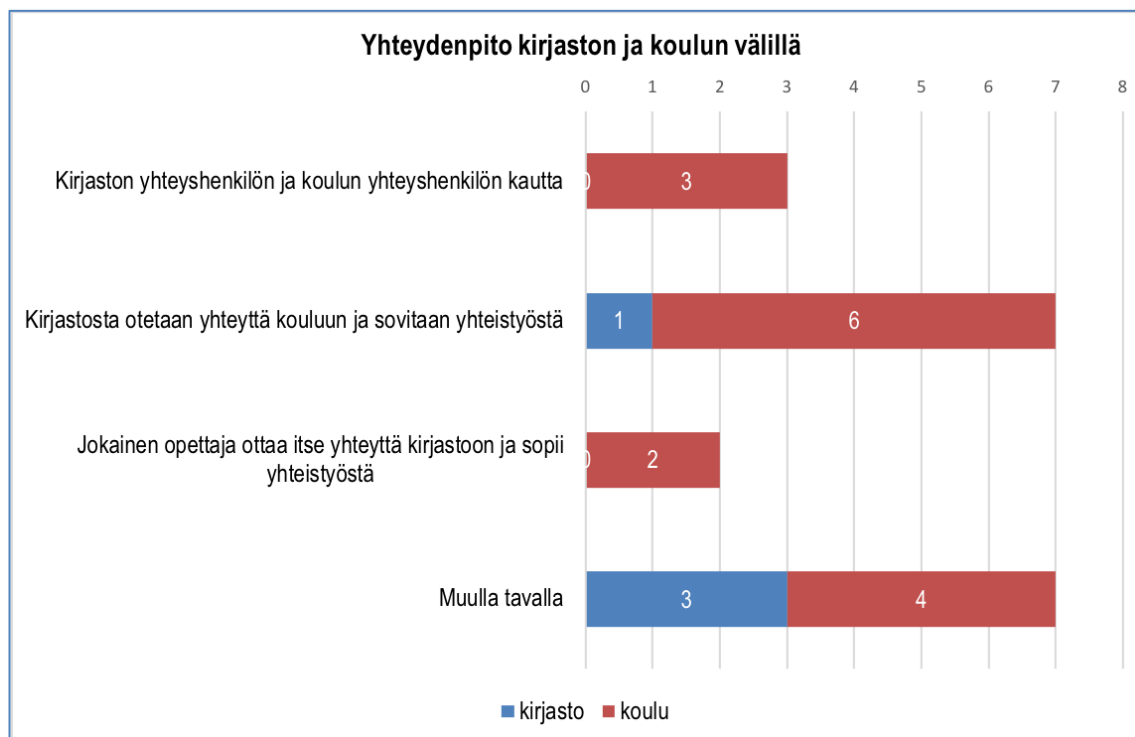
Ensimmäisenä varsinaisena kysymyksenä kysyttiin, onko kirjastolla ja koululla **kirjallista yhteistyösuunnitelmaa** (koulu3 ja kirjasto3). Lähes kaikki kirjaston vastaajat (75 %, 3) ovat sitä mieltä, että kirjastolla ja koululla on kirjallinen yhteistyösuunnitelma. Tätä mieltä on puolestaan koulujen vastaajista vain 20 % (3). Suurin osa opettajista (73 %, 11) ei osannut vastata kysymykseen. Itse asiassa kirjasto ja koulut eivät ole tehneet kirjallisia sopimuksia keskenään, mikä tuli ilmi vasta kyselyn teettämisen jälkeen. Oulunsalon aluekirjaston informaatikon Terhi Mustosen mukaan yhteistyö perustuu kaupungin opetussuunnitelmaan, ja uuden opetussuunnitelman valmistelutyössä on ollut mukana Oulun kaupunginkirjaston informaatikko. Asioista sovitaan yhdessä Kirjastoreitti- ja koulukirjastotyöryhmissä. (Mustonen, sähköpostiviesti 22.3.2018.)

Osa vastaajista on saattanut ajatella, että Oulun kaupungin internetsivuilla oleva *Kirjastoreitti* on eräänlainen kirjallinen yhteistyösuunnitelma – ja sitähan se käytännössä onkin. *Kirjastoreitti* toimii kirjastojen ja koulujen yhteistyön runkona. ***Kirjastoreitin* roolista yhteistyön runkona** kysyttiin kyselyissä myöhemmin (koulu7 ja kirjasto7). Pääosa kirjaston vastaajista (75 %, 3) ja kolmasosa (33 %, 5) koulujen vastaajista on sitä mieltä, että *Kirjastoreitti* on vain osittaisena pohjana kirjaston ja koulun yhteistyölle: kirjasto tarjoaa kouluille muitakin palveluita. Koulujen vastaajista peräti 40 % (6) ei taas osannut sanoa, käytetäänkö yhteistyössä runkona *Kirjastoreittiä*.

Vastaajien tietämys **koulujen ja kirjaston yhteyshenkilöistä** on hyvä: jokainen kirjaston vastaajista (4) ja pääosa koulujen vastaajista (67 %, 10) tietää, että kirjastolla ja kouluilla on nimetyt yh-

teyshenkilöt (koulu4 ja kirjasto4). Oulussa onkin joka kirjastossa ja joka peruskoulussa nimetty *Kirjastoreitti*-yhteyshenkilö. Kouluilla koulukirjasto-opettaja toimii koulunsa yhteyshenkilönä lähikirjastoon.

Mitään tarkkaa toimintamallia **kirjaston ja koulun yhteydenpitoon** ei vaikuta olevan (koulu5 ja kirjasto5). Kuten kuvioista 2 voi todeta, yhteyttä pidetään monin tavoin: yhteyshenkilöt ovat yhteydessä toisiinsa, opettaja voi ottaa yhteyttä kirjastoon ja kirjasto puolestaan kouluun. 40 % (6) koulujen vastaajista on sitä mieltä, että jokainen opettaja ottaa itse yhteyttä kirjastoon sopiakseen yhteistyöstä. Kirjaston vastaajista puolestaan 75 % (3) valitsi vastausvaihtoehdoista *Muulla tavalla*. Tämä vastausvaihtoehto oli koulun puolelta toiseksi suosituin (27 %, 4).

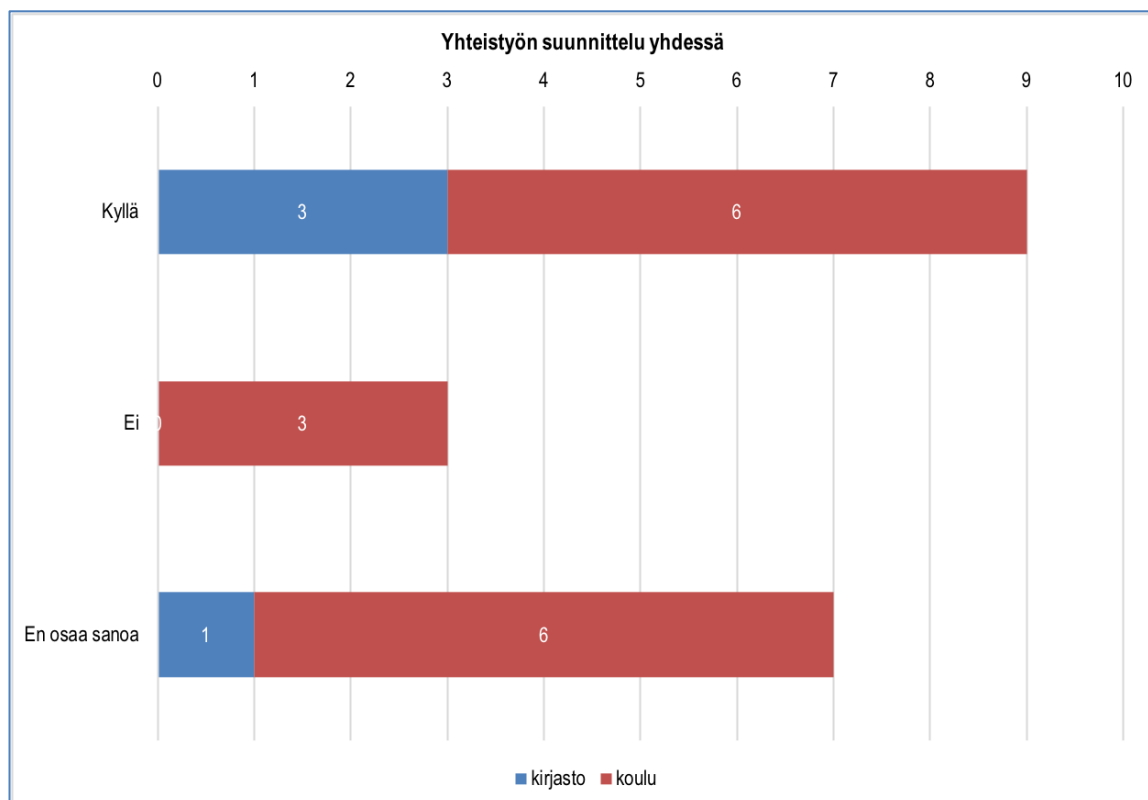
Kuvio 2. Yhteydenpito kirjaston ja koulun välillä (n=19)

Eräs kirjaston vastaaja kuvaa tarkasti, miten hänen puolestaan yhteydenpito toimii:

Lähetän kouluille lukuvuoden alussa tiedotteen yhteistyöstä, käytännössä Kirjastoreitistä ja myös muista ajankohtaisista asioista. Kouluilta otetaan sitten yhteyttä ja sovitaan luokkakäyntejä. Mikäli Kirjastoreitti-yhteistyö ei toteudu (luokat eivät käy), muistutan opettajia henkilökohtaisesti.

Jälkikäteen ajatellen kysymyksen yhteydenpidosta olisi voinut muotoilla toisin, koska nyt vastausvaihtoehdot eivät ole toisensa poissulkevia: jos kirjasto lähettää tiedotteen koululle ja opettaja ottaa sen jälkeen yhteyttä kirjastoon, kuten Oulunsalossa näytetään käytännössä toimivan, on tässä jo yhtäaikaaisesti kaksi vastausvaihtoehtoa. Lisäksi koulussa yhteyshenkilönä toimiva voi omalta osaltaan vastata, että yhteyttä pidetään yhteyshenkilöiden kautta – koska se on hänen oma kokemuksensa yhteydenpidosta. Kysymyksen vastausten anti oli kuitenkin se, että ne paljastivat yhteyttä pidettävän monin eri keinoin. Yhteydenpito ei siis ole vain nimettyjen yhteyshenkilöiden vastuulla, mikä onkin hyvä asia.

Kysyttäessä **kirjaston ja koulun yhteistyön suunnittelusta yhdessä** (koulu6 ja kirjasto6) nousee esiin erilaisia näkemyksiä (kuvio 3). Kirjaston vastaajista 75 % (3) on sitä mieltä, että yhteistyötä suunnitellaan yhdessä, yksi vastaaja ei osannut vastata kysymykseen. Koulujen vastaajien näkemyksissä on isompaa hajontaa: 40 % (6) vastaajista on sitä mieltä, että yhteistyötä suunnitellaan yhdessä ja yhtä iso määrä ei osaa sanoa, onko yhteistä suunnittelua. 20 % (3) vastaajista kokee, että yhteistä suunnittelua ei ole lainkaan.

Kuvio 3. Yhteistyön suunnittelu yhdessä (n = 19)

Tämä on itse asiassa mielenkiintoinen tulos koulujen osalta. Ymmärrettävää tietenkin on, että jos opettaja menee luokkansa kanssa esimerkiksi kirjaston järjestämään tiedonhaun opetukseen ja kirjasto on suunnitellut yksin opetustuokion, ei yhteistä suunnittelua tietenkään tässä tapauksessa ole. Mutta miksi iso määrä koulujen vastaajista ei ole varma, onko yhteistä suunnittelua? Onko ajateltu, että kysymyksessä ei vastata vain omasta puolesta: vaikka itse ei olekaan ollut mukana suunnittelemassa esimerkiksi luokkansa vierailuja kirjastoon, voi yhteistä suunnittelutyötä olla esimerkiksi yhteyshenkilöiden välillä. Tällöin voi helposti valita vastausvaihtoehdoista *en osaa sanoa*.

Mielenkiintoista on sekin, että näinkin iso määrä (60 %, 9) opettajista, jotka ovat mukana kirjaston ja koulun yhteistyössä, ei ole ollut mukana yhteistyön suunnittelussa, esimerkiksi sopimassa kirjastovierailujen sisällöstä. Yksi selitys voi olla se, että vierailujen sisällöstä keskustelemista ja sopimista ei nähdä yhteistyön suunnitteluna – vaikka sitähan se on ruohonjuuritasolla. Tai ehkäpä Oulunsalon aluekirjaston henkilökunnan ammattitaitoon luotetaan ja sille annetaan vapaat kädet vierailujen sisällön suhteen.

Kysymyksessä pyydettiin myös kertomaan tarkemmin yhteisestä suunnittelutyöstä. Sekä kirjaston että koulujen vastauksista nousee esiin hyvin samankaltaisia piirteitä. Yhteistyötä suunnitellaan yhdessä vastausten perusteella vähintään kerran tai kaksi kertaa vuodessa ja aina tarvittaessa ollaan yhteydessä esimerkiksi sähköpostilla. Alueellisten koulukirjastokokousten mainitaan antavan suuntaa yhteistyölle. Suunnittelu kohdistuu muun muassa *Kirjastoreitti*-asioihin ja luokkakäyntien ajankohtaan ja sisältöihin:

Luokanopettajat ovat suoraan yhteydessä ja yhteistyössä kirjaston kanssa koskien tiedonhaun opetusta. (KO)

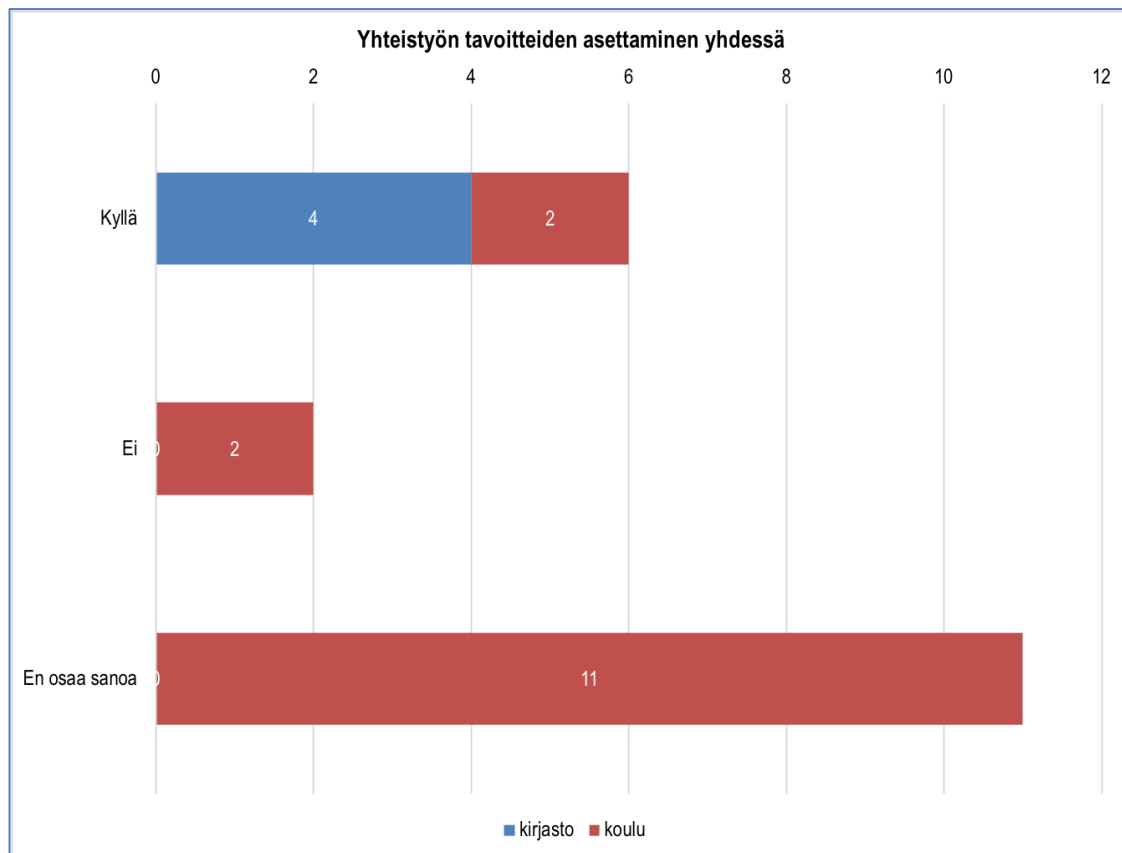
Kirjaston informaatikko on suunnitellut koulutusten sisällön, mutta on myös tehty yhteistyötä ja käyty läpi luokkien tarpeita. (KO)

Suunnitellaan opettajan kanssa yhteistyössä, esim. vinkataanko, tarvitaanko tiedonhaun opetusta ja mistä aiheista. (KI)

Kuvio 4 kuvaa tavoitteiden asettamista yhdessä. Kysyttäessä **yhteistyön tavoitteista** (koulu8 ja kirjasto8) kaikki kirjaston vastaajat (4) näkevät, että kirjasto ja koulu ovat asettaneet yhdessä tavoitteita, joita yhteistyöllä tulisi saavuttaa. Vastaavasti taas koulujen vastauksissa hajonta on suuri: suurin osa (73 %, 11) vastaajista ei osaa sanoa, onko yhteisiä tavoitteita asetettu, ja 13 % (2)

vastaajista on sitä mieltä, että näin ei ole tehty. Vastaajista vain 13 %:n (2) mielestä tavoitteita on mietitty yhdessä.

Kuvio 4. Yhteistyön tavoitteiden asettaminen yhdessä (n = 19)

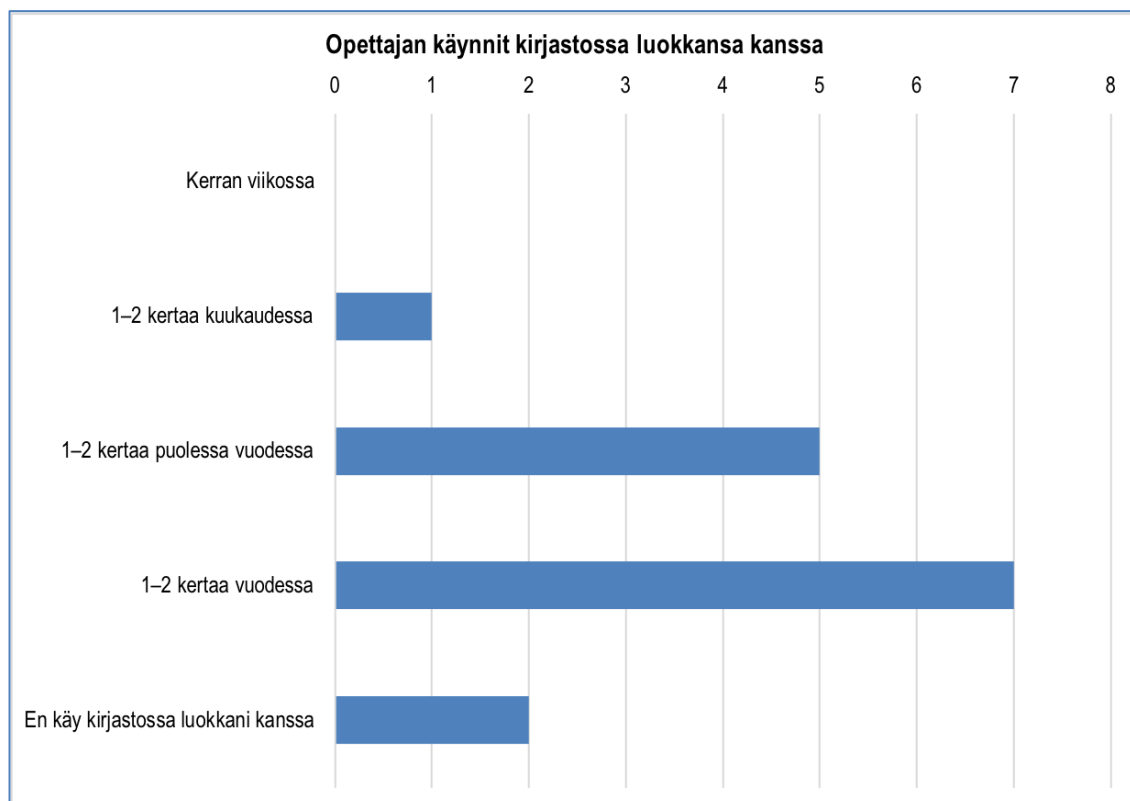
Miksi hajonta vastauksissa on näin suurta? Tulosten perusteella jonkinasteista tavoitteiden yhdessä asettamista on ollut, mutta miksi tästä eivät ole kaikki vastaajat tietoisia? Yhtenä selityksenä voi olla yhteistyöhön liittyvän sisäisen viestinnän mahdollinen puutteellisuus. Vaikka yhteistyötä suunniteltaisiinkin vain tiettyjen henkilöiden, esimerkiksi kirjaston ja koulujen yhteyshenkilöiden, kesken, tulisi keskeisten tietojen saavuttaa kaikki, jotka ovat yhteistyössä osallisina. Viestinnän toimivuus edellyttääkin aktiivisuutta sekä yhteistyön suunnittelussa mukana olevilta henkilöiltä että niiltä, jotka eivät ole itse mukana suunnittelussa.

Yhteistyön tavoitteita eritteli kysymyksen avoimessa vastauskentässä yhteensä 6 vastaajaa: 4 kirjastosta ja 2 koululta. Tavoitteissa mainitaan useaan otteeseen *Kirjastoreitin* toteuttaminen, sen tavoitteiden ja käytien saavuttaminen. Tarkemmin tavoitteiksi nimetään lukuinnostuksen herättäminen ja kehittäminen sekä medialukutaidon kehittäminen. Yhden vastaajan mukaan tavoitteita voidaan tarvittaessa muodostaa lisääkin, *Kirjastoreitin* mukaisten tavoitteiden lisäksi. Yksi kirjaston

vastaajista muistuttaa, että koulujen rehtoreilla ja koulukirjasto-opettajilla on tieto siitä, että *Kirjastoreitti*-käynnit tulisi toteuttaa. Kouluilla pitäisi siis olla selvillä ainakin periaatteessa yhteistyön tavoitteet, oli niitä sitten yhdessä mietitty tai ei. Ehkäpä yhteistyön sisäisessä viestinnässä on kehitettävää, jotta tieto *Kirjastoreitin* tavoitteista saavuttaisi kaikki opettajat.

5.1.2 Yhteistyön osa-alueet

Koulujen vastaajilta kysyttiin, kuinka usein he keskimäärin **käyvät luokkansa kanssa kirjastossa** (koulu9). Kuvio 5 havainnollistaa vastaajien vierailemista kirjastossa. Vain yksi vastaaja (7 %) kertoo käyvänsä oppilaidensa kanssa kirjastossa joka kuukausi. 33 % (5) vastaajista käy kirjastossa 1–2 kertaa puolessa vuodessa. Lähes puolet vastaajista (47 %, 7) käy oppilaidensa kanssa kirjastossa kerran tai kaksi vuodessa, ja 13 % (2) ei käy lainkaan luokkansa kanssa kirjastossa. Kaiken kaikkiaan vierailuja tehdään siis pääosin harvakseltaan. Tämähän ei kuitenkaan tarkoita, etteivätkö nämä oppilaat kävisi kirjastossa tai pääsisi muuten osallisiksi kirjaston tarjoamista palveluista.

Kuvio 5. Opettajan käynnit kirjastossa luokkansa kanssa (n = 15)

Vierailujen harvalukuisuus ei ole tosin kovinkaan yllättävää huomioiden koulujen etäisyys kirjastosta. Lukio ja Kirkonkylän koulu ovat toki alle kilometrin päässä kirjastosta, mutta muilta kouluilta alkaa olla sinne matkaa: esimerkiksi Pitkäkankaan koululta noin 2 km, Niemenrannan koululta 4 km ja sen sivupisteeltä Salonpään koululta 7 km. Kun matkaa on useita kilometrejä, ei kirjastossa vierailu säännöllisesti luokan kanssa ole ongelmaton – varsinkaan isojen ryhmien tai pienten alakoululaisten kanssa liikkuen. Tällöin kirjastoon ei ole helppo piipahtaa koulutyön lomassa tarpeen vaatiessa, vaan kirjastoon lähteminen vaatii suunnittelua ja kulkemisen järjestelyä.

Kyselytulosten mukaan **luokan kanssa mennään kirjastoon eri syistä** (koulu10 ja kirjasto9). Yli puolet (67 %, 10) koulujen vastaajista käy kirjastossa oppilaidensa kanssa muulloinkin kuin silloin, kun kirjasto tarjoaa jotain tiettyä palvelua, kuten tiedonhaun opetusta tai kirjavinkkausta. Kaikki (4) kirjaston vastaajatkin näkevät, että kouluista käydään kirjastossa muutenkin, ei vain kutsuttaessa.

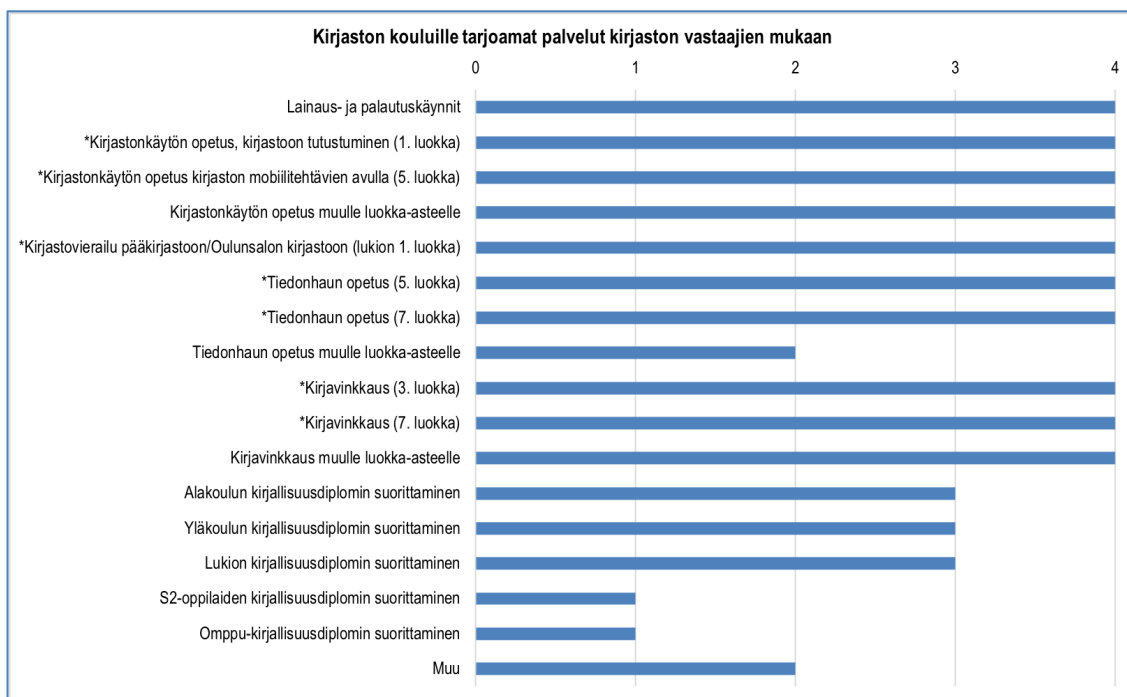
Kysymyksen avoimessa vastauskentässä mainittiin runsaasti muita syitä tulla kirjastoon omatoimisesti. Sekä kirjaston että koulujen vastaajat mainitsevat kirjastoon tulemisen syynä esimerkiksi pulpettikirjojen tai muun aineiston lainaamisen. Lisäksi käydään tutustumassa kirjastoon ja tutustutaan – jopa osallistutaan järjestäjänä – näyttelyihin ja taidenäyttelyihin. Kirjaston vastaajien mukaan kirjastoon houkuttelevat myös muun muassa erilaiset tapahtumat, kuten englanninkielinen satutunti, sarjakuvakoulu ja lastenkonsertti. Yhtenä syynä kirjastoon tulemiseen voi olla myös tilojen käyttö koulun omiin tarpeisiin.

Aina opettajan ei tarvitse lähteä oppilasjoukon kanssa kirjastoon: koulujen vastaajista 71 %:n (10) mukaan **kirjaston työntekijä on vierailut koululla** (koulu11 ja kirjasto10). Tässä voikin olla selitys aiemmin esille tulokselle, jonka mukaan kouluilta vierailaan kirjastossa harvakseltaan: tarve vierailulle ei ole niin akuutti, jos kirjasto jalkautuu kouluille tarjoamaan palveluitaan. Lisäksi esimerkiksi kirjavinkkaus on varmasti järkevää järjestää niin, että kirjaston työntekijä menee koululle vinkkaamaan, kuin että luokallinen oppilaita lähtee kirjastoon, mahdollisesti usean kilometrin päästä.

Kysyttäessä siitä, mitä kirjaston työntekijä on koululla tehnyt, nousee kysymyksen avoimessa vastauskentässä esiin selkeästi kaksi asiaa: vinkkaus ja tiedonhaun opetus. Yhdessä kirjaston vastauksessa kerrotaan, että vinkkarilla on mukanaan kannettava tietokone ja kirjoja myös lainataan vinkkausreissuilla. Selkeästi tarjolla on siis eräänlainen pop-up-kirjasto koululle. Koulujen vastauk-

sisä tulevat esille myös koulukirjastojärjestelmään liittyvät asiat, kuten koulukirjaston kirjojen liittäminen lainausjärjestelmään, mikä tosin taitaa liittyä pikemminkin kirjaston ja koulukirjaston yhteistyöhön kuin kirjaston ja koulun yhteistyöhön. Sekä koulujen että kirjaston puolelta mainitaan lisäksi kirjaston vieraileminen vanhempainilloissa.

Kirjaston vastaajien mukaan **kirjasto on tarjonnut kouluille runsaasti erilaisia palveluita** (kirjasto11). Kuviosta 6 nähdään, että kirjasto on tarjonnut kouluille kaikkia *Kirjastoreittiin* kuuluvia palveluita (*), eli kirjastonkäytön opetusta 1.- ja 5.-luokkalaisille, tiedonhaun opetusta 5.- ja 7.-luokkalaisille, kirjavinkkausta 3.- ja 7.-luokkalaisille sekä kirjastovierailua lukion 1. vuoden opiskelijoille. *Kirjastoreittiin* kuulumattomia palveluita on myös tarjottu runsaasti. Kysymykseen kuuluvassa avoimessa vastauskentässä mainitaan, että kirjasto on tarjonnut kirjastonkäytön opetusta ja kirjavinkkausta 2., 3. ja 4. luokille sekä tiedonhaun opetusta 2. ja 9. luokille. Muina tarjottuina palveluina mainitaan taidenäyttelyt, opiskelutilat, diplomilistat ja -kirjat, kirjapaketit ja teemalliset paketit. Vastauksissa painottuu myös se, että kirjastonkäytön opetusta, tiedonhaun opetusta ja kirjavinkkausta tarjotaan pyydettyäessä mille tahansa luokka-asteelle.

Kuvio 6. Kirjaston kouluille tarjoamat palvelut kirjaston vastaajien mukaan (n=4)

Siinä missä kirjasto on tarjonnut monipuolisesti erilaisia palveluita, **ovat koulut myös hyödyntäneet hyvin kirjaston tarjontaa** (koulu12). Koulujen vastaukset on koottu kuvioon 7, josta käy ilmi

alakoulun opettajien luonnollisesti suuri vastausprosentti: palvelut painottuvat alakouluun. Suosituin yksittäisistä vaihtoehtoista on lainaus- ja palautuskäynnit: 60 % (9) opettajista on käynyt oppilaidensa kanssa kirjastossa lainaamassa ja palauttamassa kirjoja. Yleensä ottaen kirjastonkäytön opetus, kirjavinkkaus ja tiedonhaun opetus ovat suosittuja palveluja, kuten osasikin odottaa: niitä hän tarjotaan *Kirjastoreitissä*. 47 % (7) opettajista on käyttänyt oppilaitaan kirjastossa saamassa opastusta kirjastonkäyttöön, 53 % (8) opettajista on hyödyntänyt kirjaston tarjoamaa vinkkausta ja 73 % (11) opettajista on tarjonnut oppilailleen kirjaston järjestämää tiedonhaun opetusta. Koulujen vastausten perusteella *Kirjastoreittiin* kuuluvien palveluiden lisäksi kirjoja on vinkattu 6. luokille, tiedonhaun opetusta annettu 9. luokille ja lukion 1. luokille sekä kirjastonkäyttöön on opastettu 3.- ja 6.-luokkalaista.

Myös kirjallisuusdiplomit S2-oppilaiden diplomina ja Omppu-kirjallisuusdiplomina lukuun ottamatta on tuotu esiin koulujen vastauksissa. Muina koulujen käyttäminä kirjastopalveluina mainitaan muun muassa taidenäyttelyihin tutustuminen ja kirjojen varaaminen kirjastolle, josta lukiolaiset käyvät itse hakemassa varatut kirjat. Yksi vastaajista, jolla ei ole omaa luokkaa, arvelee koulun luokkien osallistuvan kaikkeen, mitä kirjasto tarjoaa.

Kuvio 7. Koulujen käyttämät kirjaston palvelut koulujen vastaajien mukaan (n = 15)

Kyselyissä kysyttiin sekä kirjaston että koulujen vastaajilta **kirjaston kouluille tarjoamasta mediakasvatuksesta** (kirjasto12 ja koulu13). Kirjaston vastaajien mukaan kouluille on tarjottu mediakasvatusta. Vastauksissa mainitaan kriittisen lukutaidon painottaminen sekä laiteopastus ja tiedonhaun käyttö, millä tarkoitettaneen kirjaston laitteiden, ohjelmistojen ja tietokantojen käyttöä. Kirjasto on myös jakanut materiaalia ja julisteita esimerkiksi valeuutisista ja kuvien jakamiseen liittyvistä säännöistä Mediataitoviikon yhteydessä. Lisäksi yhdessä vastauksessa mainitaan mediatunnit, mutta vastauksesta ei selviä tarkemmin, millaisia nämä mediatunnit ovat olleet – ehkäpä juuri tuota laiteopastusta ja verkkokirjaston tiedonhaun opettelua.

Kysyttäessä koulujen vastaajilta (15) kirjaston antamasta mediakasvatuksesta vain 20 % (3) vastanneista osaa määritellä, millaista mediakasvatusta kirjasto on antanut. Nämä vastaajat mainitsivat annetusta mediakasvatuksesta mediatunnin ja opastukset kirjaston verkkosivujen, lukuvinkkisivujen ja tietokantojen käyttöön. Vastaavasti peräti 80 % (12) vastasi kysymykseen ”ei mitään”, ”en tiedä”, ”en osaa sanoa” tai jätti kokonaan vastaamatta.

Mediakasvatus-käsite on moniulotteinen ja osittain informaatiolukutaidon kanssa päällekkäinen. Vastaajat ovat voineet ajatella, että mediakasvatus painottuu voimakkaasti juuri medioiden ja (media)sisällön tuottamiseen. Kysymyksessä mediakasvatuksesta esimerkkeinä mainitut mediatunti, mediavinkkaus sekä opastus laitteiden ja ohjelmistojen käyttöön ovat omalta osaltaan voineet ohjata juuri tuohon näkemykseen. Tämä voi olla syynä sille, että kyselyyn vastanneet opettajat eivät ajattele kirjaston antaneen mediakasvatusta tai eivät tiedä, onko kirjasto antanut mediakasvatusta.

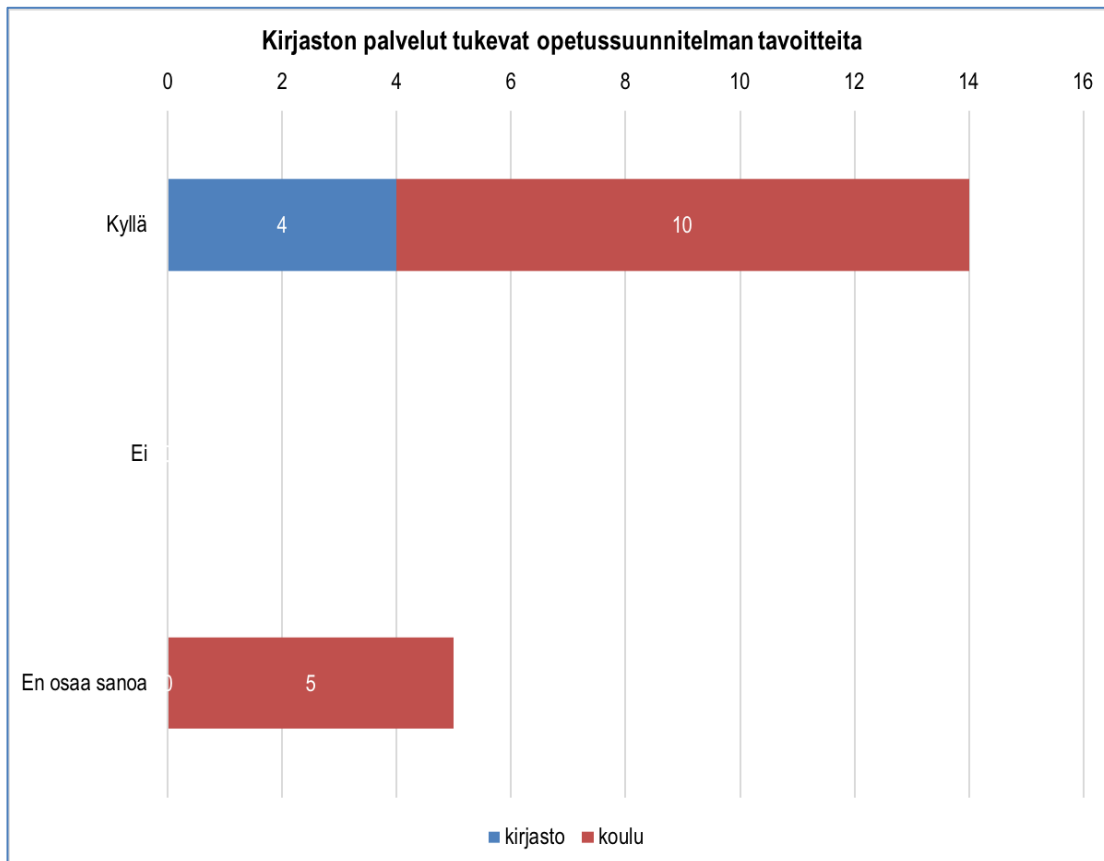
Todennäköisesti esimerkiksi *Kirjastoreittiin* kuuluvia tiedonhaun opetuksia eri luokka-asteille ei koeta mediakasvatuksena – vaikka ne ovat omalla tavallaan sitäkin. Nimittäin kuten jo aiemmin on tullut esille, medialukutaitoon (johon mediakasvatuksella pyritään) kuuluu myös tiedon arviointi ja erilaisten laitteiden, ohjelmistojen ja palveluiden käyttö. Itse sisältöjen tuottaminen on vain yksi osa-alue puhuttaessa kirjastojen antamasta mediakasvatuksesta: muita ovat pääsy aineistoihin, sisältöjen analysointi ja arviointi – ja nämähän toteutuvat tiedonhaun opetuksen kohdalla. (Mustikkamäki 2014, 5; Mediataitokoulu 2015, viitattu 14.11.2017.) Toisaalta tarjottavaa mediakasvatusta voisi varmasti laajentaa ja monipuolistaa ja erottaa se selkeästi tiedonhaun opetuksesta omaksi kirjaston palveluksi – käsittämään enemmän medioita ja mediasisältöjä.

Kyselytulosten perusteella Oulunsalossa on ollut erilaisia **kirjaston ja koulun välisiä projekteja** (kirjasto13 ja koulu14). Kirjaston vastaajista 100 % (4) ja koulujen vastaajista 40 % (6) vastaa yhteisiä projekteja olleen. Yhteisinä projekteina kirjaston ja koulujen vastauksissa mainitaan useaan otteeseen teemaviikot (kuten Lukuviikko), erilaiset näyttelyt (kuten taide- ja kirjanäyttelyt) ja kirjailijavierailijat. Yhden tai kaksi mainintaa saavat myös satutunnit, työpajat, tapahtumat ja jokavuositaiset TET-oppilaat kirjastossa. Tosin yli puolet koulujen vastaajista (60 %, 9) on sitä mieltä, että yhteisiä projekteja ei ole ollut. Kirjaston ja koulun välisiä yhteisiä projekteja voisi siis lisätä, jotta yhä useampi koulu ja luokka pääsisivät mukaan yhteistoimintaan.

5.2 Yhteistyön vaikutukset

Yhtenä kyselyiden osiona oli *Kirjaston ja koulun yhteistyön vaikutukset*. Sekä kirjaston että koulujen vastaajilta kysyttiin, **millaisia vaikutuksia he ovat huomanneet kirjaston palveluilla olevan oppilaiden kirjastonkäyttöön, tiedonhankintataitoihin, lukutottumuksiin ja mediataitoihin** (kirjasto14 ja koulu15). Kysymykseen vastasivat kirjaston puolelta kaikki, eli 4 vastaajaa. Kouluilta vastauksia tuli 15, mutta kaikkiin kohtiin ei tullut varsinaista vastausta: vastaus oli saatettu jättää tyhjäksi tai siihen oli kirjoitettu *en osaa sanoa*.

Yhteistyön vaikutuksista kysyvässä osiossa kysyttiin myös siitä, **tukevatko kirjaston palvelut koulujen opetussuunnitelmissa esille tulevia tavoitteita** (kirjasto15 ja koulu16). Kysymyksen tulokset on koottu kuvioon 8. Kaikista vastaajista 74 % (14) kokee, että kirjaston palvelut tukevat koulutyötä ja opetussuunnitelman tavoitteiden toteutumista. Tätä mieltä ovat kaikki (4) kirjaston vastaajat ja 67 % (10) koulujen vastaajista. Loput koulujen vastaajat (33 %, 5) eivät osaa sanoa, tukevatko kirjaston palvelut opetussuunnitelman tavoitteita. Kukaan vastaajista ei siis koe, että kirjaston palvelut eivät missään nimessä voisi tukea opetussuunnitelman tavoitteita.

Kuvio 8. Kirjaston palvelut tukevat opetussuunnitelman tavoitteita (n=19)

Kysymyksen avoimessa tekstikentässä nousee esille perusteluina opetussuunnitelman tavoitteiden tukemiselle, että palvelut edistävät ja monipuolistavat lukutaitoja, mukaan lukien monilukutaitoa. Palveluiden nähdään tukevan mediataitojen ja tiedonhakutaitojen oppimista sekä aktiivista tiedon tuottamista ja aktiivista toimijuutta. Ne myös nostavat lukuinnostusta ja monipuolistavat kirjallisuudentuntemusta. Eräs kirjaston vastaajista kirjoittaa näin: "[palvelut] [t]ukevat luovia ja integroituja polkuja oppia asioita. Kehittää mielikuvitusta sekä [auttaa] hahmottamaan kokonaisuuksia." Vastapainona nousee esiin se, miksi palvelut eivät välttämättä tue opetussuunnitelman tavoitteita: oppilailla saattaa olla maksamattomia sakkoja, jolloin lainaaminen ei onnistu ainakaan kirjastoautossa. Toisaalta taas eräs koulun vastaaja kirjoittaa: "Jos olisi enemmän yhteistyötä." Esteenä voi siis olla ihan konkreettisesti yhteistyön, ja tätä kautta palvelujen, saavutettavuuden heikkous.

Mielenkiintoista kyllä, yksikään kysymykseen vastanneista ei maininnut, että kirjasto olisi omalta osaltaan mahdollistamassa sitä, että koulutyöskentelyä saadaan ulos luokahuoneesta, mikä on yksi valtakunnallisessa – sekä Oulun kaupungin – perusopetuksen opetussuunnitelmassa esille tulleista tavoitteista (ks. Opetushallitus 2014, 27; Oulun kaupunki 2015, 35). Kirjastolla olisi siis

hyvä mahdollisuus tukea koulutyötä tarjoamalla palveluidensa lisäksi koulun käyttöön yhden oppimisympäristön lisää – tiloihin, välineisiin ja materiaaleihin.

5.2.1 Vaikutus oppilaiden kirjastonkäyttöön ja tiedonhallinnan taitoihin

Kirjaston vastaajat kuvailevat pitkästi ja tarkasti, millaisia vaikutuksia he ovat huomanneet kirjaston tarjoamilla palveluilla olevan **oppilaiden kirjastonkäyttöön**. Esille nousee se, että palvelut, esimerkiksi *Kirjastoreitin* mukainen ensimmäinen kirjastokäynti, madaltavat kynnystä tulla kirjastoon ja lähestyä kirjaston henkilökuntaa. Kirjastoa myös opitaan käyttämään monipuolisesti: siellä sekä opiskellaan että rentoudutaan. Kirjasto on opiskelupaikka, jossa esimerkiksi luetaan läksyjä tai tehdään tutkielmia yksin tai yhdessä. Vastaavasti taas oppilaat rentoutuvat vaikkapa lukemalla sarjakuvia, pelaamalla videopelejä peliluolassa tai kuuntelemalla musiikkia kuulokkeilla omasta matkapuhelimestaan. Kirjasto näyttää siis tarjoavan myös paikan yhdessäololle ja yhteisöllisyydelle – liittyy se sitten opiskelutehtävien hoitamiseen tai vapaa-ajan viettoon.

Koulujen puolelta vastaukset kirjaston palveluiden vaikutuksista oppilaiden kirjastonkäyttöön eivät ole niin tarkasti kuvailevia kuin kirjaston puolelta, mikä on tietenkin ymmärrettävää siinä mielessä, että opettajat eivät pääse seuraamaan nuorten kirjastonkäyttöä samalla tavalla kuin kirjaston työntekijät. 33 % (5) koulujen vastaajista jätti kohdan tyhjäksi tai ilmoittaa, että ei osaa kommentoida asiaa tai ei ole huomannut vaikutusta. Muutoin vastauksissa nousee esiin samoja piirteitä kuin kirjaston vastauksissa: kynnys kirjastossa käynteihin madaltuu ja kirjastossa vietetään aikaa myös vapaa-ajalla. Oppilaiden lukemisen nähdään lisääntyvän ja oppilaiden koetaan osaavan etsiä aineistoa myös oma-aloitteisesti.

Kirjaston vastausten perusteella kirjaston tarjoamilla palveluilla, ja näin ollen myös kirjaston ja koulun yhteistyöllä, näyttää olevan selkeästi vaikutusta **oppilaiden tiedonhankintataitoihin**. Vastauksissa mainitaan, että tiedonhaun opetuksien myötä oppilaat hallitsevat perushakutaidot. He osaavat käyttää omatoimisesti ainakin jonkin verran hakukoneita, kirjaston verkkokirjastoa ja tietokantaa. Aineisto osataan myös paikantaa: kirjoja osataan etsiä oikeista hyllyistä.

Koulujen vastaajista hieman alle puolet (47 %, 7) kokee kirjaston tarjoamilla palveluilla olevan vaikutusta oppilaiden tiedonhankintataitoihin. Yli puolet (53 %, 8) taas vastaa, että ei osaa sanoa,

onko niillä vaikutusta asiaan, tai että ei näe palveluilla olevan vaikutusta asiaan. Vastauksista nousee esiin vaikutuksina, että oppilaat oppivat etsimään tietoja sekä kirjoista että kirjaston tietokannasta. Erään koulun vastaajan mukaan tiedonhakukoulutukset *”ovat vahvistaneet oppilaiden taitoa hakea ja jäsentää tietoa”*.

Sekä kirjaston että koulujen vastauksista näkee, että tiedon hakemisen ja paikantamisen on siis nähty paranevan kirjaston palveluiden, tässä tapauksessa todennäköisesti juuri tiedonhaun opetusten, myötä. Yllättävää tuloksissa on se, että yksikään vastaajista ei mainitse mitään lähdekritiikistä. Vaikuttaa siis siltä, että oppilaat osaavat tiedonhaun opetusten myötä käyttää hakukoneita ja tietokantoja ja löytävät hakemansa aineiston kirjaston hyllystä, mutta mitenhän lienee esimerkiksi internetaineistojen arvioimisen laita varsinkin luotettavuuden näkökulmasta? Tosin voi olla, että kysymyksessä käytetty termi, tiedonhankintataidot, ohjasi liikaa vastaajia miettimään asiaa juuri tiedon paikantamisen kannalta. Jälkikäteen ajatellen tiedonhallintataidot olisi siis voinut olla täsmällisempi käsite.

5.2.2 Vaikutus oppilaiden mediataitoihin

Kysymys kirjaston palveluiden vaikutuksista **oppilaiden mediataitoihin** ei kirjoittanut kovinkaan paljon vastauksia. Kirjaston vastaajista kaksi antaa varsinaisen vastauksen tähän: kirjaston palveluiden nähdään kehittävän medialukutaitoa ja lähdekritiikkiä. Koulujen vastaajista peräti 80 % (12) kirjoitti vastaukseksi ”en osaa sanoa”, ”en ole huomannut”, ”ei” tai jätti kokonaan vastaamatta. Loput vastauksetkaan eivät oikeastaan vastanneet itse kysymykseen. Yksi vastaaja esimerkiksi kirjoittaa, että oppilaat osaavat etsiä kiinnostavaa luettavaa, ja toisen mukaan osa oppilaista oppii.

Tulokset eivät yllätä: aiemmin kysyttäessä kirjaston antamasta mediakasvatuksesta 80 % (12) koulujen vastaajista ei ilmoittanut kirjaston antaneen mediakasvatusta. He jättivät kohdan tyhjäksi tai käyttivät esimerkiksi ilmaisuja ”ei mitään”, ”en tiedä”, ”en osaa sanoa”. Nyt kysyttäessä mediakasvatukseen liittyvistä mediataidoista, yhtä iso määrä (80 %) ei osannut sanoa, mikä vaikutus yhteistyöllä on oppilaiden mediataitoihin.

Vastaajien on voinut olla hankala hahmottaa, mitä mediataidot konkreettisesti ovat – puhumattaan siitä, miten haastavaa on arvioida, miten oppilaiden mediataidot ovat kehittyneet, ja vieläpä

yhteistyön tuloksena. Vaikka vastaaja siis tietäisikin, että mediataidot ovat muun muassa kyky lukea eritellen ja tulkiten erilaisia mediatekstejä ja taito tuottaa sisältöjä mediaan, voi olla hyvin haastavaa arvioida, mikä on kirjaston palvelujen vaikutus oppilaan tieto- ja taitotasoon.

5.2.3 Vaikutus oppilaiden lukutottumuksiin

Kysymys kirjaston palvelujen vaikutuksista **oppilaiden lukutottumuksiin** keräsi kuvailevampia ja erittelevämpiä vastauksia kuin mediataitoihin liittyvä kysymys. Kirjaston vastauksissa palveluista mainitaan kirjallisuussidit ja kirjavinkkaukset: sidit innostavat lukuharrastuksen pariin ja laajentavat lukutottumuksia, vinkkaus taas saa oppilaat lainaamaan kirjoja. Oppilaat kysyvät myös aika usein itse lukusuosituksia. Erään kirjaston vastaajan mukaan lukuharrastus vahvistuu niillä, jotka jo lukevat, kun taas sitten on oppilaita, jotka kammoavat kirjoja ja joille onkin hankalampi löytää lukemista. Esiin nousee myös varhaisen puuttumisen malli: mitä nuorempi lapsi on, sitä helpompi hänet on innostaa lukemaan, ja siksi varhainen puuttuminen on tärkeää.

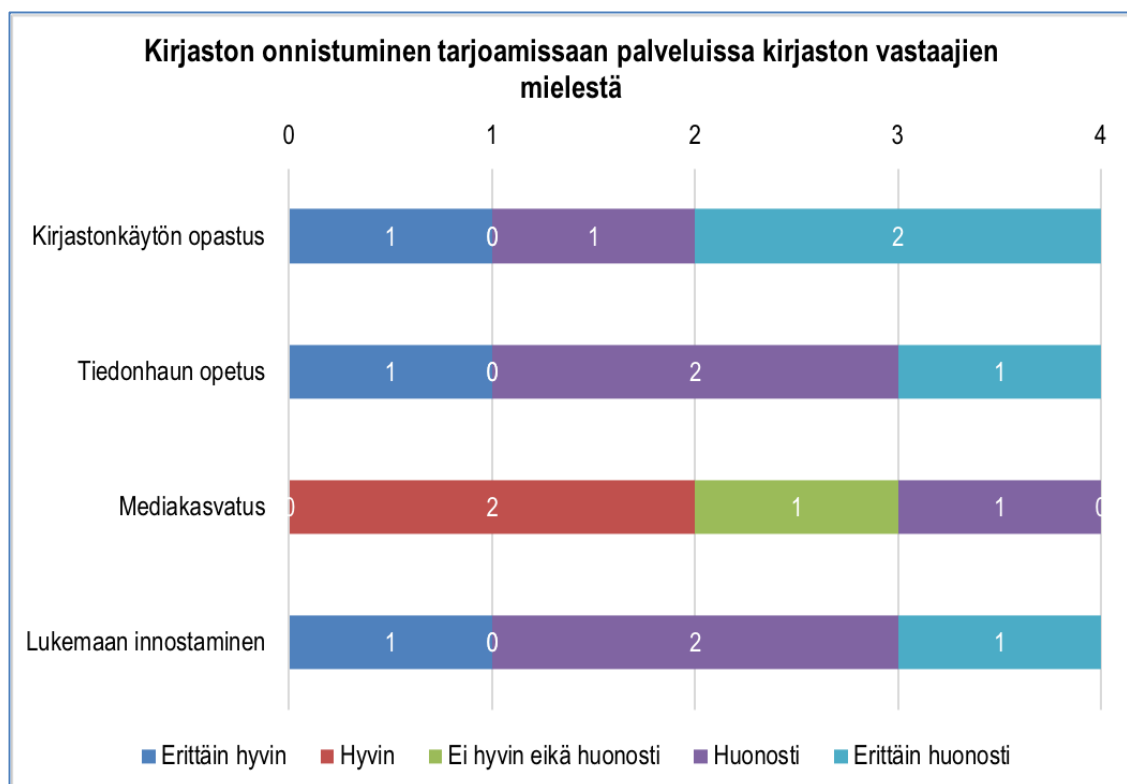
Koulujen vastaajista 33 % (5) jätti vastaamatta kysymykseen palveluiden vaikutuksesta oppilaiden lukutottumuksiin. Yksi vastanneista on sitä mieltä, että palveluilla ei ole vaikutusta oppilaiden lukutottumuksiin, ja yksi puolestaan näkee, että opettajalla on kyseisen asian suhteen isompi vaikutus kuin kirjastolla. Positiivista on se, että jopa 54 % (8) opettajista kokee, että kirjaston palveluilla on vaikutusta oppilaiden lukutottumuksiin. Useassa vastauksessa nostetaan esiin, että kirjaston palvelut saavat oppilaat lukevat enemmän. Lisäksi kerrotaan, että oppilaat lainaavat monipuolisempia kirjoja. Kirjavinkkaukset mainitaan myös opettajien vastauksissa: niiden nähdään innostavan kirjojen lainaamiseen ja lukemiseen. Tulokset ovat kannustavia palveluiden tarjoamisen, erityisesti kirjavinkkausten, näkökulmasta: niitä kannattaa järjestää. Ne saavat oppilaat lukemaan enemmän ja sellaistaakin kirjallisuutta, johon nämä eivät välttämättä osaisi itse tarttua.

5.3 Yhteistyön kehittäminen

Kolmanteen tutkimuskysymykseen – Miten yhteistyötä voisi kehittää? – etsittiin vastauksia kyselyiden viimeisen osion avulla. Osiossa selvitettiin kirjaston ja koulun tyytyväisyyttä kirjaston tarjoamiin palveluihin ja osapuolten väliseen yhteistyöhön. Lisäksi kysyttiin osapuolten mielipiteitä yhteistyön kehittämisestä. Myös yhteistyön hyvistä puolista ja haasteista oli kysymyksensä.

Ensimmäisenä osapuolia pyydettiin arvioimaan, **kuinka hyvin kirjasto on onnistunut tarjoamis-
saan palveluissa, eli kirjastonkäytön opastuksessa, tiedonhaun opetuksessa, mediakasva-
tuksessa ja lukemaan innostamisessa** (kirjasto16 ja koulu17). Kysymyksessä oli käytössä as-
teikko 1–5, jossa 1=erittäin hyvin, 2=hyvin, 3=ei hyvin eikä huonosti, 4=huonosti ja 5=erittäin hu-
nosti. Lisäksi kysymyksessä oli avoin vastauskenttä perusteluille. Valitettavasti käytetty asteikko
on saattanut harhaanjohtaa vastaajia, jos kysymyksen ohjeistukseen ei ole paneuduttu huolella.
Yleisempi tapa lienee koostaa asteikko niin, että asteikolla numero 1 on huonoin ja numero 5 par-
hain, ja tämä ennakkokokemus on voinut ohjata joitain kysymykseen vastanneita. Tästä syystä
tämän kysymyksen tuloksiin kannattanee suhtautua varauksella.

Kirjaston vastaajista jokainen (4) arvioi kaikkia kysymyksessä esiin tulleita palveluita. Kysymyksen
tulokset on koottu kuvioon 9, ja ne ovat ristiriidassa avoimessa kohdassa esiin tulevien perustelujen
kanssa. Lähes kaikki vastaajat (75 %, 3) ovat sitä mieltä, että kirjastonkäytön opetuksessa, tiedon-
haun opetuksessa ja lukemaan innostamisessa on onnistuttu huonosti tai erittäin huonosti. Media-
kasvattamisessa on sen sijaan onnistuttu tulosten perusteella paremmin – jopa 50 % (2) vastaajista
kokee, että siinä on onnistuttu hyvin – vaikka vastaajat eivät aikaisemmin osanneet eritellä kovin-
kaan tarkasti kirjaston palvelujen vaikutuksia oppilaiden mediataitoihin.

Kuvio. 9 Kirjaston onnistuminen tarjoamissaan palveluissa kirjaston vastaajien mielestä (n=4)

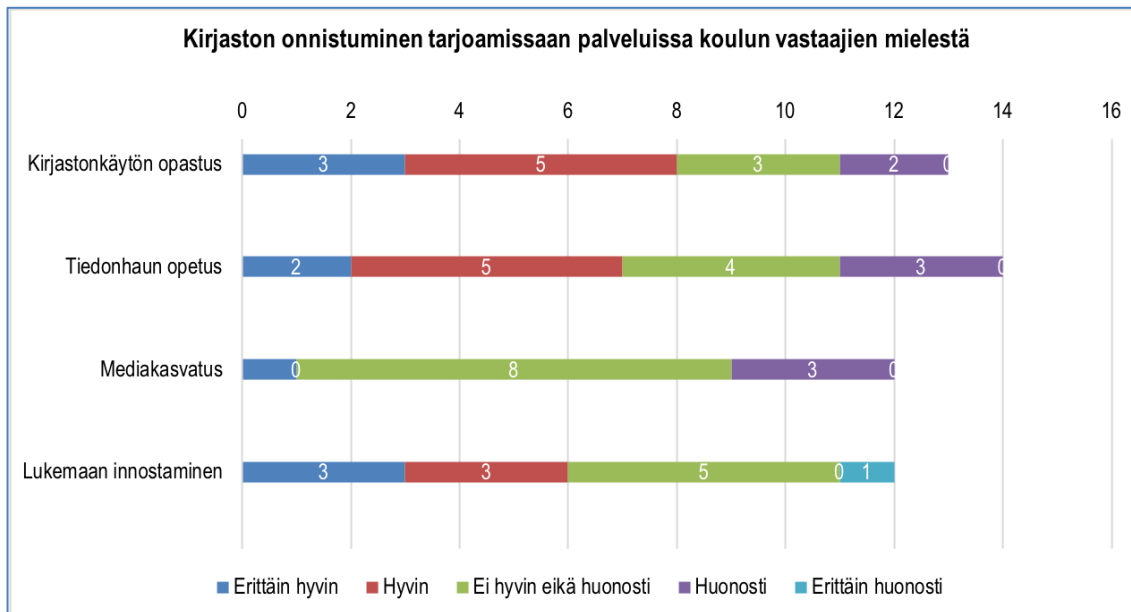
Tokihan tuloksen selityksenä voi olla kirjaston työntekijöiden mahdollinen liiallinen itsekritiikkisyys tarjoamiensa palveluiden onnistuneisuuteen, mutta uskoakseni todennäköisempi syy palvelujen huonoksi arvottamiselle on käytetty arviointiasteikko, joka poikkeaa totutusta. Tätä epäilystäni tukevat myös avoimessa vastauskentässä esiin tulleet vastakkaiset, tyytyväisyyttä osoittavat näkemykset:

”Jokainen lapsi ja nuori meiltä lähtiessään osaa palauttaa sekä lainata aineistoa. Tietää mistä aineisto löytyy sekä mistä voi pyytää apua tarvittaessa. Meillä on hyvät käyttöluvut ja innokas nuori asiakaskunta.” (KI)

”Käyttöopastukset, tiedonhaun opetukset ja vinkkaukset toimivat ja toteutuvat hyvin. Mediakasvatuksen opetus hankalampaa, mutta sekin onnistunut suhteellisen hyvin.” (KI)

”- - kaikki vaikuttaa sujuvan hyvin. Kirjastoreittiin ja lastenkirjastotyöhön panostetaan ja henkilökuntaa on näihin tehtäviin.” (KI)

Kirjaston vastauksiin verrattuna koulujen vastauksissa on enemmän hajontaa tyytyväisyydessä kirjaston tarjoamiin palveluihin. Kuviosta 10 käy ilmi, että koulujen vastaajat vaikuttavat pääosin tyytyväisiltä palveluihin tai he suhtautuvat niihin neutraalisti vastaamalla, että kirjasto ei ole onnistunut hyvin eikä huonosti tarjoamassaan palvelussa. Joka tapauksessa he ovat selvästi tyytyväisempiä kuin kirjaston vastaajat. Tokihan käytetty arviointiasteikko voi vaikuttaa myös koulujen vastauksissa, mutta tukea asteikon väärintulkinnalle ei löydy avoimen vastauskentän perusteluista: asteikkokokysymyksen ja avoimen vastauskentän tulokset eivät ole selkeässä ristiriidassa keskenään, kuten ne olivat kirjaston vastausten kohdalla.

Kuvio 10. Kirjaston onnistuminen tarjoamissaan palveluissa koulun vastaajien mielestä (n=12/13/14)

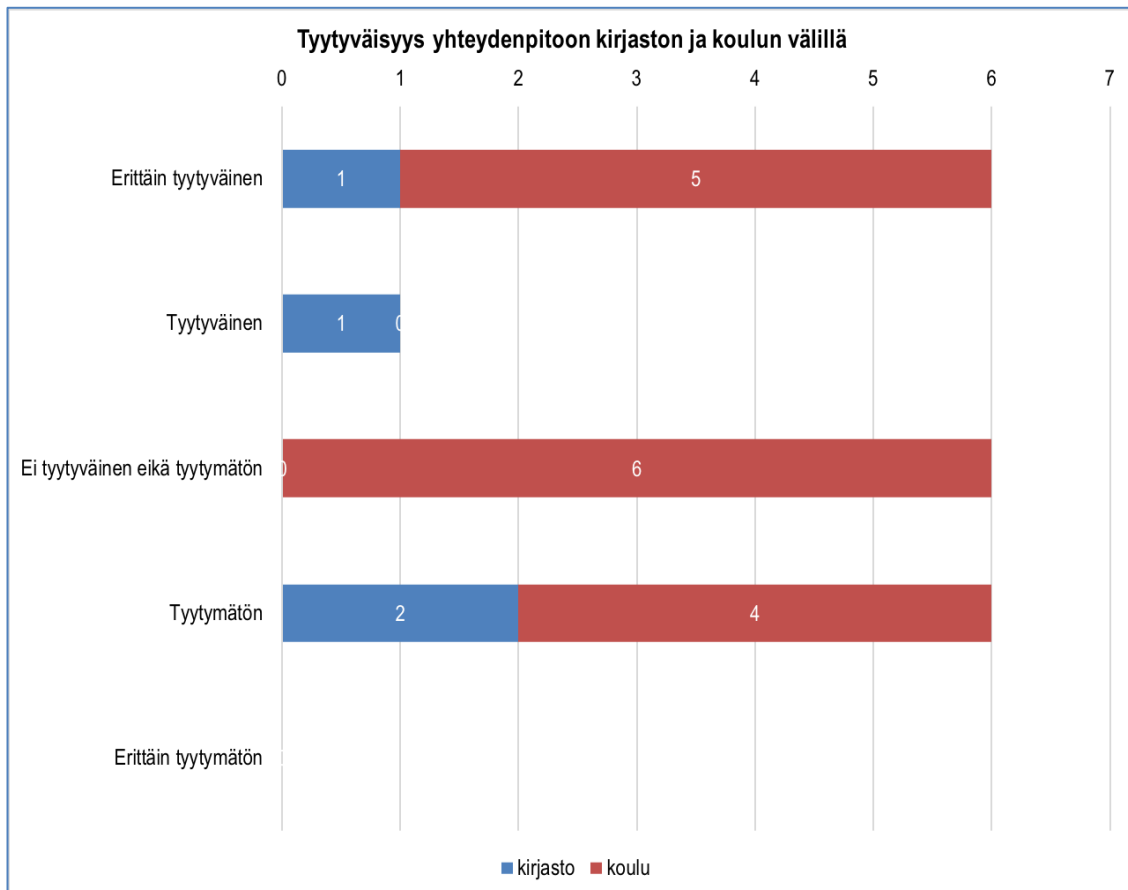
Kirjaston peruspalveluita – kirjastonkäytön opastusta, tiedonhaun opetusta ja lukemaan innostamista – koulujen vastaajat pitävät onnistuneina: 62 % (8/13) kokee, että kirjasto on onnistunut kirjastonkäytön opastuksessa vähintäänkin hyvin, ja 50 %:n (7/14 ja 6/12) mielestä tiedonhaun opetuksessa ja lukemaan innostamisessa on onnistuttu vähintäänkin hyvin. Vain pieni osa vastaajista osoittaa tyytymättömyyttään näihin: 15 % (2) näkee, että kirjastonkäytön opastus on ollut huonoa, 21 % (3) vastaavasti kokee tiedonhaun opetuksen huonona. Yksi vastaajista (8 %) arvioi, että kirjasto on onnistunut erittäin huonosti lukemaan innostamisessa. Koska mediakasvatus on vaikuttanut aiempien kysymysten perusteella epäselvältä muun muassa sen suhteen, mitä mediakasvatusta kirjasto antaa, ei yllätä, että peräti 67 % (8) vastaajista antaa neutraalin arvion (3=e*ei hyvin eikä huonosti*) kirjaston tarjoamalle mediakasvatukselle. 25 % (3) vastaajista kokee mediakasvatuksen huonona.

Kysymykseen liittyvässä avoimessa vastauskentässä koulujen vastaajat kehuivat *Kirjastoreittiä*, kirjaston nettisivuja ja hyvin suunniteltuja ja toteutettuja koulutuksia ja vierailuja. Kirjaston työntekijät koetaan innostavina ja lapsia motivoivina ja kirjavinkkaus toimivana. Osa vastaajista tosin mainitsee, että koululta ei ole juurikaan käyty kirjastossa – tai ainakaan vastaaja itse ei ole käynyt. Vastauksissa nousee esiin, että yhteistyötä voisi olla enemmänkin ja kirjastonkäytön opastukseen ja tiedonhaun opetukseen tarvitsisi enemmän aikaa. Perusteluissa tuodaan esiin myös se, että tiedonhaun harjoittelun vuoksi ei tarvitse välttämättä siirtyä kirjastoon: sitä voi harjoitella valmiiden tehtävien avulla myös koulussa opettajan johdolla – ja näin toki varmasti on tarpeen tehdäkin,

vaikka kirjaston tarjoama tiedonhaun opetuskin hyödynnettäisiin. Eräs koulun vastaaja kirjoittaa: *"Opettajan rooli merkittävä, jos ei ope innostu/innosta, ei sitä kukaan muukaan tee"* – ja tämä on hyvä huomio. Kirjaston palveluista saadaan eniten irti opettajan avulla, joka innostuneesti ohjaa oppilaitaan kirjaston palveluihin ja osoittaa lapsillekin, kuinka tärkeitä ja mieluisia kirjaston tarjoamat palvelut ovat.

Kyselyissä selvitettiin myös, **kuinka tyytyväisiä vastaajat ovat yhteydenpitoon kirjaston ja koulun välillä sekä yhteistyön suunnittelemiseen yhdessä** (kirjasto17 ja koulu18). Kysymyksessä oli käytössä asteikko 1–5, jossa *1=erittäin tyytyväinen, 2=tyytyväinen, 3=ei tyytyväinen eikä tyytymätön, 4=tyytymätön ja 5=erittäin tyytymätön*. Lisäksi kysymyksessä oli avoin vastauskenttä perusteluille. Kuten jo aikaisemmin mainittiin, käytetty asteikko on saattanut harhaanjohtaa osaa vastaajista, koska asteikko on koostettu totutusta poikkeavasti. Tästä syystä tämänkin kysymyksen tuloksiin kannattanee suhtautua varauksella. Toisaalta kysymyksessä olevassa avoimessa vastauskentässä, jossa vastaajat saivat perustella tyytyväisyyttään, ei noussut esiin seikkoja, jotka olisivat selkeästi osoittaneet vastaajien tulkinneen väärin arviointiasteikkoa.

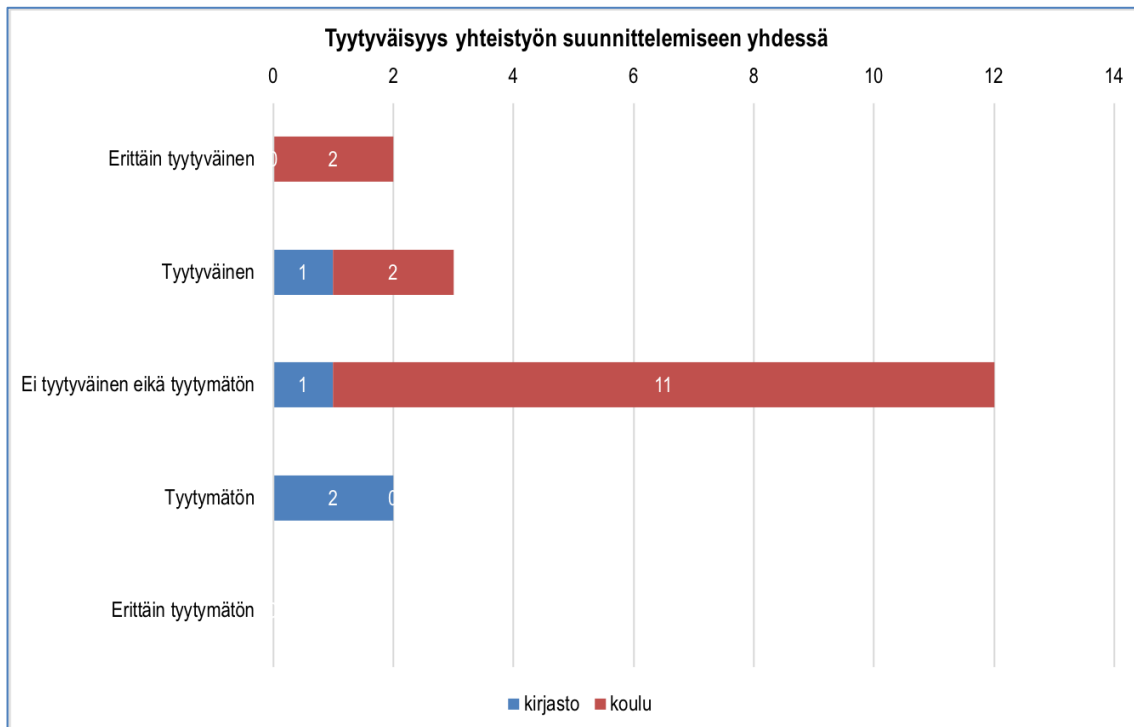
Kirjaston ja koulun väliseen **yhteydenpitoon** ollaan kaikkien vastaajien joukossa sekä tyytyväisiä että tyytymättömiä (kuvio 11). Mielenkiintoista on, että tyytyväisiä (37 %, 7), neutraalin kannan valinneita (32 %, 6) ja tyytymättömiä (32 %, 6) on lähes yhtä paljon. Vertailtaessa kirjaston ja koulujen vastaajia huomaa, että kirjaston puolelta tyytyväisyys ja tyytymättömyys tulee hieman selkeämmin esiin: 50 % (2) vastaajista on tyytyväisiä ja sama määrä tyytymättömiä. Koulujen vastaajista 33 % (5) on erittäin tyytyväisiä ja 27 % (4) tyytymättömiä. Huomion arvoista on, että koulujen 15 vastaajasta jopa 40 % (6) on valinnut neutraalin kannan *"ei tyytyväinen eikä tyytymätön"*. Suuri osa koulujen vastaajista ei siis koe yhteydenpitoa erityisen onnistuneena tai epäonnistuneena. Ehkäpä omakohtaista kokemusta yhteydenpidosta ei juurikaan ole, tai se ei herätä erikoisempia tuntemuksia.

Kuvio 11. Tyytyväisyys yhteydenpitoon kirjaston ja koulun välillä (n=19)

Myös yhteistyön suunnittelemiseen yhdessä ollaan kaikkien vastaajien joukossa sekä tyytyväisiä että tyytymättömiä (kuviot 11 ja 12). Tässä tapauksessa suurin osa (63 %, 12) kaikista vastaajista on valinnut neutraalin kannan ”ei tyytyväinen eikä tyytymätön”. Lähes kaikki (73 %, 11) koulujen vastaajista eivät koe yhteistyön suunnittelua yhdessä erityisen onnistuneena tai epäonnistuneena. Vain pieni osa (26 %, 5) kaikista vastaajista on tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä yhteistyön suunnittelemiseen yhdessä. Toisaalta tyytymättömiäkään ei ole kuin 11 % (2), mutta valitettavasti tämän joukon muodostaa 50 % (2) kirjaston vastaajista. Siinä mielessä tulos on ajatuksia herättävä ja osoitus siitä, että yhdessä suunnittelu voisi olla yksi kehityskohde kirjaston ja koulun yhteistyössä.

Kuvio 12. Tyytyväisyys yhteistyön suunnitteluun yhdessä (n=19)

Kysymyksen avoimessa vastauskentässä vastaajat saivat perustella mielipiteitään yhteydenpidosta ja yhdessä suunnittelusta. Sekä kirjaston että koulujen vastaajat toivovat toisiltaan entistä enemmän aktiivisuutta yhteistyön suhteen. Eräs koulun vastaaja kirjoittaakin: *”Ehkä toivon kirjastoilta aktiivisempaa roolia yhteistyössä. Kouluilla on arki nykyään niin kiireistä, että opettajalla ei tahdo aika riittää jos vastuu yhteistyöstä on opettajalla.”* Kirjaston vastauksissa puolestaan tuodaan esiin toive, että yhteydenpitoa olisi aiempaa enemmän erityisesti yläkoulun ja lukion kanssa.

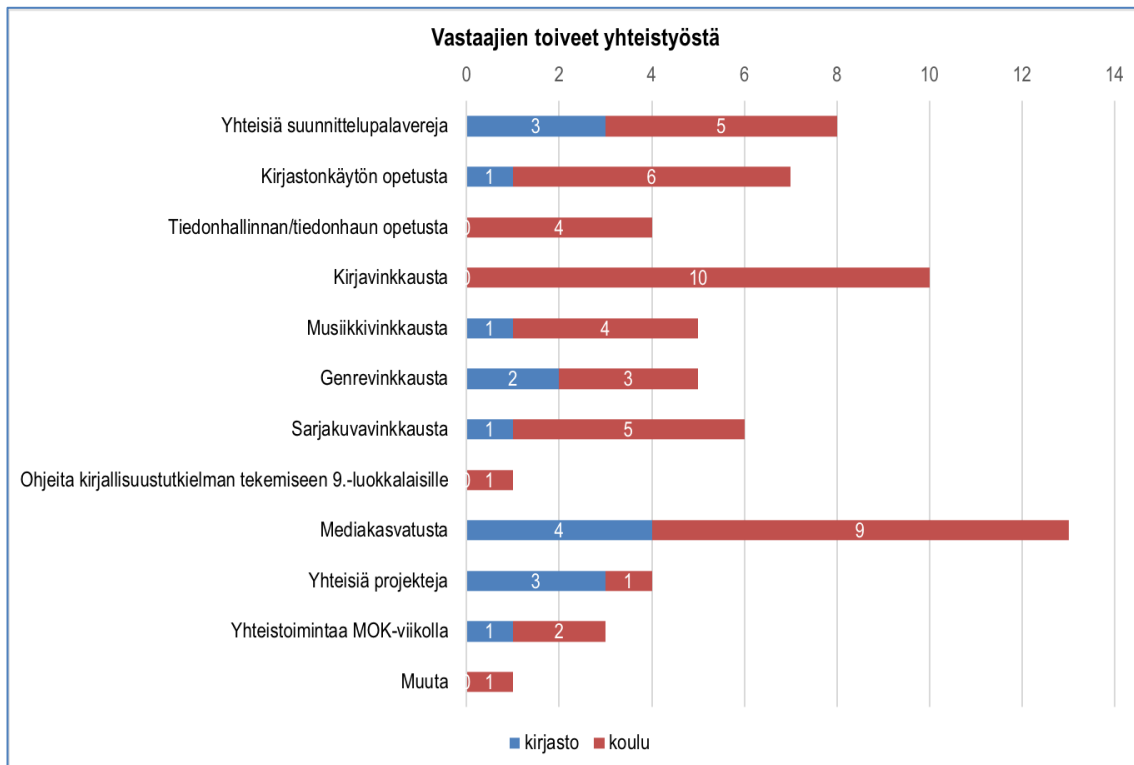
Useampi koulujen vastaajista kirjoittaa, että yhdessä suunnittelua ei ole ollut tai vastaaja ei ainaakaan ole ollut siinä itse mukana. Mielipiteet yhteisen suunnittelun tarpeellisuudesta vaihtelevat koulujen vastauksissa: osa vastaajista kaipaa yhteistä suunnittelua lisää, ja osa taas kokee, että suunnittelutyötä ei tarvitse tehdä yhdessä. Toisaalta esiin nousee myös se, että yhteistyö saattaa helposti jäädä kirjastovastuupettajan ja kirjaston välille.

Sekä kirjaston että koulujen vastauksista tulee esille, että yhteistyö koetaan suhteellisen toimivana – vaikkakin yhteydenpidossa ja yhteisessä suunnittelussa näyttää olevan omat kehittämisenkohteensa. Koulujen vastauksissa kerrotaan, että yhteistyö on helppoa ja avointa: yhteydenpito toimii ja muun muassa aikojen sopiminen on ollut jouhevaa.

Sekä kirjaston että koulujen vastauksissa nousee esiin runsaasti **yhteistyön hyviä piirteitä** (kirjasto18, koulu19). Kirjasto kiittelee innokkaita opettajia, jotka tuovat lapsia kirjastoon. Yhteistyö määritellään pitkät perinteet omaavaksi ja sujuvaksi. Tiedonvälityksen koetaan toimivan molemmin puolin, ja osapuolilla vaikuttaa olevan yhteinen tavoite, muun muassa oppilaiden lukemaan innostaminen. Monissa koulujen vastauksissa korostuu tyytyväisyys kirjaston henkilökuntaan: sitä luonnehditaan avuliaaksi, innokkaaksi, mukavaksi ja ystävälliseksi. Yhteistyössä ollaan tyytyväisiä siihen, että palveluita on hyvin tarjolla ja yhteistyö on hyvää ja helppoa. Eräs koulun vastaaja kirjoittaa: *"Yhteistyö kirjaston kanssa on ollut nopeaa, sujuvaa ja tarpeisiimme on reagoitu nopeasti ja ystävällisesti. Oppilaat ovat saaneet hyvän mallin kirjastossa asiointiin."* (KO) Tässä kohdassa nousee myös esiin se näkökulma, mitkä kaikki asiat yhteistyön onnistumiseen voivat vaikuttaa: *"Mukava henkilökunta kirjastolla. Yhteistyön onnistuminen ei siis mielestäni ole kiinni henkilöistä ja heidän osaamisestaan, vaan varmaan enemmänkin resursseista."* (KO)

Kirjaston ja koulujen vastaajilta kysyttiin, **millaista yhteistyötä he toivoisivat lisää** (kirjasto19, koulu20). Kysymykseen vastanneita oli yhteensä 18. Kysymys oli pakollinen, mutta yksi kyselyn paperisena tehnyt vastaaja oli jättänyt kohdan tyhjäksi. Kysymyksessä piti valita vähintäänkin yksi annetuista vaihtoehtoista. "En kaipaa lisää yhteistyötä" -vaihtoehtoa ei ollut, mutta tarjolla oli "Muuta, mitä" -vaihtoehto, jossa vastaaja olisi voinut halutessaan tuoda esiin, että ei koe tarvetta yhteistyön lisäämiselle.

Kaikkien vastaajien tulokset on koottu kuvioon 13. Eniten vastaajat toivovat lisää mediakasvatusta (72 %, 13), kirjavinkkausta (56 %, 10) ja yhteisiä suunnittelupalavereja (44 %, 8). Sekä kirjaston että koulujen kolmen toivotuimman joukossa on mediakasvatus: sitä toivoo lisää 100 % (4) kirjaston ja 64 % (9) koulujen vastaajista. Muutoin toiveet eroavat toisistaan: siinä missä kirjaston kolmeen toivotuimpaan kuuluvat mediakasvatus (100 %, 4), yhteiset suunnittelupalaverit (75 %, 3) ja yhteiset projektit (75 %, 3), koulujen kolmen kärki on kirjavinkkaus (71 %, 10), mediakasvatus (64 %, 9) ja kirjastonkäytön opetus (43 %, 6).

Kuvio 13. Vastaajien toiveet yhteistyöstä (n=18)

Tulosten perusteella mediakasvatuksen monipuolistamista ja lisäämistä kirjaston kouluyhteistyöhön tulevaisuudessa kannattaa siis ehdottomasti harkita. Perinteisiä kirjavinkkauksia ja kirjastonkäytönopetusta tarjotaan tälläkin hetkellä hyvin sekä *Kirjastoreittiin* kuuluvina että sen ulkopuolisina palveluina, mutta vastausten mukaan niiden tarjontaa voisi vieläkin kasvattaa. Tämä on positiivinen tulos: kirjaston järjestämiin palveluihin vaikutetaan olevan tyytyväisiä ja niitä halutaan lisää. Eräs koulun vastaaja kirjoittaakin tarkennuksena: ”Kaikkea yllä olevaa [annettuja vaihtoehtoja] voi kirjasto tarjota opettajille, jotta opettajat huomaavat hyödyntää kirjastoa entistä enemmän.”

Kysyttäessä vastaajilta, **miten muuten yhteistyötä voisi kehittää** (kirjasto 20, koulu 21) kirjaston vastauksissa mainitaan, että koulut voisivat hyödyntää kirjaston tiloja enemmänkin – mikä itse asiassa käy hyvin yhteen perusasteen opetussuunnitelmassa esiin tulevan oppimisympäristö-näkökulman kanssa. Lisäksi nostetaan esiin hyvä ajatus, että kirjaston henkilökunta voisi olla säännöllisesti mukana koulujen vanhempainilloissa. Koulujen vastauksissa huomion kiinnittävät kirjaston ja sen aineistojen saavutettavuuteen liittyvät näkökulmat: kirjaston toivotaan olevan auki aamusta asti (nykyäänhän kirjastossa on itsepalvelutunti klo 9–10, minkä jälkeen alkaa palvelu), kirjastoauton hyödyntämistä toivotaan lisää esimerkiksi MOK-viikoilla (MOK=monialaiset oppimiskokonaisuudet) ja e-aineistoja kaivataan enemmän. Yksi koulun vastaajista toivoo, että kirjastolta saisi

koululle sisäisessä postissa kirjoja. Vastaaja kokee nimittäin kirjojen lainaamisen kirjastosta hankalaksi: moni oppilas unohtaa kirjastokortin kotiin tai kortti on hukassa, jolloin kirjojen lainaaminen kirjastokäynnillä ei onnistu.

Viimeisenä kyselyssä kysyttiin, mitkä seikat vastaajat kokevat mahdollisina **yhteistyön kehittämisen esteinä** (kirjasto21, koulu22). Sekä kirjaston että koulujen vastauksissa nousee hyvin voimakkaasti esiin kiire, ajan puute, resurssien puute ja henkilöstöpula. Opettajien osalta vaikuttaa muun muassa uuteen opetussuunnitelmaan siirtyminen, kuten yksi vastaajista kirjoittaa: *”Ajan puute ja uuden opsin tuomat vaatimukset opettajille kuormittaa niin paljon, että voimavaroja ei välttämättä jää.”*

Lisäksi koulujen vastauksissa mainitaan välimatka, kulkeminen ja aikataulut. Levottomien ja isojen ryhmien kanssa kirjastolle siirtyminen koetaan raskaana; apua ongelmaan toivotaankin esimerkiksi kirjastoautosta. Sekä kirjaston että koulujen vastauksissa nousee esiin myös ongelmat kommunikaatiossa ja tiedonkulussa – ehkäpä näihin vaikuttavat omalta osaltaan edellä mainitut kiire, ajan puute ja resurssien puute. Selkeästi siis kirjaston ja koulun yhteistyön molemmat osapuolet tarvitsivat enemmän aikaa, ja olisikin tärkeää selvittää sekä kirjastossa että kouluissa, olisiko resurssien lisääminen tähän yhteistyöhön mahdollista.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Kirjastolle ja kouluille suunnattujen kyselyjen tarkoituksena oli selvittää Oulunsalossa kirjaston ja koulun yhteistyössä mukana olevien henkilöiden, kirjaston työntekijöiden ja koulujen opettajien, näkemyksiä yhteistyön tämänhetkisestä tilanteesta sekä yhteistyön vaikutuksista oppilaisiin. Kyselyjen avulla haluttiin saada myös esiin toiveet, joita osapuolilla on yhteistyön kehittämisen suhteen. Keskeiset tulokset on tiivistetty alle tutkimuskysymyksittäin.

Mitä yhteistyö tällä hetkellä on?

Kyselyjen tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen yhteistointa on pääosin monipuolista ja toimivaa. Kirjasto tarjoaa *Kirjastoreitin* palveluiden lisäksi myös *Kirjastoreittiin* kuulumattomia palveluita, ja koulut käyttävät niitä. Yhteisiä projektejakin on kirjastolla ja kouluilla ollut. Tätä mieltä oli tosin hieman alle puolet koulujen vastaajista, joten yhteisiä projekteja voisi varmasti järjestää enemmänkin.

Positiivista on, että kirjasto jalkautuu kouluihin esimerkiksi kirjavinkkaamaan. Vastavuoroisuus onkin tärkeää yhteistyössä, myös tästä näkökulmasta! Aina ei koulun tarvitse mennä kirjastoon palveluita saadakseen, vaan kirjasto voi tuoda palvelut koululle.

Kyselytulokset paljastivat, että vastaajien osallistuminen yhteiseen suunnitteluun ja tavoitteiden asettamiseen on vaihtelevaa. Kirjaston vastaajista lähes kaikki olivat sitä mieltä, että yhteistyötä suunnitellaan yhdessä, mutta koulujen puolelta tätä mieltä oli alle puolet vastaajista. Suuri osa kouluyhteistyötä tekevästä opettajista ei siis ole ollut mukana yhteistyön suunnittelussa. Sama asetelma näkyy tavoitteiden yhdessä asettamisen kohdalla: kaikki kirjaston vastaajat kokevat, että tavoitteita on asetettu yhdessä, kun taas koulujen vastaajista vain hyvin pieni määrä on tätä mieltä. Tulosten perusteella yhteistyön suunnittelua ja tavoitteiden asettamista yhdessä voisi siis lisätä.

Huomion kiinnitti kyselytuloksissa koulujen vastaajien näkemys mediakasvatuksen tarjoamisesta: suurin osa ei osannut sanoa, millaista mediakasvatusta kirjasto tarjoaa tai tarjoaako ollenkaan. Oulunsalossa kirjaston tarjoama mediakasvatus vaikuttaa olevan pohjimmiltaan kirjastojen perinteistä mediakasvatusta, joka perustuu pitkälti kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetuksissa esille tule-

viin taitoihin ja niissä käytettäviin laitteisiin, ohjelmistoihin ja palveluihin. Yksi tulevaisuuden kehittämiskohde voisikin olla se, miten kirjasto mediakasvattaisi oppilaita nykyistä monipuolisemmin, muun muassa tukisi oppilaita erilaisten mediasisältöjen tuottamisessa. Harkinnan arvoista on esimerkiksi se, voisiko kirjasto tarjota jatkossa enemmän erilaisia mediakasvatukseen liittyviä palveluita, kuten työpajoja. Hyvää esimerkkiä voitaisiin ottaa vaikkapa Sellon kirjaston järjestämistä medialukutaitopajoista.

Pohdittavaa on tosin siinäkin, mikä on kirjaston rooli ja mikä on koulun tai jonkin muun tahon rooli mediakasvattamisessa. Tämä vaihtelee tilanteen ja kirjaston mukaan: joillakin kirjastoilla on enemmän resursseja tarjota monipuolisemmin mediakasvatusta, vaikkapa erilaisia mediapajoja, jotkin kirjastot taas keskittyvät esimerkiksi juuri tiedonhaun opetuksen kautta tapahtuvaan mediakasvatamiseen. Tämä on asia, josta koko Oulun kaupunginkirjastossa voisi olla hyvä keskustella sekä kirjaston sisällä että koulujen kanssa: onko tämänhetkinen mediakasvatus riittävää, ja jos ei, onko sitä realistisesti mahdollista laajentaa.

Mitä vaikutuksia yhteistyöllä on?

Kyselytulosten mukaan lähes kaikki vastaajat kokevat kirjaston palveluiden tukevan koulutyötä ja opetussuunnitelman tavoitteiden toteutumista ja loput vastaajat eivät osanneet ottaa kantaa asiaan. Palveluiden katsotaan edistävän lukutaitoja ja tiedonhallintataitoja, mukaan lukien monilukutaitoa. Niiden koetaan kasvattavan lukuinnostusta sekä monipuolistavan kirjallisuudentuntemusta. Palveluiden nähdään myös tukevan mediataitojen ja tiedonhakutaitojen oppimista sekä aktiivista tiedon tuottamista ja aktiivista toimijuutta.

Kirjaston palveluiden koetaan vaikuttavan oppilaiden kirjastonkäyttöön, tiedonhankintataitoihin, mediataitoihin ja lukutottumuksiin vaihtelevasti. Vaikutus kirjastonkäyttöön ja lukutottumuksiin tunnut olevan helpoin arvioida, kun taas mediataitojen arviointi vaikutti haastavimmalta ja tuotti vähiten vastauksia. Kirjaston vastaajat erittelivät tarkemmin vaikutuksia kuin koulujen vastaajat.

Vaikutuksina oppilaiden kirjastonkäyttöön vastaajat mainitsivat muun muassa sen, että palvelut madaltavat kynnystä vierailla kirjastossa ja lähestyä kirjaston henkilökuntaa. Oppilaat myös käyttivät kirjastoa monipuolisesti sekä opiskeluun että vapaa-ajanviettoon. Kirjasto on siis paikka yhdessäololle ja yhteisöllisyyden toteuttamiselle.

Kirjaston palveluilla on vaikutusta oppilaiden tiedonhankintataitoihin. Vastaajat kokevat, että tiedonhaun opetuksien myötä oppilaat hallitsevat perushakutaidot, osaavat käyttää hakukoneita ja kirjaston verkkokirjastoa ja tietokantaa. Aineistoa osataan etsiä ja kirjoista opitaan etsimään tietoa. Tiedon hakemisen ja paikantamisen on siis nähty paranevan yhteistyön myötä.

Kysymys kirjaston palveluiden vaikutuksista oppilaiden mediataitoon ei kirvoittanut kovinkaan paljon vastauksia. Esimerkiksi koulujen vastaajista suurin osa ei osannut eritellä vaikutuksia. Varsinaisina mediataitoihin liittyvinä vaikutuksina mainitaan ainoastaan medialukutaidon ja lähdekritiikin kehittyminen.

Sen sijaan sen arvioiminen, miten palvelut vaikuttavat oppilaiden lukutottumuksiin, vaikutti vastaajille helpommalta. Esimerkiksi koulujen vastaajista yli puolet kokee, että kirjaston palveluilla on vaikutusta oppilaiden lukutottumuksiin. Kirjallisuusdiplomien ja kirjavinkkausten nähdään innostavan oppilaita lukuharrastuksen pariin. Ne innostavat lainaamaan kirjoja ja lukemaan niitä. Ne kannustavat myös lukemaan monipuolisemmin ja edistävät kirjallisuudentuntemusta. Tulokset ovat kannustavia palveluiden tarjoamisen, erityisesti kirjavinkkausten, näkökulmasta: niitä kannattaa järjestää. Ne saavat oppilaat lukemaan enemmän ja sellaistaakin kirjallisuutta, johon nämä eivät välttämättä osaisi itse tarttua.

Kirjaston palveluiden – ja tätä kautta yhteistyön – vaikutusten arvioiminen on kaiken kaikkiaan haastavaa eikä ihan ongelmaton, oli kyse sitten kyselyyn vastaajan tehtävästä arvioida kirjaston palveluiden vaikutuksia tai tutkijan tehtävästä tehdä kyselytuloksien pohjalta johtopäätöksiä kirjaston palveluiden vaikutuksista. Opettajat ja kirjaston henkilökunta tuskin saavat kattavaa kuvaa esimerkiksi oppilaiden mediataidoista. Tätä pitäisi kysyä oppilailta itseltään, eikä siltikään voi olla varma, saako asiaan selvyttä: onko oppilaalla ylipäättään kykyä arvioida, miten kirjaston palvelut ovat vaikuttaneet esimerkiksi hänen mediataitoihinsa? Oma haasteensa on siis siinä, kuinka voidaan selvittää, mikä on juuri kirjaston palveluiden vaikutus esimerkiksi oppilaan mediataitoihin ja miten paljon niihin vaikuttavat muut tekijät (koulu, koti, ympäristö, muut toimijat). Vaikka kirjaston tai koulun vastaaja – tai oppilas itse – tietäisikin, että mediataidot ovat muun muassa kyky lukea eritellen ja tulkiten erilaisia mediatekstejä ja taito tuottaa sisältöjä mediaan, voi olla hyvin haastavaa arvioida, millä tavalla ja kuinka merkittävästi mikäkin tekijä vaikuttaa oppilaan tieto- ja taitotasoon.

Kysyttäessä kirjaston palveluiden vaikutuksista tulosten pääanti on enemmänkin siinä, että ne valottavat oppilaiden kirjastonkäyttöä, tiedonhankintataitoja, mediataitoja ja lukutottumuksia – vaikka

siihen ei saadakaan lopullista selvyyttä, mikä on ollut kirjaston palvelujen ja näin ollen kirjaston ja koulun yhteistyön vaikutusta. Kaiken kaikkiaan kyselyistä saadut tulokset puhuvat kuitenkin sen puolesta, että yhteistyö ja kirjaston tarjoamat palvelut, kuten kirjavinkkaus ja tiedonhaun opetus, ovat hyödyllisiä ja tukevat opetussuunnitelmissa esiin tulevia tavoitteita, kuten lukuharrastusta ja monilukutaitojen kehittymistä.

Miten yhteistyötä voisi kehittää?

Vastaajia pyydettiin arvioimaan kahdessa kysymyksessä kirjaston palveluiden onnistuneisuutta ja tyytyväisyyttään yhteistyöhön. Kysymysten tuloksiin on paikallaan suhtautua varauksella, koska käytössä ollut asteikko 1–5, jossa 1 on paras ja 5 huonoin vaihtoehto, poikkesi totutusta asteikosta, jossa 1 on huonoin ja 5 paras vaihtoehto. Tämä saattoi johtaa harhaan osaa vastaajista, vaikka kysymysten yhteydessä olikin avattu, mitä asteikon numerot merkitsevät.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka hyvin kirjasto on onnistunut tarjoamissaan palveluissa, eli kirjastonkäytön opastuksessa, tiedonhaun opetuksessa, mediakasvatuksessa ja lukemaan innostamisessa. Koulujen vastaajat vaikuttavat pääpiirteittäin tyytyväisemmiltä kirjaston tarjoamiin palveluihin kuin kirjaston vastaajat. Nimittäin lähes kaikkien kirjaston vastaajien mukaan kirjasto on epäonnistunut tarjoamissaan palveluissaan, mediakasvatusta lukuun ottamatta. Tosin avoimeen vastauskenttään kirjoitetut perustelut toivat esiin poikkeavaa näkemystä. Asteikkokysymyksen ja avoimen vastauskentän tulokset olivat siis ristiriidassa keskenään ja herättivät epäilyksen, että vastaajat tulkinneet asteikkoa väärin.

Koulujen vastaajat taas vaikuttavat pääosin tyytyväisiltä palveluihin tai suhtautuvat niihin neutraalisti vastaamalla, että kirjasto ei ole onnistunut hyvin eikä huonosti tarjoamassaan palvelussa. Kirjaston peruspalveluihin – kirjastonkäytön opastukseen, tiedonhaun opetukseen ja lukemaan innostamiseen – koulujen vastaajat ovat tyytyväisiä, mutta kirjaston tarjoamaan mediakasvatukseen suhtaudutaan neutraalisti: sitä ei pidetä erityisen hyvänä eikä huonona. Koulujen vastausten kohdalla asteikkokysymyksen ja avoimen vastauskentän tulosten ristiriitaisuus ei ollut havaittavissa, joten tulokset lienevät luotettavia. Kaiken kaikkiaan kirjasto tuntuu onnistuneen hyvin tarjoamissaan palveluissa koulujen vastaukset huomioiden.

Vastaajien tyytyväisyys kirjaston ja koulun yhteydenpitoon vaihtelee. Yksikään kirjaston ja koulujen vastaajista ei ole kuitenkaan erittäin tyytymätön, mikä on positiivista. Yhteydenpitoon tyytyväisiä,

neutraalisti suhtautuvia ja tyytymättömiä on suurin piirtein saman verran. Huomion arvoista on, että koulujen vastaajista lähes puolet ei koe yhteydenpitoa erityisen onnistuneena tai epäonnistuneena, kun taas kirjaston vastaajista puolet on tyytymättömiä tämänhetkiseen yhteydenpitoon. Kirjaston vastaajien tyytymättömien määrä on hälyttävä: asialle olisi syytä tehdä jotain.

Vain pieni joukko kaikista vastaajista on tyytyväisiä yhteistyön suunnitteluun yhdessä. Yli puolet kaikista vastaajista ei ole erityisen tyytyväisiä tai tyytymättömiä – tähän joukkoon kuuluvat lähes kaikki koulujen vastaajat. Tyytymättömien joukkokaan ei ole erityisen suuri, mutta huolestuttavaa on, että tuohon joukkoon kuuluu peräti puolet kirjaston vastaajista.

Vaikuttaa siis siltä, että kehittämisen tarvetta on yhteydenpidon ja yhdessä suunnittelun saralla, mikä jo osittain tuli aiemminkin esille. Vaikka tyytymättömyys ei ilmennytkään erityisen voimakkaasti tuloksissa, ei tyytyväistenkään vastaajien joukko ole kovin suuri. Hälyttävää on, että tyytymättömyyttä esiintyy paljon yhteistyön toisen osapuolen, kirjaston, vastauksissa.

Iso osa koulujen vastaajista ei puolestaan ollut tyytyväisiä eikä tyytymättömiä, mitä tulee sekä yhteydenpitoon että yhdessä suunnitteluun. Tämän voisi tulkita osittain positiivisesti: mitään isompia ongelmia ei siis ole. Toinen mahdollinen selitys on tosin se, että vastaajilla ei ole juurikaan omakohtaista kokemusta yhteydenpidosta ja yhdessä suunnittelusta – ja se on tavallaan ongelma. Kaikki vastanneet ovat kirjaston kanssa yhteistyötä tekeviä, ja yhteistyön kannalta hedelmällistä olisi, että kaikki siinä mukana olevat miettivät yhdessä toimintaa tavoitteista lähtien. Yhdessä suunnittelu motivoi ja sitouttaa yhteistyöhön ja sen kehittämiseen – puhumattakaan siitä, että yhdessä suunnittelemalla palvelut saadaan räätälöityä entistä paremmin kohderyhmän, esimerkiksi tietyn luokan, tarpeita täyttäväksi. Yhteistyön ylläpito ja sen suunnittelu ei saisi jäädä vain kirjaston tai vastaavasti kirjaston ja koulujen yhteyshenkilöiden tehtäväksi.

Yhteistyö koetaan pääpiirteittäin toimivana: siitä kertovat vastauksissa runsaina esiin nousevat yhteistyön hyvät piirteet. Yhteistyö on sujuvaa ja mutkatonta, ja osapuolia keuhataan puolin ja toisin. Kirjaston palveluihin vaikutetaan olevan tyytyväisiä ja niitä toivotaan lisää. Kysyttäessä sekä kirjaston että koulujen vastaajilta, millaista yhteistyötä he toivovat lisää, eniten toivotaan mediakasvatusta, kirjavinkkausta ja yhteisiä suunnittelupalavereja. Sekä kirjaston että koulujen vastaajat nostavat voimakkaasti esiin mediakasvatuksen. Koulujen vastaajat toivovat lisää myös kirjaston perinteisiä palveluita, kuten kirjavinkkausta ja kirjastonkäytön opetusta. Kirjaston vastaajat puolestaan

näyttävät toivovan sellaista yhteistyötä, jota ei tällä hetkellä ole isommissa määrin, kuten yhteisiä suunnittelupalavereja ja yhteisiä projekteja.

Vastausten perusteella kirjaston palvelutarjontaa kouluille olisi siis aiheellista lisätä ja monipuolistaa. Erityisesti mediakasvatukselle näyttää olevan tilausta sekä kirjaston että koulujen toiveesta. Kuten eräs kirjaston vastaajista toteaa: *”Mediakasvatuksen roolia ei voi liikaa korostaa. Tämän päivän mediamaisemassa on joskus itsekkin hämmentynyt.”* Toimivia menetelmiä koululaisten medialukutaidon ja mediataitojen edistämiseksi voisivatkin olla vaikkapa mediavinkkaukset ja medialukutaitopajat. Esimerkiksi Espoon Sellon kirjasto järjestää kouluyhteistyössä useita erilaisia medialukutaitopajoja, kuten *Vastamainospajan*, jossa tarkastellaan kriittisesti mainontaa. (Helmet 2018c, viitattu 16.3.2018). Mediavinkkausten ja medialukutaitopajojen olisi hyvä olla kiinteä osa kouluyhteistyötä, ja ne voisi kirjata myös *Kirjastoreittiin*.

Kirjaston perinteisiä, hyväksi havaittuja palveluita ei tule unohtaa. Kirjavinkkausten ja kirjastonkäytön opetuksen tarjontaa voisi kyselytulosten perusteella lisätä – tai ainakin markkinoida niitä enemmän kouluille. Kuten aiemmin tutkimuksessa tuli esille kirjaston vastauksista, kirjasto kyllä tarjoaa palveluita tarpeen mukaan. Tosin voi olla, että kaikki opettajat eivät huomaa edes kysyä *Kirjastoreitin* ulkopuolisia vinkkauksia ja opastuksia. Perinteisen kirjavinkkauksen lisäksi voitaisiin tarjota genrevinkkausta, kuten sarjakuvavinkkausta, tai KuMuKi- ja draamavinkkausta. Koska vinkkaukset selvästi koetaan Oulunsalossa toimivina, kannattaisi ehdottomasti kokeilla, olisiko kysyntää muillekin vinkkauksille kuin perinteisille kirjavinkkauksille.

Koska vastaajat kokevat lukutaitoihin ja lukemiseen liittyvät palvelut selvästi tärkeinä, voisi lukuinnostusta herätellä Oulunsalossa aiempaa monipuolisemmin. Lukemaan innostamisen keinojen monipuolistamista puoltavat myös aiemmin mainitun uusimman PISA-tutkimuksen esiin tuomat tulokset lasten heikentyneestä lukutaidosta. Kirjastoa voitaisiinkin hyödyntää mahtavat tilat, välineet ja materiaalit tarjoavana oppimisympäristönä, jossa oppilaat voisivat esimerkiksi tehdä kirjallisuus- ja lukuaiheisia tehtäviä, osallistua tietokilpailuihin ja kuunnella kirjailijavierailijoita. Kirjaston vastauksissa mainittiinkin yhtenä yhteistyön kehittämisajatuksena, että koulut voisivat hyödyntää kirjaston tiloja aiempaa enemmän. Ehdotus on hyvä, tähänhän kannustetaan jo opetussuunnitelman perusteissakin: viemään koulutyö ulos koulurakennuksesta (ks. Opetushallitus 2014, 27).

Lukemaan innostamisessa olisi hyvä huomioida myös pelillisuus, leikillisuus ja toiminnallisuus. Esimerkiksi työpajat voisivat olla toimiva keino houkutella lapsia ja nuoria kirjallisuuden pariin. Mallia

voisi ottaa vaikkapa jo aiemmin mainituista Sellon kirjaston toiminnallisista työpajoista, kuten *Generarinapajasta*, *Sarjakuvapajasta* ja *Kirjatraileri-pajasta*. Hyvänä houkuttimena toimisivat varmasti myös erilaiset pakohuonepelit, Sellon kirjaston Kalevala-teemaisen ja Nöykkiön kirjaston Harry Potter -aiheisen pakohuonepelien tapaan. (Helmet 2018c, viitattu 16.3.2018; Helmet 2018d, viitattu 16.3.2018.)

Tosiasiata on, että yhteistyön kehittämiselle on haasteensa ja esteensä. Sekä kirjaston että koulujen vastauksissa yhteistyön kehittämisen esteinä nousivat voimakkaasti esiin kiire, ajan puute, resurssien puute ja henkilöstöpula. Jos resursseja ei löydy aiempaa enemmän kirjaston ja koulun yhteistyölle, ei uutta synny eikä vanhaa saada kehitettyä. Kyselyn vastauksissa toivottiin lisää muun muassa mediakasvatusta ja kirjavinkkauksia, ja näille palveluille onkin tarvetta, jotta lasten ja nuorten lukutaitoja saataisiin edelleen kehitettyä. Mediakasvatuksen suunnittelulle ja toteuttamiselle tarvitaan tekijänsä, ja heille aikaa.

Selvittämisen arvoista on luultavasti sekin, olisiko esimerkiksi mediakasvatuksen suunnittelua ja toteuttamista mahdollista tehdä yhteistyönä Oulun kaupunginkirjaston ja Oulun koulujen kesken – ei siis vain Oulunsalossa – esimerkiksi hankerahoituksella. Työryhmissä voitaisiin yhdessä suunnitella esimerkiksi mediatyöpajoja, joiden toteuttamisesta jokainen kirjasto huolehtisi omalla alueellaan yhteistyössä alueensa koulujen kanssa.

Lähdetään kirjaston ja koulun yhteistyötä ja tarjottavia palveluita sitten kehittämään Oulunsalon sisällä tai Oulun sisällä, on tärkeää selvittää sekä kirjastossa että koulussa, onko resurssien lisääminen tähän yhteistyöhön mahdollista. Vaikka tulosten perusteella Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen yhteistyö on monipuolista ja arvostettua ja yhteistyöhön ollaan molemmin puolin pääosin tyytyväisiä, vastauksista nousi esiin myös halukkuutta yhteistyön kehittämiseen, ehkä jopa väljähtyneen yhteyden elvyttämiseen. Kuten eräs vastaaja toteaa: ”*Olisipa tämä uuden alku!*”

7 POHDINTA

Aiheena Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen välisen yhteistyön kehittäminen ei ole kovinkaan omaperäinen. Siitä huolimatta koin tärkeäksi tarttua tähän tehtävään. Jo opintojeni alusta alkaen olen ollut kiinnostunut lasten- ja nuortenkirjastotyöstä ja nähnyt yleisen kirjaston pedagogisen tehtävän yhteiskunnassamme hyvin olennaisena. Entisenä opettajana olen viehättynyt ajatuksesta, että yleinen kirjasto tukee koululaitosta tärkeässä työssä. Oulunsalon asukkaana ja Oulunsalon aluekirjastossa harjoittelussakin olleena minulle oli luonnollista, että tutkisin juuri Oulunsalossa tapahtuvaa yhteistyötä. Valintaan vaikutti toki sekin, että Oulunsalossa toimii useita kouluja ja näin ollen on myös paljon koululaisia, jotka ovat kirjaston ja koulun yhteistyön kohderyhmänä. Se lisäsi tunnetta tutkimuksen merkittävydestä. Onnekseni kukaan ei ollutkaan toteuttanut tällaista tutkusta Oulunsalossa viime aikoina.

Opinnäytetyön tekeminen oli haastavaa mutta palkitsevaa. Mielestäni onnistuin luomaan toimivan kokonaisuuden. Tietopohja yleisen kirjaston ja koulun yhteistyöstä Suomessa on kattava. Ongelmana ei ollutkaan missään nimessä lähteiden tai sopivan tiedon löytäminen – päinvastoin relevantteja lähteitä ja olennaista tietoa tuntui löytyvän ihan liiaksikin. Onnistuin kuitenkin rajaamaan asian käsittelyn yleisen kirjaston ja koulun yhteistyön perusteisiin, toteuttamistapoihin, osa-alueisiin ja menetelmiin, jotka ovatkin olennaisia asioita tutkimukseni kannalta. Myös kyselytutkimuksen toteuttamisen kuvaus sekä tulosten raportointi ja tulkitseminen on mielestäni onnistunutta: selkeää ja asiantuntevaa.

Opinnäytetyöprosessi vahvisti entisestään työskentelytaitojani: prosessityöskentelytaitoa sekä oman työskentelyn jaksottamista ja aikatauluttamista. Laajan opinnäytetyön toteuttaminen edellytti pitkäjänteistä, tavoitteellista työskentelyä ja työskentelyaikataulun etukäteen suunnittelua – sekä aikataulussa pysymisen varmistamista pitkin prosessia. Kyky ammatilliseen dialogisuuteen ja asiantuntijuuden jakamiseen kasvoi myös prosessin aikana. Prosessi edellytti heittäytymistä dialogiin sekä työn ohjaajan, vertaisarvioijan että toimeksiantajan kanssa. Prosessissa harjaantui kyky ottaa vastaan työn kehittämisehdotuksia, tarkastella niitä kriittisesti ja muokata työtä niiden pohjalta. Usein saatu palaute olikin sellaista, mihin itse ei ollut edes osannut kiinnittää huomiota, mutta joka osoittautui ensiarvoisen tärkeäksi esimerkiksi ilmaisun yksiselitteisyyden kannalta.

Koen, että myös ammatillinen asiantuntijuuteni kasvoi huomattavasti opinnäytetyöprosessin aikana. Kehitin ammatillista osaamistani syventymällä yleisen kirjaston ja koulun yhteistyöhön monesta eri näkökulmasta. Tutkimusentekijänä olin noviisi: kyselytutkimuksen toteuttaminen ja aineiston käsittely oli minulle uutta ja opettavaista. Onnistuin luomaan kyselyt, joiden tuloksia analysoimalla löysin vastaukset kaikkiin opinnäytetyöprosessin alussa määrittelemiini tutkimuskysymyksiin. Työni pyrkii täyttämään tieteellisen työn vaatimukset: olen kuvannut työskentelyäni avoimesti ja pyrkinyt tulkitsemaan vastauksia mahdollisimman objektiivisesti ja tarkasti. Analyysiani tuen havainnollistavilla kuvioilla.

Mielestäni opinnäytetyöni saavutti erinomaisesti sille asetetun tavoitteen, Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen välisen yhteistyön kehittämisen, tuomalla esiin olennaisia kehittämiskohteita ja -ehtouksia. Huolimatta muutamasta kyselytutkimukseen liittyvästä ongelmasta, kuten vastaajamäärän vähyydestä ja muutaman kysymyksen arviointiasteikon mahdollisesta epäloogisuudesta, kyselytuloksista nousi esiin sekä kirjaston että koulujen vastaajien relevantteja mielipiteitä, näkemyksiä ja toiveita. Näitä kuuntelemalla saadaan yhteistyötä Oulusalossa kehitettyä ja parannettua entistä toimivammaksi ja osapuolten tarpeet paremmin tyydyttävämmäksi.

Kyselytulosten perusteella voi sanoa, että Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen yhteistyö on pääpiirteittäin hyvin toimivaa. Kirjaston perinteiset palvelut, kuten kirjavinkkaukset, kirjastonkäytön opetukset ja tiedonhallinnan opetukset, koetaan tärkeinä ja niitä toivotaan lisää. Toisaalta vastauksista nousi esiin myös tarve ja halukkuus yhteistyön uudistamiseen. Tähän opinnäytetyöni tarjoaa keinoja. Kaikki yhteistyöhön osallistuvat olisi hyvä aktivoida yhteydenpitoon ja suunnittelutyöhön. Myös kouluille tarjottaviin palveluihin olisi tarpeen kiinnittää huomiota. Erityisesti mediakasvatuksen ja lukemaan innostamisen menetelmiä olisi paikallaan lisätä ja monipuolistaa. Pelillisuus, leikkillisuus ja toiminnallisuus voisivat olla avainsanoja uusien menetelmien kohdalla: päästetään lapset ja nuoret tekemään! Kirjasto voisi toimia myös aiempaa enemmän oppimisympäristönä alueen koululaisille.

Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen yhteistyön tutkiminen nosti esiin muutamia aiheeseen liittyviä jatkokehittämideoita, ja yksi niistä liittyy Oulun *Kirjastoreitti*-toimintamalliin. *Kirjastoreitin* tarkoituksenahan on tukea Oulun kirjaston ja koulujen yhteistyötä, mihin se tarjoaakin tällä hetkellä oivallisen rungon. Kirjastoreitti huolehtii hyvin alakoululaisista tarjoamalla näille monia palveluita, mutta yläkouluikäiset ja lukiolaiset jäävät harmittavan vähälle huomiolle – tämä tosin tuntuu olevan yleistä muuallakin päin Suomea (ks. luku 2.2.1). Opinnäytetyöni esitysseminaarissa nousikin esiin ajatus,

että voisi olla paikallaan kehittää *Kirjastoreittiä* siihen suuntaan, että se toisi myös yläkoululaiset ja lukiolaiset aiempaa useammin kirjastoon.

Kirjastoreitin palvelutarjontaa yläkouluikäisille ja lukiolaisille (ja muille toisen asteen opiskelijoille) olisikin hyvä kasvattaa. Tällä hetkellä *Kirjastoreittiin* on nimittäin kirjattu yläkoulun ja lukion osalta vain yksi 7.-luokkalaisten tiedonhaun opetus tai kirjavinkkaus ja yksi lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden kirjastokäynti. Tämä on mielestäni liian vähän. Jos *Kirjastoreittiin* kirjattaisiin enemmän nuorille suunnattuja palveluja, saataisiin nuoret aiempaa useammin kirjastoon kirjaston ja koulun yhteistyön puitteissa. Tällöin nuorten kirjastovierailut, ja ylipäätään pääsy osalliseksi kirjaston tarjoamista palveluista, eivät jäisi esimerkiksi opettajien aktiivisuuden varaan. Ehkäpä tällä olisi omalta osaltaan positiivinen vaikutus nuorten lukuharrastukseen ja heikentyneeseen lukutaitoon.

Kirjastoreittiä voitaisiin mielestäni kehittää myös sen suhteen, mitä palveluita se tarjoaa. Koska kirjavinkkaukset on huomioitu hyvin *Kirjastoreitissä*, voisivatko koululaiset lähitulevaisuudessa päästä myös esimerkiksi mediavinkkauksista osallisiksi *Kirjastoreitin* kautta? *Kirjastoreitti* on hieno malli, mutta siinä ei juurikaan huomioida mediakasvatusta, joka on kuitenkin nykyään ensiarvoisen tärkeää. Jos mediakasvatuksen menetelmiä, kuten mediavinkkauksia ja medialukutaitopajoja, si-
joitettaisiin osaksi *Kirjastoreittiä*, saataisiin mediakasvatusta Oulunsalossa lisättyä systemaattisesti – mille kyselytulosten perusteella onkin tarvetta. Myös kaikkien yhteistyöhön osallistuvien tietämys kirjaston tarjoamasta mediakasvatuksesta lisääntyisi, kun menetelmät olisi kirjattu *Kirjastoreittiin*.

Esitysseminaarissani minua vinkattiin myös miettimään yleisen kirjaston ja koulukirjaston yhteistyötä, joka liittyy läheisesti opinnäytetyöni aiheeseen. Opinnäytetyöni luvussa 2.2.3 käsitelinkin koulukirjastoa yleisen kirjaston yhteistyökumppanina. Sekä yleisellä kirjastolla että koulukirjastolla on yhteisiä tavoitteita, jotka liittyvät lasten ja nuorten sivistämiseen sekä lukuharrastuksen lisäämiseen. Siinä mielessä yleisen kirjaston ja koulukirjastojen yhteistyön kehittäminen Oulunsalossakin olisi varmasti perusteltua.

En kuitenkaan alkaisi siirtämään yleisen kirjaston ja koulun yhteistyötä nykyistä enempää koulukirjaston hoidettavaksi. Päinvastoin: sen sijaan, että yhteistyön päävastuuta kantaisivat yleisen kirjaston yhdyshenkilö ja koulun koulukirjasto-opettaja, olisi olennaisempaa aktivoida kaikkia kirjaston työntekijöitä ja koulun opettajia yhteiseen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Toki esimerkiksi Oulunsalon kouluissa olevien koulukirjastojen kokoelmia voisi kehittää yhteistyössä yleisen kirjaston

kanssa ja järjestää yhteisiä tapahtumiaakin. Pelkäänpä vain, että oman opetustyönsä ohessa koulukirjasto-opettajana toimivalla ei ole resursseja kovinkaan laajaan yhteistyöhön. Yhtenä ratkaisuna voisi tietenkin olla koulukirjasto-opettajien määrän lisääminen. Tällöin yhden koulukirjasto-opettajan ei tarvitsisi huolehtia kaikesta vaan tehtäviä voitaisiin jakaa. Tämä mahdollistaisi myös monipuolisemman yhteistyön yleisen kirjaston kanssa.

Yleisen kirjaston ja koulun yhteistyö on aiheena ja ilmiönä ajankohtainen ja aina kehitettävissä oleva. Eräänä konkreettisenä jatkotutkimuksena voitaisiinkin selvittää Oulunsalon aluekirjaston ja koulujen yhteistyöhön liittyvien oppilaiden mielipiteitä ja toiveita. Selvittämisen arvoista olisi, mitä mieltä oppilaat ovat esimerkiksi tämänhetkisestä mediakasvattamisesta ja lukemaan innostamisesta ja millaisia palveluita he toivoisivat lisää kirjaston kouluyhteistyöhön. Oppilaiden kuuleminen ja heidän ottamisensa mukaan yhteistyön suunnitteluun vaikuttaisi varmasti vain positiivisesti kirjaston ja koulun yhteistyöhön. Osallistaminen ja osallistuminen tunnetusti motivoi toimintaan – oli kyseessä sitten kirjaston työntekijä, koulun opettaja tai oppilas.

LÄHTEET

Asikainen, I. 2009. Informaatiolukutaitoa kirjastosta. Teoksessa Seppo Verho (toim.) Mediakasvatus kirjastossa. Helsinki: BTJ Finland, 27–44.

Dromberg, K. 2000. Koulu ja kirjasto yhteistyössä oppijoiden parhaaksi. Teoksessa Liisa Niinikangas (toim.) Koulu kirjastossa – kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 10–12.

Elämyspolku 2016. Mikä on elämyspolku? Viitattu 24.1.2018, <https://blog.edu.turku.fi/elamyspolku/>.

Frantsi, H. 2005. Tiedonhallintaa perusopetuksessa. Teoksessa Liisa Niinikangas (toim.) Koulu-kirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 37–47.

Frantsi, H., Kolu, K. & Salminen, S. 2014. Hyvä koulukirjasto. Opetushallitus, Suomen koulukirjastoyhdistys ry. Toinen, uudistettu painos. Viitattu 29.1.2018, <http://suomenkoulukirjastoyhdistys.fi/wp-content/uploads/2014/05/Hyväkoulukirjasto2014.pdf>.

Heinonen, A. 2011. Kirjastokasvatusta ja mediakasvatusta: katsaus kirjaston ja koulun yhteistyöhön. Helsinki: Suomen kirjastoseura. Viitattu 14.11.2017, https://laatuakirjastoon.wikispaces.com/file/view/Kirjastokasvatusta_ja_mediakasvatusta.pdf.

Heinonen, A. 2014. Mediakasvatus lasten ja nuorten kirjastotyössä. Teoksessa Mika Mustikkamäki. Mediakasvatus yleisissä kirjastoissa: suosituksia ja suuntaviivoja. Suomen Kirjastoseura. 23–26. Viitattu 14.11.2017, http://suomenkirjastoseura.fi/files/Mediakasvatus/mediakasvatus_koko%20julkaisu%20netiss%2024%202%202014.pdf.

Helmet 2018a. Palvelut kouluille. Viitattu 24.1.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Lapset/Koulu_ja_paivakoti/Palvelut_kouluille\(341\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Lapset/Koulu_ja_paivakoti/Palvelut_kouluille(341)).

Helmet 2018b. Helsingin kirjastojen palvelut kouluille. Viitattu 24.1.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Lapset/Helsingin_kirjastojen_palvelut_kouluille\(138355\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Lapset/Helsingin_kirjastojen_palvelut_kouluille(138355)).

Helmet 2018c. Sellon kirjaston yläkouluyhteistyö. Viitattu 16.3.2018, [https://www.helmet.fi/Preview/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Sellon_kirjasto/Sellon_omat/Sellon_kirjaston_ylakouluyhteistyö\(129180\)](https://www.helmet.fi/Preview/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Sellon_kirjasto/Sellon_omat/Sellon_kirjaston_ylakouluyhteistyö(129180)).

Helmet 2018d. Harry Potter -pakohuonepeli. Viitattu 16.3.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Noykkion_kirjasto/Tapahtumat/Harry_Potter_pakohuonepeli\(159695\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Noykkion_kirjasto/Tapahtumat/Harry_Potter_pakohuonepeli(159695)).

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hirvi, S. 2012. KuMuKi-vinkkaus. Teoksessa Ruhala, A., Niinistö, H. & Pentikäinen, A. (toim.) Mediаметkaa! Osa 6 – Kirjasto kutsuu mediaseikkailuun. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka, 18–21.

Huysmans, F. 2016. Research for cult committee – Promoting media and information literacy in libraries. Brussels: European Union. Viitattu 20.3.2018, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/573454/IPOL_IDA\(2017\)573454_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/573454/IPOL_IDA(2017)573454_EN.pdf).

Ikonen, K., Innanen, K. & Tikkinen, S. 2015. Lukuinto-opas: lukumotivaatiota ja monilukutaitoa koulun ja kirjaston yhteistyönä. Oulu: Oulun yliopisto.

Jäppinen, E. 2000. Kirjasto oppimisen ja kasvun tukena. Teoksessa Liisa Niinikangas (toim.) Koulu kirjastossa – kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 82–103.

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 111. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kangas, R. 2012. Toverillisia työpajoja – vertaisohjaaminen kirjaston sisäisen mediakasvatuksen välineenä. Teoksessa Kirjastot ja media 2012, Selvitys mediakasvatuksen tilasta yleisissä kirjastoissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:23, 59–61. Viitattu 9.5.2018, <https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/OKM23.pdf>.

Keravan kaupunki 2017. Keravan kirjastossa innostetaan nuoria lukemaan. Viitattu 16.3.2018, <https://www.kerava.fi/ajankohtaista/uutiset/nuoretlukemaan>.

Kirjastot.fi 2017a. Mitä mediakasvatus on? Viitattu 14.11.2017, <http://www.kirjastot.fi/mediakasvatus>.

Kirjastot.fi 2017b. Miksi medialukutaito on tärkeää? Viitattu 14.11.2017, <http://www.kirjastot.fi/mediakasvatus/miksi-medialukutaito-on-tarkeaa#.VRj9yTusWBk>.

Knuutinen, A. 2017. Lukuviikkoa vietettiin koko koulun voimin. Sydän-Hämeen lehti 26.4.2017. Viitattu 16.3.2018, <https://shl.fi/2017/04/26/lukuviikkoa-vietettiin-koko-koulun-voimin/>.

Kulttuuripolku 2015. OPS-polut. Viitattu 8.5.2018, https://eduouka.sharepoint.com/:o:/r/sites/OPS2016/_layouts/15/WopiFrame.aspx?guestaccesstoken=wc6GyFGjoCXXcCGVD8PaZQ0CNhpF9TIBoJCdyd6WRKk%3d&foldedid=035091fb156f8431aa3f2a66950ce25c3&action=view.

Kuopion kaupunginkirjasto 2016. Kouluyhteistyö. Viitattu 24.1.2018, <https://kuopio.finna.fi/Feed-Content/kouluyhteistyö/0>.

Kuopion kaupunki 2018. Kulttuuripolku. Viitattu 24.1.2018, <https://www.kuopio.fi/lapset-ja-nuoret2>.

Laki yleisistä kirjastoista (1492/2016). Viitattu 14.11.2017, <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492#a1492-2016>.

Lappalainen, U. 2005. Jaetaan osaamista ja vastuuta – koulukirjaston ja yleisen kirjaston yhteistyö. Teoksessa Liisa Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 117–128.

Lauronen, K. 2005. Koulukirjastokokoelman hoito. Teoksessa Liisa Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 71–88.

Lukuinto 2018a. Turun mediakasvatusohjelma. Viitattu 16.3.2018, http://www.lukuinto.fi/media/mallisto/koulun_ja_kirjaston_yhteistyö/turun_mediakasvatusohjelma.pdf.

Lukuinto 2018b. Mediavinkkaus (yläkoulu). Viitattu 16.3.2018, http://www.lukuinto.fi/media/mallisto/kirjallisuus_ja_lukeminen/kirjavinkkaus/mediavinkkaus.pdf.

Lukuinto 2018c. Tarinat tableteilla digitaalisiksi – digitarinat. Viitattu 16.3.2018, <http://www.lukuinto.fi/media/mallisto/tuottaminen/digitarinat.pdf>.

Lukukeskus 2018a. 10 faktaa lukemisesta 2017. Viitattu 4.1.2018, <http://www.lukukeskus.fi/10-faktaa-lukemisesta-2017/>.

Lukukeskus 2018b. Lukuviikon järjestää lukukeskus. Viitattu 16.3.2018, <http://www.lukuviikko.fi/category/jarjestaja/>.

Mediataitokoulu 2015. Medialukutaito. Viitattu 14.11.2017, http://www.mediataitokoulu.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=324&Itemid=415&lang=fi.

Merilampi, R. 2014. Mediakasvatuksen perusteet. Helsinki: BTJ Finland.

Mustikkamäki, M. 2014. Mediakasvatus yleisissä kirjastoissa: suosituksia ja suuntaviivoja. Suomen Kirjastoseura. 14.11.2017, http://suomenkirjastoseura.fi/files/Mediakasvatus/mediakasvatus_koko%20julkaisu%20netiss%2024%202%202014.pdf.

Mustonen, A. 2010. Median rooli nuoren kehityksessä. Teoksessa Ruhala, A., Pentikäinen, A. & Niinistö, H. (toim.) Mediametkaa! Osa 5 – Kirjasto kohtaa mediakulttuurin. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka, 23–28.

Mustonen, T. 2018. Tietoa opinnäytetyötä varten Oulunsalon kirjastona ja koulujen yhteistyösuunnitelmasta. Informaatikko, Oulun kaupunginkirjasto, Oulunsalon aluekirjasto. Sähköpostiviesti 22.3.2018.

Mäkelä, M.-L. 2015. Kirjavinkkarikirja. Uudistettu laitos. Helsinki: BTJ Finland.

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 4. painos. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Viitattu 14.11.2017, http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf.

Opetushallitus 2015. Lukion opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2015:48. Viitattu 14.11.2017, http://www.oph.fi/download/172124_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2015.pdf.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010. Yleisten kirjastojen laatusuositus. Opetus ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:20. Viitattu 14.11.2017, <https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/OKM20.pdf>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013. Hyvä medialukutaito. Suuntaviivat 2013–2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:11. Viitattu 14.11.2017, <http://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/OKM11.pdf>.

Oulun kaupunki 2013. Kirjastoreitti linkittää koulun ja kirjaston. Viitattu 16.1.2018, https://www.ouka.fi/oulu/kirjasto/ajankohtaista/-/asset_publisher/CG1w/content/kirjastoreitti-linkittaa-koulun-ja-kirjaston?inheritRedirect=false.

Oulun kaupunki 2015. Oulun kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 ja Oulun kaupungin paikalliset linjaukset, 2014. Viitattu 28.1.2018, <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-ylops-service/api/dokumentit/4084738>.

Oulun kaupunki 2017a. Oulun kirjastot. Viitattu 4.12.2017, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjasto/kirjastot>.

Oulun kaupunki 2017b. Oulunsalon aluekirjasto. Viitattu 4.12.2017, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjasto/oulunsalon-aluekirjasto>.

Oulun kaupunki 2017c. Kirjastojen välinen yhteistyö. Viitattu 4.12.2017, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjasto/yhteistyö-kirjastojen-valilla>.

Oulun kaupunki 2017d. Tilastoja Oulusta. Viitattu 3.1.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/oulu-tietoa/tilastoja-oulusta>.

Oulun kaupunki 2017e. Oulun kaupungin ikäluokkatilasto suuralueittain 31.12.2017. Viitattu 20.5.2018, <https://www.ouka.fi/documents/50085/832671/ikäluokkatilasto+suuralueittain+31.12.2017.pdf/ecb8bf79-e4bb-4cb1-bd3c-2ce8e73b9e98>.

Oulun kaupunki 2017f. Peruskoulut ja alueet. Viitattu 4.12.2017, <https://www.ouka.fi/oulu/koulutus-ja-opiskelu/peruskoulujen-yhteystiedot>.

Oulun kaupunki 2017g. Oulunsalon Kirkonkylän koulu. Koulun esittely. Viitattu 4.12.2017, <https://www.ouka.fi/oulu/oulunsalon-kirkonkylan-koulu/koulun-esittely>.

Oulun kaupunki 2017h. Niemenrannan koulu. Koulun esittely. Viitattu 4.12.2017, <https://www.ouka.fi/oulu/niemenrannan-koulu/koulun-esittely>.

Oulun kaupunki 2017i. Pitkäkankaan koulu. Koulun esittely. Viitattu 4.12.2017, <https://www.ouka.fi/oulu/pitkakankaan-koulu/koulun-esittely>.

Oulun kaupunki 2017j. Oulunsalon lukio. Koulun esittely. Viitattu 4.12.2017, <https://www.ouka.fi/oulu/oulunsalon-lukio/koulun-esittely>.

Oulun kaupunki 2018a. Lukupiirit Oulun kirjastoissa. Viitattu 16.1.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjasto/lukupiirit>.

Oulun kaupunki 2018b. Satutuokiot. Viitattu 16.1.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjasto/satutuokiot>.

Oulun kaupunki 2018c. Tervetuloa kirjastoreitille! Viitattu 16.1.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti>.

Oulun kaupunki 2018d. Alakoulun Kirjastoreitti. Viitattu 16.1.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti/alakoulu>.

Oulun kaupunki 2018e. Yläkoulun Kirjastoreitti. Viitattu 16.1.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti/kirjastoreitti-ylakoulu>.

Oulun kaupunki 2018f. Lukion kirjastoreitti. Viitattu 16.1.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti/lukio>.

Oulun kaupunki 2018g. Oulun koulukirjasto. Viitattu 28.1.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti/oulu-koulukirjasto>.

Oulun kaupunki 2018h. Aluevastaavat ja koulukirjasto-opettajat. Viitattu 29.1.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti/aluevastaavat-ja-koulukirjasto-opettajat>.

Oulun kaupunki 2018i. Kirjastoreitti. Viitattu 29.1.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti/kirjastoreitti>.

Oulun kaupunki 2018j. Koha-kirjastojärjestelmä ja Koha-Suomi Oy. Viitattu 29.1.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjasto/kohaukk>.

Oulun kaupunki 2018k. Kirjallisuusdiplomi. Viitattu 7.2.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti/kirjallisuusdiplomi>.

Oulun kaupunki 2018l. Omppu-kirjallisuusdiplomi. Viitattu 7.2.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti/omppu-diplomi>.

Oulun kaupunki 2018m. S2-oppilaiden kirjallisuusdiplomi. Viitattu 7.2.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti/s2-oppilaiden-diplomi>.

Oulun kaupunki 2018n. OIS reading diploma. Viitattu 7.2.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti/ois-reading-diploma>.

Oulun kaupunki 2018o. Lukukoira ja lukulemmikki. Viitattu 16.3.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjasto/lukukoira>.

Oulun kaupunki 2018p. Oulunsalon Kirkonkylän koulu. Henkilökunta. Viitattu 7.5.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/oulunsalon-kirkonkylan-koulu/henkilokunta>.

Oulun kaupunki 2018q. Niemenrannan ja Salonpään koulun henkilökunta. Viitattu 7.5.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/niemenrannan-koulu/niemenrannan-ja-salonpaan-koulujen-henkilokunta>.

Oulun kaupunki 2018r. Pitkäkankaan koulu. Luokanopettajat. Viitattu 7.5.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/pitkakankaan-koulu/0-6-luokat>.

Oulun kaupunki 2018s. Pitkäkankaan koulu. Aineenopettajat. Viitattu 7.5.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/pitkakankaan-koulu/aineenopettajat>.

Oulun kaupunki 2018t. Pitkäkankaan koulu. Erityisopettajat. Viitattu 7.5.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/pitkakankaan-koulu/erityisopettajat>.

Oulun kaupunki 2018u. Oulunsalon lukio. Henkilökunta. Viitattu 7.5.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/oulunsalon-lukio/henkilokunta>.

Pilppula, R. 2015. IFLA-trendeistä eväitä. Teoksessa Jukka Relander & Jarmo Saarti & Avain 2015 (toim.) Kirjaston kuolema. Helsinki: BTJ Finland, 42–55.

Vettenranta, J., Välijärvi, J., Ahonen, A., Hautamäki, J., Hiltunen, J., Leino, K., Lähteinen, S., Nissinen, K., Nissinen, V., Puhakka, E., Rautopuro, J. & Vainikainen, M.-P. 2016. PISA 15 Ensituloksia. Huipulla pudotuksesta huolimatta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:41. Viitattu 5.1.2018, <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79052/okm41.pdf>.

Pälvimäki, P. & Perälä, R. 2010. Suunnitelmia mediatunneille ja mediavinkkaukseen. Teoksessa Ruhala, A., Pentikäinen, A. & Niinistö, H. (toim.) Mediametkaa! Osa 5 – Kirjasto kohtaa media-kulttuurin. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka, 50–141.

Rasi, P. 2014. Aikuisväestön medialukutaitojen tukeminen. Teoksessa Mika Mustikkamäki. Mediakasvatus yleisissä kirjastoissa: suosituksia ja suuntaviivoja. Suomen Kirjastoseura. 26–28. Viitattu 14.11.2017, http://suomenkirjastoseura.fi/files/Mediakasvatus/mediakasvatus_koko%20julkaisu%20netiss%2024%202%202014.pdf.

Rasinkangas, P. 2018. Tietoja Oulunsalon kirjastosta opinnäytetyötä varten – tarkistus. Alueellinen kirjastopalvelupäällikkö, eteläinen alue, Oulun kaupunginkirjasto. Sähköpostiviesti 30.1.2018.

Rissanen, K. 2005. Kirjastojärjestelmän hankkiminen koulukirjastoon. Teoksessa Liisa Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 105–116.

Rovaniemen kaupunki 2018. Kirjastopolku – kirjastonkäytön opetusta peruskoululaisille. Viitattu 24.1.2018, <http://www.rovaniemi.fi/fi/Palvelut/Kirjasto/Lapsille-ja-nuorille/Peruskoulujen-Kirjastopolku>.

Ruhala, A., Pentikäinen, A. & Niinistö, N. 2010. Sanasto. Teoksessa Ruhala, A., Pentikäinen, A. & Niinistö, H. (toim.) Mediametkaa! Osa 5 – Kirjasto kohtaa mediakulttuurin. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka, 45–47.

Sallmén, P. 2009. Mediakasvatusta vai mediasivistystä kirjastosta? Teoksessa Seppo Verho (toim.) Mediakasvatus kirjastossa. Helsinki: BTJ Finland, 9–26.

Sinko, P. 2000. Mitä koulu odottaa kirjastolta? Teoksessa Liisa Niinikangas (toim.) Koulu kirjastossa – kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 15–29.

Sormunen, E. & Poikela, E. 2008. Informaatiolukutaito ja oppiminen. Teoksessa Eero Sormunen & Esa Poikela (toim.) Informatio, informaatiolukutaito ja oppiminen. Tampere: Tampere University Press, 9–30.

Tampereen kaupunki 2016. Monilukutaitoa ja lukuintoa kirjastosta. Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, toisen asteen ja kirjaston yhteistyösuunnitelma vuosille 2016–2019. Viitattu 9.5.2018. Löytyy pdf-tiedostona sivulta <https://www.tampere.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kirjastot/kurssit-ja-opetus/monilukutaito-ja-vinkkaus.html>.

Tiedonhallinnan polku 2015. OPS-polut. Viitattu 8.5.2018, https://eduouka.sharepoint.com/:o:/r/sites/OPS2016/_layouts/15/WopiFrame.aspx?guestaccesstoken=wc6GyFGjoCXXcCGVD8PaZQ0CNhpF9TIBoJCdyd6WRKk%3d&folded=035091fb156f8431aa3f2a66950ce25c3&action=view.

Turun kaupunki 2018a. Elämyspolku. Viitattu 24.1.2018, <http://www.turku.fi/paivahoito-ja-koulutus/perusopetus/opetus/kulttuuripolku-ja-kulttuuripihat-1>.

Turun kaupunki 2018b. Vierailulle kirjastoon. Viitattu 24.1.2018, <http://www.turku.fi/turun-kaupunginkirjasto/palvelut/vierailulle-kirjastoon>.

UNAOC & UNESCO 2018. Media Information Literacy for teachers. Introduction. Viitattu 16.3.2018, <http://unesco.mil-for-teachers.unaoc.org/introduction/>.

UNESCO:n Koulukirjastojulistus 2001. Hyväksytty joulukuussa 1998. Yhdistyneiden Kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestön UNESCO:n sopimuksia ja suosituksia n:o 21. Helsinki: Suomen UNESCO-toimikunta, 8–11. Viitattu 8.5.2018, <http://minedu.fi/documents/1410845/3898342/Unescon+Yleisten+kirjastojen+julistus+ja+Koulukirjastojulistus.+Helsinki+2001.pdf>.

UNESCO:n Yleisten kirjastojen julistus 2001. Hyväksytty marraskuussa 1994. Yhdistyneiden Kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestön UNESCO:n sopimuksia ja suosituksia n:o 21. Helsinki: Suomen UNESCO-toimikunta, 4–7. Viitattu 8.5.2018, <http://minedu.fi/documents/1410845/3898342/Unescon+Yleisten+kirjastojen+julistus+ja+Koulukirjastojulistus.+Helsinki+2001.pdf>.

KYSELY OULUNSALON ALUEKIRJASTON KOULUYHTEISTYÖTÄ TEKEVILLE TYÖNTEKIJÖILLE

Kyselyn avulla selvitetään Oulunsalon aluekirjaston kouluyhteistyötä tekevien näkemyksiä ja mielipiteitä kirjaston ja koulun (perusaste ja lukio) yhteistyöstä Oulunsalossa. Kyselyn tuloksia käytetään yhteistyön kartoittamiseen ja kehittämiseen, jotta yhteistyö palvelisi entistä paremmin molempia osapuolia. Kysely on anonymi, ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Kysely koostuu monivalintakysymyksistä ja avoimista kysymyksistä. Osassa monivalintakysymyksiä pyydetään myös perustelemaan vastausta. Valitse monivalintakysymyksissä mielestäsi sopivin vastausvaihtoehto. Joissain kysymyksissä voit valita useamman vastausvaihtoehdon.

VASTAAJAN TAUSTATIEDOT

1. Mikä on koulutuksesi ja ammattinimikkeesi? *

---

2. Kuinka kauan olet ollut mukana kouluyhteistyössä Oulunsalossa? *

KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖN KÄYTÄNNÖT

3. Onko kirjastolla ja koululla kirjallinen yhteistyösuunnitelma? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

4. Onko kirjastolla ja koululla nimetyt yhteyshenkilöt? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

5. Miten yhteydenpito kirjaston ja koulun välillä toteutuu? *

- ☐ Kirjaston yhteyshenkilön ja koulun yhteyshenkilön kautta
- ☐ Kirjastosta otetaan yhteyttä kouluun ja sovitaan yhteistyöstä
- ☐ Jokainen opettaja ottaa itse yhteyttä kirjastoon ja sopii yhteistyöstä
- ☐ Muulla tavalla, miten: _____

6. Onko kirjaston ja koulun yhteistyötä suunniteltu yhdessä? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Jos vastasit kyllä, vastaa seuraaviin kysymyksiin.

a) Kuinka usein yhteistä suunnittelutyötä tehdään?

---

b) Mihin suunnittelu kohdistuu?

---

c) Suunnitellaanko kirjastokäyntejä yhdessä (esimerkiksi 5. luokan tiedonhaun opetusta)?

---

7. Käytetäänkö yhteistyössä runkona Oulun kaupungin Kirjastoreittiä? *

Kirjastoreitti löytyy sivulta <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti>

- ☐ Kyllä, yhteistyö perustuu kokonaan Kirjastoreittiin
- ☐ Kyllä, osittain, mutta kirjasto tarjoaa koululle muitakin palveluita
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

8. Onko asetettu yhdessä tavoitteita, joita yhteistyöllä pitäisi saavuttaa? *

- ☐ Kyllä, mitä? _____
- ☐ Ei

☐ En osaa sanoa

KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖN OSA-ALUEET

9. Tullaanko koulusta kirjastoon luokan kanssa vain silloin, kun kirjasto tarjoaa jotain palveluaan? *

Palveluista esimerkkeinä tiedonhaun opetus ja kirjavinkkaus

☐ Kyllä

☐ Ei, muita syitä tulla kirjastoon: _____

10. Onko kirjaston työntekijä käynyt koululla? *

☐ Kyllä, mitä tekemässä? _____

☐ Ei

11. Mitä seuraavista kirjaston palveluista olette tarjonneet koululle? Voit valita useamman vaihtoehdon. *

*Kirjastoreitin mukaisesti

☐ Lainaus- ja palautuskäynnit

☐ *Kirjastonkäytön opetus, kirjastoon tutustuminen (1. luokka)

☐ *Kirjastonkäytön opetus kirjaston mobiilitehtävien avulla (5. luokka)

☐ Kirjastonkäytön opetus muulle luokka-asteelle, mille? _____

☐ *Kirjastovierailu pääkirjastoon/Oulunsalon kirjastoon (lukion 1. luokka)

☐ *Tiedonhaun opetus (5. luokka)

☐ *Tiedonhaun opetus (7. luokka)

☐ Tiedonhaun opetus muulle luokka-asteelle, mille? _____

☐ *Kirjavinkkaus (3. luokka)

- ☐ *Kirjavinkkaus (7. luokka)
- ☐ Kirjavinkkaus muulle luokka-asteelle, mille? _____
- ☐ Alakoulun kirjallisuusdiplomin suorittaminen
- ☐ Yläkoulun kirjallisuusdiplomin suorittaminen
- ☐ Lukion kirjallisuusdiplomin suorittaminen
- ☐ S2-oppilaiden kirjallisuusdiplomin suorittaminen, mikä luokka-aste? _____
- ☐ Omppu-kirjallisuusdiplomin suorittaminen, mikä luokka-aste? _____
- ☐ Muu, tarkenna alapuolella

Muita kirjaston tarjoamia palveluita:

---

12. Millaista mediakasvatusta kirjasto on antanut koululle? *

Esim. mediatunti, mediavinkkaus, opastusta laitteiden ja ohjelmistojen käyttöön

---

---

13. Onko kirjastolla ja koululla yhteisiä projekteja? *

Esim. teemaviikkoja, kirjanäyttelyitä, työpajoja tai kirjailijavierailijoita

- ☐ Kyllä, mitä? _____
- ☐ Ei

KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖN VAIKUTUKSET

14. Mitä vaikutuksia olet huomannut kirjaston tarjoamilla palveluilla oppilaiden *

a. Kirjastonkäyttöön,

---

b. Tiedonhankintataitoihin,

---

c. Lukutottumukseen,

---

d. Mediataitoihin?

---

15. Tukevatko kirjaston palvelut koulujen opetussuunnitelmissa esille tulevia tavoitteita? Kirjoita myös perustelusi. *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Perustelut: *

KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN

16. Miten hyvin kirjastonne on mielestäsi onnistunut seuraavissa tarjoamissanne palveluissa? Kirjoita myös perustelusi. *

1 = Erittäin hyvin 2 = Hyvin 3 = Ei hyvin eikä huonosti 4 = Huonosti 5 = Erittäin huonosti

1 2 3 4 5

Kirjastonkäytön opastus ○○○○○

Tiedonhaun opetus ○○○○○

Mediakasvatus ○○○○○

Lukemaan innostaminen ○○○○○

Perustelut: *

---

17. Miten tyytyväinen olet seuraaviin yhteistyöhön liittyviin asioihin? Kirjoita myös perustelusi. *

1 = Erittäin tyytyväinen 2 = Tyytyväinen 3 = Ei tyytyväinen eikä tyytymätön 4 = Tyytymätön 5 = Erittäin tyytymätön

1 2 3 4 5

Yhteydenpito kirjaston ja koulun välillä ○○○○○

Yhteistyön suunnitteleminen yhdessä ○○○○○

Perustelut: *

---

18. Mikä on hyvää yhteistyössä? *

---

19. Millaista yhteistyötä toivoisit lisää? Voit valita useamman vaihtoehdon. Halutessasi voit tarkentaa vastaustasi. *

- ☐ Yhteisiä suunnittelupalavereja
- ☐ Kirjastonkäytön opetusta
- ☐ Tiedonhallinnan/tiedonhaun opetusta
- ☐ Kirjavinkkausta
- ☐ Musiikkivinkkausta

- ☐ Genrevinkkausta
- ☐ Sarjakuvavinkkausta
- ☐ Ohjeita kirjallisuustutkielman tekemiseen 9.-luokkalaisille
- ☐ Mediakasvatusta
- ☐ Yhteisiä projekteja
- ☐ Yhteistoimintaa MOK-viikolla
- ☐ Muuta, mitä: _____

Tarkennus:

---

20. Millä muulla tavalla yhteistyötä voisi kehittää? *

---

21. Mitkä seikat voivat olla yhteistyön kehittämisen esteenä? *

Sana vapaa!

KYSELY OULUNSALON KOULUJEN OPETTAJILLE

Kyselyn avulla selvitetään Oulunsalon aluekirjaston kanssa yhteistyötä tekevien opettajien näkemyksiä ja mielipiteitä kirjaston ja koulun (perusaste ja lukio) yhteistyöstä Oulunsalossa.

Kyselyn tuloksia käytetään yhteistyön kartoittamiseen ja kehittämiseen, jotta yhteistyö palvelisi

entistä paremmin molempia osapuolia. Kysely on anonyymi, ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Kysely koostuu monivalintakysymyksistä ja avoimista kysymyksistä. Osassa monivalintakysymyksiä pyydetään myös perustelemaan vastausta. Valitse monivalintakysymyksissä mielestäsi sopivin vastausvaihtoehto. Joissain kysymyksissä voit valita useamman vastausvaihtoehdon.

VASTAAJAN TAUSTATIEDOT

1. Millä luokka-asteella opetat? *

☐ Alakoulu, luokka: _____

☐ Yläkoulu, luokka: _____

☐ Lukio

☐ Yhdistelmä useita luokka-asteita, tarkemmin:

☐ _____

☐ Muu, mikä? _____

2. Mikä on ammattinimikkeesi? *

☐ Luokanopettaja

☐ Aineenopettaja, opetettava aine:

☐ _____

☐ Erityisopettaja

☐ Muu, mikä? _____

KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖN KÄYTÄNNÖT

3. Onko koululla ja kirjastolla kirjallinen yhteistyösuunnitelma? *

☐ Kyllä

☐ Ei

☐ En osaa sanoa

4. Onko koululla ja kirjastolla nimetyt yhteyshenkilöt? *

☐ Kyllä

☐ Ei

☐ En osaa sanoa

5. Miten yhteydenpito koulun ja kirjaston välillä toteutuu? *

☐ Koulun yhteyshenkilön ja kirjaston yhteyshenkilön kautta

☐ Jokainen opettaja ottaa itse yhteyttä kirjastoon ja sopii yhteistyöstä

☐ Kirjastosta otetaan yhteyttä kouluun ja sovitaan yhteistyöstä

Muulla tavalla, miten:

☐ _____

6. Onko koulun ja kirjaston yhteistyötä suunniteltu yhdessä? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Jos vastasit kyllä, vastaa seuraaviin kysymyksiin.

a) Kuinka usein yhteistä suunnittelutyötä tehdään?

---

b) Mihin suunnittelu kohdistuu?

---

c) Suunnitellaanko kirjastokäyntejä yhdessä (esimerkiksi 5. luokan tiedonhaun opetusta)?

---

7. Käytetäänkö yhteistyössä runkona Oulun kaupungin Kirjastoreittiä? *

Kirjastoreitti löytyy sivulta <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti>

- ☐ Kyllä, yhteistyö perustuu kokonaan Kirjastoreittiin
- ☐ Kyllä, osittain, mutta kirjasto tarjoaa koululle muitakin palveluita
- ☐ Ei

☐ En osaa sanoa

8. Onko asetettu yhdessä tavoitteita, joita yhteistyöllä pitäisi saavuttaa? *

☐ Kyllä, mitä? _____

☐ Ei

☐ En osaa sanoa

KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖN OSA-ALUEET

9. Kuinka usein keskimäärin käyt vuodessa luokkasi kanssa kirjastossa? *

☐ Kerran viikossa

☐ 1–2 kertaa kuukaudessa

☐ 1–2 kertaa puolessa vuodessa

☐ 1–2 kertaa vuodessa

☐ En käy kirjastossa luokkani kanssa

10. Menettekö luokan kanssa kirjastoon vain silloin, kun kirjasto tarjoaa jotain palveluaan? *

Palveluista esimerkkeinä tiedonhaun opetus ja kirjavinkkaus

☐ Kyllä

☐ Ei, muita syitä tulla kirjastoon: _____

11. Onko kirjaston työntekijä käynyt koululla? *

☐ Kyllä, mitä tekemässä? _____

☐ Ei

12. Mitä seuraavista kirjaston palveluista olet käyttänyt oppilaiden kanssa? Voit valita useamman vaihtoehdon. *

*Kirjastoreitin mukaisesti

- ☐ Laina- ja palautuskäynnit
- ☐ *Kirjastonkäytön opetus, kirjastoon tutustuminen (1. luokka)
- ☐ *Kirjastonkäytön opetus kirjaston mobiilitehtävien avulla (5. luokka)
- ☐ Kirjastonkäytön opetus muulle luokka-asteelle, mille? _____
- ☐ *Kirjastovierailu pääkirjastoon/Oulunsalon kirjastoon (lukion 1. luokka)
- ☐ *Tiedonhaun opetus (5. luokka)
- ☐ *Tiedonhaun opetus (7. luokka)
- ☐ Tiedonhaun opetus muulle luokka-asteelle, mille? _____
- ☐ *Kirjavinkkaus (3. luokka)
- ☐ *Kirjavinkkaus (7. luokka)
- ☐ Kirjavinkkaus muulle luokka-asteelle, mille? _____
- ☐ Alakoulun kirjallisuusdiplomin suorittaminen
- ☐ Yläkoulun kirjallisuusdiplomin suorittaminen
- ☐ Lukion kirjallisuusdiplomin suorittaminen
- ☐ S2-oppilaiden kirjallisuusdiplomin suorittaminen, mikä luokka-aste? _____
- ☐ Omppu-kirjallisuusdiplomin suorittaminen, mikä luokka-aste? _____
- ☐ Muu, tarkenna alapuolella

Muita käyttämiänne kirjaston palveluita:

---

13. Millaista mediakasvatusta kirjasto on antanut koululle? *

Esim. mediatunti, mediavinkkaus, opastusta laitteiden ja ohjelmistojen käyttöön

---

---

14. Onko koululla ja kirjastolla yhteisiä projekteja? *

Esim. teemaviikkoja, kirjanäyttelyitä, työpajoja tai kirjailijavierailijoita

Kyllä, mitä?

☐

☐ Ei

KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖN VAIKUTUKSET

15. Mitä vaikutuksia olet huomannut kirjaston tarjoamilla palveluilla oppilaiden *

a. Kirjastonkäyttöön,

---

b. Tiedonhankintataitoihin,

---

c. Lukutottumuksiin,

---

d. Mediataitoihin?

---

16. Tukevatko kirjaston palvelut koulujen opetussuunnitelmissa esille tulevia tavoitteita? Kirjoita myös perustelusi. *

☐ Kyllä

☐ Ei

☐ En osaa sanoa

Perustelut: *

KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN

17. Miten hyvin kirjasto on mielestäsi onnistunut seuraavissa tarjoamissaan palveluissa? Kirjoita myös perustelusi. *

1 = Erittäin hyvin 2 = Hyvin 3 = Ei hyvin eikä huonosti 4 = Huonosti 5 = Erittäin huonosti

1 2 3 4 5

Kirjastonkäytön opastus ○○○○○

Tiedonhaun opetus ○○○○○

Mediakasvatus ○○○○○

Lukemaan innostaminen ○○○○○

Perustelut: *

---

18. Miten tyytyväinen olet seuraaviin yhteistyöhön liittyviin asioihin? Kirjoita myös perustelusi. *

1 = Erittäin tyytyväinen 2 = Tyytyväinen 3 = Ei tyytyväinen eikä tyytymätön 4 = Tyytymätön 5 = Erittäin tyytymätön

1 2 3 4 5

Yhteydenpito kirjaston ja koulun välillä ○○○○○

Yhteistyön suunnitteleminen yhdessä ○○○○○

Perustelut: *

---

19. Mikä on hyvää yhteistyössä? *

---

20. Millaista yhteistyötä toivoisit lisää? Voit valita useamman vaihtoehdon. Halutessasi voit tarkentaa vastaustasi. *

- ☐ Yhteisiä suunnittelupalavereja
- ☐ Kirjastonkäytön opetusta
- ☐ Tiedonhallinnan/tiedonhaun opetusta
- ☐ Kirjavinkkausta
- ☐ Musiikkivinkkausta
- ☐ Genrevinkkausta
- ☐ Sarjakuvavinkkausta
- ☐ Ohjeita kirjallisuustutkielman tekemiseen 9.-luokkalaisille
- ☐ Mediakasvatusta
- ☐ Yhteisiä projekteja
- ☐ Yhteistoimintaa MOK-viikolla
- ☐ Muuta, mitä: _____

Tarkennus:

---

21. Millä muulla tavalla yhteistyötä voisi kehittää? *

---

22. Mitkä seikat voivat olla yhteistyön kehittämisen esteenä? *

Sana vapaa!
